

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ
СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ
РАДА МОЛОДИХ УЧЕНИХ**

**КАФЕДРА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
УНІВЕРСИТЕТУ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

**КАФЕДРА КРИМІНАЛІСТИКИ ТА ДОМЕДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ**

**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В
ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ»
МАТЕРІАЛИ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ,
АСПРАНТІВ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ**

10 травня 2024 року

Дніпро

УДК 342.343.346.347.349

Актуальні проблеми забезпечення верховенства права в правоохоронній діяльності: матеріали науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти, аспірантів та молодих учених : Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2024. – 158 с.

Матеріали науково-практичної конференції, включені до цього збірника, присвячені конституційно-правовим засадам забезпечення прав і свобод людини і громадянина. У збірнику розглядаються питання захисту цивільних майнових прав та інтересів у правоохоронній діяльності, сучасний стан та оцінка ефективності діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності. Також висвітлюються аспекти адміністративної діяльності правоохоронних органів, кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії злочинності, кримінально-процесуальні та оперативно-розшукові функції правоохоронних органів, сучасні проблеми криміналістики. Значна увага приділяється використанню спеціальних знань у правоохоронній діяльності, проблемам фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності правоохоронних органів, реформуванню правоохоронної системи та підготовці фахівців у галузі права та правоохоронної діяльності.

Збірник матеріалів представляє інтерес для науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти, а також фахівців у галузі права та правоохоронної діяльності.

Організатори конференції:

кафедра правоохоронної діяльності
ННІ права та міжнародно-правових відносин
Університету митної справи та фінансів
кафедра криміналістики та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Склад редакційної групи:

Т.С. Батраченко, В. М. Тертишник

ISBN 978-966-328-130-8

© Колектив авторів, 2024

© Університет митної справи та фінансів, 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА ПРАВООХОРОННА ФУНКЦІЯ СУЧАСНОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Волочкова В.С. Верховенство права в діяльності служби безпеки України	7
Данильченко А.О. Формування криміналістичної методики розслідування екологічних злочинів з урахуванням новітніх досягнень науки та техніки	11
Замрій К. С. Верховенство права в діяльності спеціалізованої антикорупційної прокуратури	14
Кісільова В.І. Верховенство права у діяльності Національної поліції України	17
Маркушин О.Є. Конституційно-правові засади забезпечення прав свобод громадян	19
Мінєєв А.С. Засада верховенства права в контексті дізнання та судочинства щодо кримінальних проступків	22
Наліжитий В.В. Верховенство права у діяльності Національної поліції України	26
Самарський Д.В. Підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності	28
Сердюк А. С. Забезпечення верховенства права в діяльності поліцейських	31
Шевцов В. О. Верховенство права справедливність в діяльності НАБУ	34
Шкурацький М.А., Пукас Я.В. Здійснення адміністративного судочинства в умовах воєнного стану	38

СЕКЦІЯ 2. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Бадак М.С. Конституційні аспекти реалізації права на освіту в умовах війни	41
Каменяр К.С. Допустимість доказів в сучасній доктрині верховенства права	43
Ковальова А.С. Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану	47

Мозоль К.О. Забезпечення екологічних прав як елементу конституційного порядку	50
Мурзак Я.В. Комунікативна діяльність поліцейського	52
Оберняк С. Р. Кримінологічна характеристика особи колаборанта	54
Осіпчук Ж.В. Проблеми процесуальної самостійності слідчого	57
Соколовська А.В. Конституційно-правові засади забезпечення прав і свобод людини в умовах воєнного стану	61
СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ	
Векленко Р.Г. Юридична відповідальність за порушення трудових обов'язків	64
Галинська Д.В. Завдання, повноваження та структура МВС України	67
Гапон В.Р. Принципи діяльності Інтерполу в Україні	71
Глущенко І.Р. Сучасний стан та оцінка ефективності діяльності правоохоронних органів у сфері протидії хабарництва	74
Глян Т.О. Незаконне поводження з вогнепальною зброєю: деякі аспекти кримінально-правової характеристики	77
Годзенко О.О. Сутність оперативно-розшукової характеристики кримінального правопорушення в господарській діяльності	80
Ковальов М.Є. Сучасний стан та оцінка ефективності діяльності правоохоронних органів у сфері оперативно-розшукової діяльності	83
Крутий В.І. Кримінальна відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби	86
Кутіщев С. В. Тертишник В.М. Верховенство права в діяльності детективів бюро економічної безпеки України	89
Кутіщев С. В. Цифрові докази: питання допустимості	91
Лук'яненко І. А. Оцінка ефективності протидії наркозлочинності правоохоронними органами в Україні	93

Мінєєв А.С. Оформлення додатків до протоколу НСРД: деякі проблемні аспекти	96
Марков М.А. Обліки національної поліції України	100
Пукас Я.В. Взаємодія оперативних та слідчих підрозділів національної поліції України під час здійснення оперативно-розшукової діяльності та під час досудового розслідування	103
Пукас Я.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності підрозділів стратегічних розслідувань	105
Тилик О.О. Протидія ядерному тероризму в системі національної безпеки	108
Тимченко К.А. Актуальні аспекти проведення практичних стрільб у закладах вищої освіти зі спеціальними умовами навчання	112
Фесенко О.С. Розслідування вбивства на замовлення	115
СЕКЦІЯ 4. ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ ЧЕРЕЗ ПРАВООХОРОННУ ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА	
Гонтар А.А. Захист прав стягувачів під час виконавчого провадження у цивільному процесі	117
Данильченко А.О. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами у цивільному судочинстві	120
Дусяк О.С. Судові дебати як етап судового розгляду в цивільному процесі	123
Кадірова А.О. Апеляційне провадження у цивільних справах: теоретичні та практичні аспекти	124
Кадірова А.О. Окреме провадження у цивільному судочинстві під час дії воєнного стану у справах щодо визнання особи безвісно зниклою чи померлою	125
Кісільова В.І. Соціальне страхування та пенсійне забезпечення працівників поліції	127
Колісник Б.А. Планування заходів щодо перевірки інформації отриманої від негласних співробітників	129
Кондратьєва О.А. Правове регулювання атипових форм зайнятості	131
Кондратьєва О.А. Сучасні тенденції та проблеми правового регулювання трудового права	133

Кондратьєва О.А. Цивільно-процесуальний порядок вирішення спорів про необґрунтовані активи: проблеми та перспективи	135
Лаврентьєва К.В. Важливість судового виклику та повідомлення в цивільному процесі	137
Мозоль К.О. Правове забезпечення зайнятості та працевлаштування населення	139
Наліжитий В.В. Процесуальна форма цивільного судочинства під час воєнного стану	142
Осаволюк Р.В. Проблемні аспекти забезпечення верховенства права при здійсненні Верховним Судом правоохоронної діяльності у сфері цивільного права	145
Риндич А.В. Судовий захист суб'єктів підприємництва	150
Сич О.В. Сутність мирової угоди в цивільному процесі	153
Тутова В.В. Деякі аспекти підготовчого провадження у цивільному процесі	155
Яковлева А.А. Перспективи запровадження інституту присудової медіації в Україні	158

Волчкова Валерія Сергіївна

студентка групи П23-1

Університету митної справи та фінансів.

Науковий керівник

Тертишник В. М.

д.ю.н., професор,

професор кафедри правоохоронної діяльності

Університету митної справи та фінансів

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Служба безпеки України має статус державного правоохоронного органу спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України. Вона також є спеціально уповноваженим органом державної влади у сфері контррозвідувальної діяльності.

На Службу безпеки України покладається у межах визначеної законодавством компетенції завдання: захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, протидія терористичним актам, попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень проти миру і безпеки людства та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України, захист національного інформаційного простору, протидія інформаційному тероризму та забезпечення кібербезпеки.

Сучасні аспекти роботи Служби безпеки України (СБУ) охоплюють комплексне вирішення сучасних загроз національній безпеці. Це включає боротьбу з кіберзлочинністю, контррозвідку, протидію дестабілізації з боку інших держав, співпрацю з міжнародними партнерами, в тому числі в контексті гібридної війни. СБУ активно займається виявленням та протидією терористичним угрозам, включаючи роботу з розслідування та запобігання терактам. Крім того, важливим напрямком діяльності є контроль за виробництвом, обігом та незаконним обігом зброї, боротьба з корупцією та злочинністю.

Для виконання визначених законом завдань та за наявності підстав, передбачених статтею 6 Закону України «Про службу безпеки України», підрозділи та співробітники Служби безпеки України мають систему повноважень, реалізація яких може бути пов'язана з обмеженням прав і свобод людини: здійснювати контррозвідувальний пошук, оперативно-розшукові заходи з використанням оперативних та оперативно-технічних сил і засобів; здійснювати візуальне спостереження в громадських місцях із застосуванням фото-, кіно- і відеозйомки, оптичних та радіоприладів, інших технічних засобів;

збирати і вивчати, за наявності визначених законом підстав, документи та відомості, що характеризують діяльність підприємств, установ, організацій, а також спосіб життя окремих осіб, джерела і розміри їх доходів для попередження і припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань на державну безпеку України, здійснювати заходи, визначені частиною третьою статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

У період активних військових дій Україна зустрілася з такими викликами, як тероризм, екстремізм, транснаціональна організована злочинність, а також низка інших існуючих та потенційних зовнішніх та внутрішніх загроз. Тому дедалі частіше говорять про проблематику забезпечення національної безпеки. Під національною безпекою України розуміється стан захищеності особистості, суспільства та держави від внутрішніх та зовнішніх загроз, при якому забезпечуються реалізація конституційних прав і свобод громадян України, гідні якість та рівень їхнього життя, суверенітет, незалежність, державна та територіальна цілісність, а також стійкий соціально-економічний розвиток. Національна безпека включає оборону країни, державну безпеку, громадську, інформаційну, екологічну, економічну, енергетичну безпеку та безпеку особистості.

В цілому робота СБУ полягає в забезпеченні національної безпеки. З урахуванням сучасних реалій на СБУ варто покласти обов'язок протидії ядерному тероризму.

Правові засади діяльності Служби безпеки України (СБУ) є фундаментальними для забезпечення національної безпеки та захисту інтересів держави. Ці нормативно-правові акти визначають обов'язки та повноваження СБУ, забезпечуючи баланс між захистом держави від зовнішніх та внутрішніх загроз і збереженням прав та свобод громадян. Але ці питання ще потребують додаткового інтегративного аналізу та удосконалення існуючої системи законодавства.

Служба безпеки України відповідно до своїх основних завдань, згідно ст. 24 Закону України «Про службу безпеки України зобов'язана також здійснювати інформаційно-аналітичну роботу в інтересах забезпечення національної безпеки України. Але така сфера діяльності, з одного боку потребує системного законодавчого врегулювання, а з іншого боку, наповнена законодавчим полем і логістикою, які надають можливості використання в аналітичній діяльності штучного інтелекту.

Необхідність постійного аналізу, модернізації законодавства з урахуванням балансу приватних і публічних інтересів. Діяльність Служби безпеки України здійснюється на основі дотримання прав і свобод людини. Органи і співробітники Служби безпеки України повинні поважати гідність людини і виявляти до неї гуманне ставлення, не допускати розголошення відомостей про особисте життя людини. Неправомірне обмеження законних прав та свобод людини є неприпустимим і тягне за собою відповідальність згідно з законодавством. Орган Служби безпеки України у разі порушення його співробітниками при виконанні службових обов'язків прав чи свобод людини повинен вжити заходів до поновлення цих прав та свобод, відшкодування

заподіяної моральної і матеріальної шкоди.

Стаття 3 Закону України «Про службу безпеки України» визначає, що «Діяльність Служби безпеки України, її органів і співробітників ґрунтується на засадах законності, поваги до прав і гідності особи, позапартійності та відповідальності перед народом України. В оперативно-службовій діяльності Служба безпеки України дотримується принципів поєднання єдиноначальності і колегіальності, гласності і конспірації». Безумовно, що дана норма має бути приведена у відповідність до системи принципів права, закладених в Конституції України, та щонайменше доповнена засадою верховенства права.

Принципово визначимось, що проваджувані СБУ заходи, необхідні для виконання покладених на службу завдань, мають здійснюватись з неухильним дотриманням засади верховенства права та принципу пропорційності (співмірності).

Принцип верховенства права закладений в ст. 8 Конституції України. Разом з тим, згідно ст. 3 Конституції України «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

Ці фундаментальні положення законодавчого акту держави найвищої юридичної сили, мають бути закріплені і в інших законах України щодо діяльності правоохоронних органів, де мають знайти більш детальне розкриття його окремі елементи.

Приєднуємось до слушної пропозиції В. М. Тертишника, щодо доповнення приписів Конституції України принципом презумпції добропорядності людини [7] та закріплення як в нормах Конституції України, так і в законодавчих актах щодо діяльності правоохоронних органів, принципу пропорційності: «Посадові та службові особи публічної влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів та будь-яких правозахисних чи правозастосовних інституцій при виконанні своїх функцій та повноважень мають виходити в своїх діях з того, що обмеження прав і свобод людини може допускатись винятково лише в умовах крайньої необхідності, якщо досягнення легітимної мети неможливо досягти іншими засобами. При цьому мета їх юридичних дій має бути суспільно вагомою, засіб досягнення корисної мети повинен бути необхідним, достатнім та якнайменш обтяжливим для тих, чії права обмежуються, а заподіяна обмежувальними заходами шкода буде меншою, ніж відвернута» [3, с. 48].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. Зі змінами, внесеними згідно із Законами України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Закон України «Про службу безпеки України». Відомості Верховної Ради України. 1992. № 27. Ст. 382; 2000. Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із Законами України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2229-12#Text>

3. Тертишник В. М. Конституція України. Науково-практичний коментар. Вид. 2-ге, доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2023. 430 с.

4. Михайленко В. В. Реалізація засади верховенства права у кримінальному провадженні: монографія. Київ: Вид. «Паливода А.В.», 2019. 256 с.

5. Сачко О. В. Проблеми реалізації верховенства права при застосуванні особливих форм та режимів кримінального провадження. Монографія. Дніпропетровськ: Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара; Ліра ЛТД, 2018. 404 с.

6. Служба Безпеки України. Історія, сучасний стан, основні нормативні акти, коментарі і роз'яснення. Київ. ВД «Професіонал», 2022. 560 с.

7. Тертишник В. М. Презумпція добропорядності та правомірності дій людини в системі засад правової держави. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету імені Короля Данила Галицького*. 2023. Вип.15 (27). Том1. URL: <https://visnyk.iful.edu.ua/випуск-15-27-том-1/тертишник-в-м-презумпція-добропорядн/>

8. Ченцов В. В., Тертишник В. М. Реабілітація жертв незаконних кримінальних переслідувань, політичних репресій та зловживань владою: підручник для слухачів магістратури юридичних вузів. Київ, 2016. 324 с.

Анастасія Данильченко

курсантка 3-го курсу групи ДР-144 Дніпропетровського Державного університету внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник

Кривопис Олександр

викладач кафедри криміналістики та домедичної підготовки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ З УРАХУВАННЯМ НОВІТНІХ ДОСЯГНЕНЬ НАУКИ ТА ТЕХНІКИ

Екологічні злочини завдають непоправної шкоди навколишньому природному середовищу, яке є основою життєдіяльності людини та забезпечує її існування. Забруднення повітря, води, ґрунтів, незаконна вирубка лісів, браконьєрство та інші протиправні дії наносять величезні збитки екосистемам, призводять до вимирання рідкісних видів тварин і рослин, негативно впливають на здоров'я та життя людей. Статистичні дані свідчать про стійку тенденцію до зростання кількості екологічних правопорушень у всьому світі.

Метою розгляду є формулювання теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо покращення криміналістичної методики у галузі розслідування злочинів проти екології та методології окремих криміналістичних досліджень.

На мою думку, розслідування цих злочинів потребує розробки ефективної криміналістичної методики з урахуванням новітніх досягнень науки та техніки, які дозволять підвищити якість процесу збирання, фіксації, вилучення та дослідження доказів. Впровадження інноваційних технологій та наукових методів є невід'ємною складовою успішного розкриття та запобігання екологічним злочинам.

Актуальними проблемами розслідування екологічних злочинів є:

1. Складність виявлення та фіксації слідів екологічних злочинів через їх латентний характер, поширеність у віддалених місцевостях та невідомий вплив на довкілля.
2. Необхідність залучення спеціальних знань з різних галузей науки, таких як екологія, біологія, хімія, геологія та інші.
3. Транскордонний характер окремих видів екозлочинів, що вимагає налагодження міжнародної співпраці та обміну інформацією.
4. Недостатня обізнаність та підготовка правоохоронців у питаннях екологічного законодавства та особливостей розслідування таких злочинів.

Звісно, є екологічні проблеми, які не мають антропогенного чинника, а на які впливають так звані «глобальні зміни клімату», як-то повені чи посухи, аномальні коливання температури повітря, атмосферного тиску, магнітні бурі тощо. В той же час, більшість екологічних злочинів в Україні може бути вирішена на рівні держави [1].

З урахуванням новітніх досягнень ми маємо можливість пришвидшити та зробити більш ефективним процес розгляду справ з питань екологічних злочинів шляхом :

1. Залучення можливостей штучного інтелекту, машинного навчання та аналізу великих даних для обробки значних обсягів інформації [8, 17].

2. Використання сучасних засобів криміналістичної техніки, зокрема безпілотних літальних апаратів, 3D-сканерів, тепловізорів, для фіксації, вилучення та дослідження матеріальних слідів на місці події .

Пропоную рекомендації щодо вдосконалення криміналістичної методики в даній сфері:

1. Здійснення екологічної політики держави має опиратися на основні засади та важелі соціально-економічного розвитку, тобто базуватиметься на реальній економіці і безумовній соціальній орієнтації. Тому в якості основних пріоритетів держава має виділяти найважливіші соціальні цінності – гарантування екологічної безпеки і захист екологічних прав людини, зокрема на безпечне життя і здоров'я.

2. Створення спеціалізованих підрозділів з розслідування екозлочинів у структурі правоохоронних органів з належною підготовкою фахівців.

3. Розробка галузевих методичних рекомендацій із залученням провідних експертів у сфері екології, техніки, природничих наук.

4. Налагодження співпраці з науково-дослідними установами та експертними організаціями для забезпечення доступу до новітніх наукових розробок.

5. Технічне переоснащення криміналістичних підрозділів сучасними засобами фіксації, збирання та дослідження доказів.

6. Посилення міжнародного співробітництва, обміну досвідом та інформацією з питань розслідування екозлочинів транскордонного характеру.

7. Підвищення екологічної свідомості та правової культури громадян шляхом проведення просвітницьких заходів та інформаційних кампаній.

Формування ефективної криміналістичної методики розслідування екозлочинів вимагає врахування новітніх досягнень науки і техніки. Це дозволить підвищити якість виявлення, фіксації та дослідження доказів, а також сприятиме успішному розкриттю та розслідуванню злочинів проти довкілля.

Разом з тим, я вважаю, криміналістичну методику слід розглядати як комплексний інструмент, що поєднує новітні науково-технічні досягнення, спеціальні знання з різних галузей, ефективні слідчі дії та оперативно-розшукові заходи, а також тісну взаємодію між правоохоронними органами, науковими установами та громадськістю.

Лише завдяки систематичному вдосконаленню й передових розробок буде можливо забезпечити високий рівень розкриття екологічних злочинів, встановити винних осіб та притягнути їх до відповідальності. Впровадження рекомендованих заходів сприятиме підвищенню ефективності боротьби з екозлочинністю та забезпеченню охорони навколишнього середовища в інтересах нинішнього та прийдешніх поколінь.

Також підкреслюю, що важливим є активна просвітницька та виховна робота правоохоронних органів щодо формування нетерпимого ставлення у суспільстві до екологічних правопорушень, адже саме зміна суспільної свідомості та переосмислення цінності довкілля здатні суттєво знизити рівень екозлочинності.

Отже, лише комплексний підхід, що поєднує новітні здобутки науки і техніки, належну правову базу, міжвідомчу та міжнародну співпрацю, а також підвищення екологічної культури населення, здатен забезпечити ефективне формування та застосування криміналістичної методики розслідування екозлочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Екологічна свідомість: екологічні права, дотримання яких варто вимагати. Веб-сайт. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/ekologichne-pravo-turistichne-pravo/ekologichna-svidomist-ekologichni-prava-dotrimannya-yakih-varto-vimagati.html> (дата звернення: 13.03.2024).

2. Актуальні проблеми правового забезпечення екологічної політики України(теоретична частина) Методологічні та правові заходи забезпечення екологічної політики Ураїни: веб-сайт. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/48401788.pdf> (дата звернення: 13.03.2024).

Замрій Катерина Сергіївна

студентка Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник

Тертишник В. М.,

д.ю.н., професор.,

професор кафедри правоохоронної діяльності

Університету митної справи та фінансів

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРОКУРАТУРИ

Спеціалізована антикорупційна прокуратура в Україні (САП) – самостійний структурний підрозділ Генеральної прокуратури, який створений Наказом Генерального прокурора України від 22 вересня 2015 року, на який покладено: здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України (НАБУ).

Особливості організації і діяльності Прокуратури в цілому та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, зокрема, визначено у ст. 8-1 Закону України від 14 жовтня 2014 року «Про прокуратуру», які знаходять все більший розгляд в сучасних наукових виданнях [3-10].

Одним з важливих принципів діяльності САП є верховенство права.

Верховенство права – найважливіший цивілізаційний ідеал сьогодення, в зміст якого вкладається становлення системи правового і суспільного устрою де володарює право, де природні права і свободи людини знайшли загальне визнання та законодавче закріплення, визнані найвищою цінністю суспільства, їх забезпечення стає пріоритетом держави, де сама державна влада перебуває під владою права і контролем закону, обмежується правом, а саме право створює таку систему правовідносин та дієвих механізмів стримувань і противаг, за якої максимально усуваються можливості свавілля чиновників [3, с. 33].

В аспектах забезпечення верховенства права в діяльності НАБУ до функцій САП законодавством віднесено: здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування кримінальних правопорушень Національним антикорупційним бюро України; забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування Національним антикорупційним бюро України кримінальних правопорушень та оскарження незаконних судових рішень на стадії досудового розслідування і судового розгляду; запобігання незаконному притягненню особи до кримінальної відповідальності та необґрунтованому застосуванню до неї заходів процесуального примусу, виконання вимог закону про невідворотність відповідальності за вчинене кримінальне правопорушення; забезпечення застосування належної правової процедури до кожного учасника кримінального провадження.

При виконанні даних функцій САП користується як положеннями

Конституції України, так в нормами КПК України та Законом України «Про прокуратуру». Наразі, з урахуванням змін до Конституції України, положення останніх правових актів потребують додаткової гармонізації. Разом з тим статус прокурорів САП потребує також удосконалення в аспектах їх більшої незалежності від інших структурних підрозділів Генеральної прокуратури та в аспектах форм реалізації їх компетенцій.

Для забезпечення ефективної діяльності детективів НАБУ і САП вважаємо за доцільне здійснити певну систему заходів дебіюрократизації слідчої діяльності, усунення дублювання САП з повноваженнями закладеними в інституті слідчого судді. Зокрема, на наш погляд, ряд негласних слідчих дій, які сьогодні здійснюються за ухвалою слідчого судді, варто дозволити провадженням за постановою прокурора САП, що сприятиме як оперативності їх проведення, так і результативності протидії корупційній злочинності.

В рамках внутрішньої структури САП, зокрема в управлінні процесуального керівництва, підтримання публічного обвинувачення та представництва в суді, варто здійснити диференціацію та спеціалізацію за окремими відділами, за якої окремі прокурори САП здійснювали виключно функцію процесуального керівництва слідством, а інші - нагляд за законністю слідства та підтримання обвинувачення і представництво в суді. Це сприяло б усуненню ризиків конфлікту інтересів і оптимізувало б нагляд за самим керівництвом слідством. Функція нагляду має бути відмежована від процесуального керівництва слідчими (детективами).

Визначення структури і штату Спеціалізованої антикорупційної прокуратури здійснює Генпрокурор України за погодженням з Директором Національного антикорупційного бюро України. Ці положення викликають певну критику з огляду на забезпечення незалежності прокурорів САП.

Згідно п. 2 ст. 8-1 Закону України «Про прокуратуру» визначено, що «порядок діяльності та повноваження підрозділу внутрішнього контролю Спеціалізованої антикорупційної прокуратури визначаються положенням, яке затверджує заступник Генерального прокурора - керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (особа, яка виконує його обов'язки)». На наш погляд, компетенція та порядок діяльності підрозділу внутрішнього контролю має теж бути детально з дотриманням принципу юридичної визначеності прописаний в законі.

За приписами п. 3⁻¹ Перехідних положень Закону України «Про прокуратуру» на службу до Спеціалізованої антикорупційної прокуратури не можуть бути прийняті особи, які протягом п'яти років до дня набрання чинності цим Законом працювали (проходили службу), незалежно від тривалості, у спеціально уповноважених підрозділах по боротьбі з корупцією в органах прокуратури, Міністерства внутрішніх справ України, податкової міліції, Служби безпеки України, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України та митних органах. Ці положення теж нелогічні, дискреційні та такі, що підлягають скасуванню.

Слушно зазначає В. М. Тертишник: «Якщо ж прокурор уже отримав функцію процесуального керівництва слідством (і вона «не підлягає сумніву»),

тоді на законодавчому рівні доцільно буде закріпити правило, що на посаду прокурора призначається фахівець у галузі права, який (окрім уже закріплених в законі вимог) має практичний стаж слідчої діяльності не менше трьох років. А інакше ж як можна ефективно здійснювати процесуальне керівництво слідством, не маючи досвіду слідчої роботи» [3, с. 387-388].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про прокуратуру» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2-3, ст. 12). Із змінами і доповненнями. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. «Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора». Наказ Генерального прокурора № 125 від 05.03.2020 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125905-20>
3. Тертишник В. М. Конституція України. Науково-практичний коментар. Вид. 2-ге, доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2023. 430 с.
4. Вандін Є. В. Діяльність Спеціалізованої антикорупційної прокуратури України: правові та організаційні аспекти: монографія. Київ: АртЕк, 2017. 202 с. ISBN 617-7264-44-5.
5. Державознавство: підручник / В. Сухонос, В. Сухонос, А. Куліш, Р. Білокінь; за ред. В. Сухоноса. Суми: Університетська книга, 2021. 493 с.
6. Машлякевич Д. С., Литвинов О. М. Стратегії запобігання і протидії корупції в Україні: монографія. Харків, 2016. 259 с.
7. Михайленко В. В. Реалізація засади верховенства права у кримінальному провадженні: монографія. Київ: Вид. «Паливода А.В.», 2019. 256 с.
8. Мірковець Д. М. Інститут контрольної-наглядової діяльності та процесуальна самостійність слідчого: аспекти співвідношення. *Юридична наука*. 2020. № 3(105). С. 387-398.
9. Тертишник В. М., Богатирьов І. Г. Юридична визначеність компетенцій прокуратури в умовах реалізації доктрини правовладдя. *Публічне право*. 2019. № 4 (32). С. 16-22.
10. Юрчишин В. М. Місце і роль прокурора у досудовому розслідуванні та їх відображення в теорії, законодавстві і практиці: монографія. Чернівці: «Родовід», 2013. 307 с.

Кісільова Вероніка Ігорівна

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Варава Володимир Вікторович

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Верховенство права один із найважливіших принципів сучасного міжнародного права, а також внутрішньодержавних правових систем. Однак, незважаючи на своє широке розуміння і поширення, деякі автори все ж таки відносять цей принцип до нових у міжнародному праві, а саму концепцію верховенства права найчастіше ідентифікують з концепцією правової держави.

Зміст верховенства права включає безліч елементів, головними з яких є особисті аспекти захисту людини від свавілля держави, тим самим дозволяючи вважати концепцію комплексною та доцільною.

Верховенство права не є лише абстрактною ідеєю чи політичним лозунгом; воно є фундаментальним принципом, що забезпечує стабільність і порядок у будь-якому цивілізованому суспільстві. Ключ до розуміння верховенства права полягає у визнанні, що воно вимагає від держави не тільки створення законів, але й їх справедливе застосування. Такі закони повинні бути насичені ідеями соціальної справедливості, свободи та рівності, створюючи міцний фундамент, на якому стоїть суспільство [1].

Важливим аспектом верховенства права є його всеосяжність, яка виходить за рамки жорсткої структури законодавства. Право охоплює не лише закони, що прийняті парламентом, але й ширший спектр соціальних норм — моральні цінності, традиції та звичаї, які визнані та підтримувані громадянами. Це означає, що ефективність права залежить не лише від його змісту, а й від культурного та історичного контексту, у якому воно діє.

Закон України «Про Національну поліцію» визначає ряд принципів, серед яких особливо важливим є принцип верховенства права. Цей принцип є втіленням із Конституції України, яка у статті 3 закріплює, що найвищою соціальною цінністю в Україні є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека. Зміст та напрямок діяльності держави визначаються правами та свободами людини та їх гарантіями. Держава несе відповідальність перед особою за свої дії. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [2].

Зрештою, принцип верховенства права, точніше його прояви та елементи, постійно згадується у практиці ЄСПЛ. Д.В. Лученко на численних прикладах

показує, що хоча ЄСПЛ не пропонує вичерпного переліку принципів, що утворюють верховенство права, Суд наводить та аналізує чимало конкретних вимог, які згідно з верховенством права такі: законність, остаточність судових рішень, здійсненість судових рішень, забезпечення належних юридичних засобів захисту прав тощо [3]. Окремо зазначимо, що практика ЄСПЛ становить джерело права в Україні, а отже, наведене розуміння верховенства права у прецедентній практиці Суду має застосовуватись і в національному праві. Крім того, Угода про асоціацію України та ЄС свідчить, що верховенство права є європейською правовою цінністю, до затвердження якої прагне Україна.

Зміст принципу верховенства права ширше, ніж це впливає з буквального тлумачення ст. 6 Закону про Національну поліцію України. Враховуючи статус практики ЄСПЛ та виходячи із загального формулювання ч. 1 ст. 8 Конституції України, адміністративні суди, оцінюючи рішення, дії чи бездіяльність органів та посадових осіб Національної поліції, можуть застосовувати принцип верховенства права саме у наведеному ширшому значенні [4].

Таким чином, принцип верховенства права є найважливішим елементом сучасних конституцій та теорії правової держави. У разі панування права та закону (у сенсі слова) дії різних органів прокуратури та посадових осіб, громадян та його об'єднань повинні відповідати Конституції, законам та іншим нормативним актам. Ніхто не може всупереч правовим розпорядженням встановлювати свої правила, що регулюють життя громадян, їхніх спільнот та територій [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Моргунов О.А. Верховенство права в діяльності органів Національної поліції як основа забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Проблеми сучасної поліцейстики: тези доп. III наук.-практ. конф.(м. Вінниця, 11 трав. 2023 р.). Вінниця: ХНУВС, 2023. С. 30-33. 2023.

2. Шевчук Г.Д. Принципи та завдання діяльності Національної поліції України. Підприємництво, господарство і право 7. 2019. с. 120-124.

3. Ковальова О.В. Верховенство права як принцип діяльності Національної поліції України. 2021.

4. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

Макрушин О.Є.

курсант 2-го курсу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Варава В.В.

к.ю.н., доцент, старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН

У сучасному світі, який постійно зазнає змін, питання захисту прав громадян стає все більш актуальним. Зміни в політичній, економічній та соціокультурній сферах, а також геополітична та економічна нестабільність створюють нові виклики для гарантування прав і свобод людини. В Україні, яка з повномасштабного вторгнення перебуває в умовах воєнного стану, питання захисту прав громадян набуває особливого значення. Війна призвела до суттєвих змін у житті людей, а також до обмеження певних конституційних прав і свобод.

У сучасному світі, де права і свободи людини є основою демократичного суспільства, особливої актуальності набуває питання їх конституційного забезпечення. Динамічний розвиток суспільства вимагає постійного аналізу та вдосконалення механізмів захисту фундаментальних прав і свобод людини. У цьому контексті роль юристів та правозахисників стає особливо важливою, адже саме вони забезпечують верховенство права та гармонійне функціонування конституційних механізмів.

Система захисту основних політичних прав і свобод людини і громадянина не обмежується лише конституційними гарантіями. Її дія охоплює широкий спектр механізмів, спрямованих на забезпечення та консолідацію цих прав.

Конституція України, стала значним кроком вперед у захисті прав і свобод людини та громадянина. Вона ґрунтується на принципах міжнародного права та містить ряд положень, які гарантують українцям широкий спектр прав і свобод.

Відповідно до законів України, Президент відіграє вирішальну роль у забезпеченні прав і свобод громадян. Слід проаналізувати статтю 102 Конституції України, де зазначено, що Президент виступає гарантом захисту прав і свобод людини. Виконання цих обов'язків включає в себе ініціювання та видачу указів, спрямованих на забезпечення прав і свобод громадян. Глава держави також має право захищати права громадян шляхом використання права вето [1].

Конституційні зобов'язання людини і громадянина є обов'язковими стандартами поведінки, яких повинен дотримуватися кожен для забезпечення нормального функціонування інших членів громадянського суспільства.

Забезпечення прав людини - це комплексне питання, яке визначається специфікою кожної країни, якістю конституційного регулювання і взаємодією конституційних відносин з суспільством. У контексті України гарантії свободи слова вже визначені в преамбулі до Конституції України, яка є основним принципом захисту прав і свобод людини [2, с. 52]. Стаття 3 Конституції визнає, що права і свободи людини разом з їх гарантіями складають зміст і напрямок діяльності держави, визначаючи основні принципи взаємодії особистості і влади [1].

Відповідно до чинного законодавства, особа може здійснювати свої права, якщо є певні юридичні гарантії. Вони відіграють важливу роль у механізмах захисту прав, оскільки їх головна мета – забезпечити максимальне здійснення своїх прав. За відсутності певних гарантій з боку держави особа не зможе скористатися правом на захист. Тому можна вважати, що юридичні гарантії є одним з елементів механізму захисту прав людини.

В Україні система захисту прав і свобод громадян має багатогранний характер. Її діяльність ґрунтується на спільній роботі різних державних органів та інституцій. Важливу роль у цьому процесі захисту прав і свобод людини відіграє Верховна Рада, Уповноважений з прав людини, Генеральна прокуратура України, Інститут адвокатури, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство юстиції та інші центральні органи виконавчої влади.

Важливо зазначити, що діяльність з захисту прав і свобод не обмежується лише переліченими вище органами. До неї також залучені суди, органи місцевого самоврядування, громадські організації та інші інституції.

Цей механізм захисту прав поділяється на міжнародну та національну складові. Міжнародні механізми включають систему міжнародних органів та міжурядових організацій, які працюють над впровадженням міжнародних стандартів прав і свобод людини та відновленням їх у разі порушень. З іншого боку, національні механізми діють у певній країні. Українське законодавство також класифікує механізми захисту прав за такими сферами права, як цивільні права або права споживачів [4, с.190]

Тобто, можемо зазначити, що забезпечення прав і свобод людини та громадянина – це комплексна система, яка охоплює різні аспекти життя людини та ґрунтується на принципах політики, економіки, права та духовності [3, с. 108].

Можемо дійти висновку, що запровадження воєнного стану в Україні ставить перед державою нові виклики щодо захисту прав і свобод людини та громадянина. З одного боку, пріоритетом є забезпечення безпеки людей та територіальної цілісності країни. З іншого боку, важливо не допустити погіршення й без того складної ситуації з правами людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Конституція України: Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 07.11.2023).
- Лазарева М.Д Стан забезпечення прав людини в Україні на сучасному етапі, 2020 р; Юридичний науковий електронний журнал, С.51-53.

- Мельниченко Б.Б. Забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні в умовах воєнного стану, Юридичний науковий електронний журнал, 2023 р., С. 106- 108.
- Сенчук І.І. Механізм захисту прав людини: актуальні проблеми дослідження, Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми. Харків, 2019 р., С. 189-191

Мінєєв Артем Сергійович

магістр Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник

Тертишник Володимир Митрофанович

д.ю.н., професор, професор кафедри правоохоронної діяльності Університету митної справи та фінансів

ЗАСАДА ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В КОНТЕКСТІ ДІЗНАННЯ ТА СУДОЧИНСТВА ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

Розвиток процесуальної форми кримінального провадження потребує врахуванні засад верховенства права та інших принципів кримінального процесу, стандартів правосуддя демократичної правової держави. Незважаючи на наявність значної уваги до даної теми та слушних думок вчених з цих проблем, [4-10] нажаль, велика кількість «новел» сучасного кримінально-процесуального законодавства мають не просто хиби з точки зору юридичної техніки та дотримання принципу юридичної визначеності, а й прямо суперечать нормам найвищої юридичної сили, наявним у Конституції України, не відповідають правовим позиціям ЄСПЛ. Зокрема, з огляду на положення ст. 29 Конституції України, проблематичним є можливість застосування затримання підозрюваного при провадженні дізнання щодо кримінальних проступків. [4, с. 641].

Не менш проблематичним є інститут угоди про визнання вини та розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні щодо кримінальних проступків. При застосуванні даного інституту спрощеного провадження на основі «угоди про визнання вини» виникають дві наступні проблеми: 1) особа позбавляється права оскаржувати вирок в апеляційному порядку; 2) наявна максимально спрощена процедура судового розгляду, яка нагадує давно забуті моделі провадженні з використанням правила - «визнання вини - цариця доказів», що створює значні ризики судових помилок. Щодо першої проблеми, то на нашу думку має місце порушення права особи на апеляційний перегляд справи, гарантований п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України.

До того ж, Конституційний Суд України у Рішенні № 5-р/2020 від 17 березня 2020 року також звертає увагу на наступне: «право на апеляційний перегляд справи, передбачене пунктом 8 частини другої статті 129 Конституції України, є гарантованим правом на перегляд у суді апеляційної інстанції справи, розглянутої судом першої інстанції по суті. [1] Суд чітко вказує, що обмеження даного права не може стосуватись судових рішень, які вирішують справу по суті (наприклад вироку).

Проблема тлумачення указаних новел ускладнюється тим, що у ст. 2 Протоколу № 7 до Конвенції з прав людини, вказується, що хоча й існує правило, відповідно до якого кожен, кого суд визнав винним у вчиненні кримінального правопорушення, має право на перегляд судом вищої інстанції факту визнання його винним або винесеного йому вироку, з нього є певні винятки, які зокрема

стосуються незначних правопорушень (у нашому випадку кримінальних проступків). [2] Але на інтегративному рівні правильно буде враховувати, що норми Конституції є вищими за норми міжнародно-правових актів, тож вищевказані норми та рішення ЄСПЛ ніяким чином не впливають на факт невідповідності ст. 302 КПК України нормам Конституції та її офіційному тлумаченню органом конституційної юрисдикції.

В той ж час, прихильники інституту спрощеного розгляду обвинувального акта зауважують, що особа добровільно відмовляється від наданого їй права на апеляційний перегляд. Але при цьому виникає питання, чи дійсно особа добровільно відмовляється від наданого їй права? Законодавець передбачив наступну гарантію убезпечення підозрюваного від неправомірних дій правоохоронних органів у даному випадку: письмова заяву підозрюваного щодо беззаперечного визнання своєї винуватості, згоду із встановленими досудовим розслідуванням обставинами та згода з розглядом обвинувального акта у спрощеному провадженні, складаються у присутності захисника (при цьому підозрюваний повідомляється про наслідки у вигляді позбавлення права на апеляційний перегляд). Чи достатньо однієї вищезгаданої гарантії для забезпечення ефективного дотримання прав людини – питання відкрите й дискусійне.

Відповідно до практики ЄСПЛ, а саме рішення у справі «Ростовцев проти України» відмова від права, гарантованого Конвенцією (мова йде про право на апеляційне оскарження – прим. автора), у межах, в яких це дозволяється, повинна надаватися у недвозначний спосіб та супроводжуватися мінімальними гарантіями, співмірними її значущості. [3] Назвати присутність адвоката при підписанні підозрюваним низки процесуальних документів мінімальною гарантією, що є співмірною за умови застосування відмови від реалізації права на апеляційний перегляд та низки інших прав, не вбачається можливим, адже вона може бути доволі формальною й без наявності інших додаткових гарантій не здатна забезпечити ефективний захист підозрюваного від неправомірних дій співробітників правоохоронних органів.

Наступним проблемним питанням, що пов'язане із розглядом обвинувального акта у спрощеному провадженні є вкрай спрощена процедура судового розгляду. Фактично, вирок виноситься за результатом розгляду суддею матеріалів кримінального провадження та обвинувального акту без участі інших учасників кримінального провадження.

Слушною є думка Володимира Тертишника з цього приводу: «ч. 3 ст. 349, ст. 302, п. 2 ч. 1 ст. 468, ч. 2 та 4 ст. 469, ст. 470, ст. 472, ч. 2 ст. 473, ч. 4 ст. 474 КПК України, у яких закладено модель спрощеного правосуддя й судочинства на підставі угоди про визнання винуватості, не мають застосовуватись і підлягають скасуванню як норми, які звужують суттєві гарантії встановлення об'єктивної істини та наявні права і свободи людини, суперечать ст. 22 та 62 Конституції України, міжнародним правовим актам, принципам і окремим положенням норм самого КПК України та виходять за межі здорового глузду». «Наша держава не така багата, зазначає він, щоб дозволити собі дешеве правосуддя, а потім витратитися на виправлення судових помилок». [4, С. 180]

На його думку «Інститут угоди про визнання вини в цілому не відповідає засадам верховенства права та принципу презумпції невинуватості, суперечить нормам Конституції України, є юридичною фікцією неприпустимою для застосування в правовій державі. [5, С. 716]

Враховуючи, що спрощений розгляд зазвичай застосовується до кримінального проступку, передбаченого ч. 1 ст. 309 КК України, можливо прийти до висновку про наявність небезпеки фальсифікації доказів співробітниками Національної поліції, адже відома доволі велика кількість випадків, коли наркотичні засоби та психотропні речовини підкидалися співробітниками правоохоронних органів задля виконання «плану». При цьому суддя позбавляється можливості з'ясувати істину у справі, адже лише за матеріалами провадження виявити факт наявності тиску на підозрюваного з метою схиляння його до згоди на спрощену процедуру розгляду обвинувального акта, факти порушення істотних прав і свобод людини, а також впевнитись у належності, допустимості та достовірності наявних доказів неможливо.

У рішенні ЄСПЛ у справі «Mirovni Inštitut v. Slovenia» від 13.03.2018 суд визначає, що судовий розгляд має гарантувати право на публічне слухання в розумінні параграфу 1 статті 6 Конвенції, оскільки такий принцип є певним засобом суспільного контролю, одним із способів утвердження довіри до суду, а розгляд справ в спрощеному провадженні без виклику сторін суперечить практиці ЄСПЛ.

Більш того, в умовах перманентних правових реформ та бажаній кращого якості законотворчих процесів, виникла деструктивна конкуренція правових норм. Зокрема, як звертають дослідники, КК України, закріплюючи інститути дійового каяття (ст. 45) не передбачив ніяких форм застосування угод про визнання вини, тоді як, навпаки, КПК України, проігнорував інститут дієвого каяття, натомість запровадив проблематичний інститут угоди про визнання вини, який за своїм змістом і наслідками явно не співпадає з інститутом дійового каяття, закріпленого в нормах КК України. Але, відповідно до ч. 3 ст. 3 КК України «Кримінальна протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом». Тобто будь-які кримінально-правові наслідки кримінально- карного діяння, включаючи застосування пом'якшення покарання чи звільнення від відповідальності, будь-які угоди про примирення чи дійове каяття мають визначатись лише КК України. Відтак норми КПК України мають замінити юридичної фікції - угоди про визнання вини, запровадити інститут дійового каяття та угоду підозрюваного (обвинуваченого) на застосування даного інституту. [6, С. 716]

Підсумовуючи вищенаведене, можливо зазначити, що наявний у чинному кримінально-процесуальному законодавстві інститут розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні щодо кримінальних проступків, передбачений ст. 302 КПК України є таким, що не відповідає нормам Конституції України та потребує з цієї підстави скасування. Враховуючи той факт, що неупереджений, повний, безпосередній та об'єктивний судовий розгляд справи є головною гарантією дотримання принципу верховенства права, існування подібних інститутів, навіть щодо кримінальних проступків, неможливо визнати

виправданим й доцільним з будь-яких підстав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рішення Конституційного Суду України від 17 березня 2020 р. № 5-р/2020 в справі № 3-358/2018(4975/18). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-20#Text> (дата звернення: 26.11.2023)
2. Сьомий протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний договір від 22.11.1984 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_804#Text (дата звернення: 27.11.2023)
3. Рішення у справі «Ростовцев проти України» (Case of ROSTOVITSEV v. UKRAINE) від 25 липня 2017 року, заява № 2728/16. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22itemid%22:%5B%22001-188207%22%5D%7D> (дата звернення: 27.11.2023.)
4. Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 20-те, доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2023. 1120 с.
5. Українська правнича енциклопедія / За заг. ред. В. М. Тертишника, Л. Р. Наливайко, А. Є. Фоменко, В. В. Ченцова. Київ : Алерта, 2023. 768 с.
6. Тертишник В. Інститут дійового каяття та доказове право в протидії корупції. Актуальні проблеми протидії корупції в умовах воєнного стану: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Науково-дослідний інститут публічного права. 15 лютого 2024 р. Львів – Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 130-133. DOI<https://doi.org/10.36059/978-966-397-358-6-41>
7. Балов П. О. Особливості дізнання як спрощеної форми досудового розслідування кримінальних проступків. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. № 5. С. 512-517.
8. Добровольська О. Г. Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості відповідно до нового КПК України. Право і суспільство України. 2013. №2. С. 37–42.
9. Особливі порядки кримінального провадження: підручник / [О. В. Капліна, О. І. Марочкін, М. І. Демура та ін.]; за ред. О. В. Капліної; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2024. 366. с.
10. Сачко О. В. Проблеми реалізації верховенства права при застосуванні особливих форм та режимів кримінального провадження. Монографія. Дніпропетровськ: Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара; Ліра ЛТД, 2018. 404 с.

Наліжний Вадим Віталійович

Здобувач вищої освіти групи СР-142

3 курсу ННІФППН

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Логінова Марина Вікторівна

викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ

Проблема забезпечення повної зайнятості та боротьби з безробіттям є однією з найскладніших та актуальних у сучасному світі. Ці проблеми мають свій розвиток у всіх країнах, незалежно від їх рівня економічного розвитку. Економісти класифікують безробіття за різними параметрами, включаючи природне, фрикційне та структурне безробіття. Крім того, розрізняють офіційне та приховане безробіття, кожне з яких має свої власні причини та наслідки.

Стандартною критичною межею для рівня безробіття вважається показник у межах 8–10%. Перевищення цього рівня може вказувати на проблеми у функціонуванні економіки країни та мати негативні соціальні наслідки. Українське законодавство визначає зайнятість як діяльність громадян, спрямовану на задоволення особистих та суспільних потреб і приносячу їм дохід. Зайняте населення охоплює широкий спектр груп, включаючи працівників зайнятих на умовах найму, самозайнятих осіб, державних службовців, військовослужбовців, студентів та інших [1, с. 80].

Процес працевлаштування включає в себе низку заходів, спрямованих на забезпечення громадян підходящою роботою. Враховуються освіта, професія, кваліфікація працівника, а також його попередня робота та досвід. Для громадян, які перебувають у пошуку роботи, надаються можливості для вибору підходящої вакансії, яка відповідає їхнім навичкам та вимогам [2, с. 31].

Необхідно розрізняти поняття «зайнятість» та «працевлаштування», оскільки перше охоплює не лише тих, хто вже зайнятий на ринку праці, а й тих, хто перебуває у процесі підготовки до роботи або військової служби. Українська держава здійснює низку заходів для підтримки та стимулювання зайнятості населення, включаючи надання допомоги при пошуку роботи, професійну підготовку та перепідготовку. Важливою складовою є сприяння розвитку ефективних механізмів працевлаштування, що відповідають потребам сучасного ринку праці та забезпечують стабільність та процвітання суспільства [4, с. 5].

Проблема забезпечення зайнятості населення та боротьба з безробіттям є однією з ключових сфер соціальної та економічної політики країни. Для забезпечення цих правових інтересів національним законодавством встановлено систему державних гарантій, що охоплюють як загальні, так і додаткові заходи, спрямовані на різні категорії населення. Основні державні гарантії права на вибір

професії та виду діяльності закріплені у Законі України «Про зайнятість населення» [3, с. 7]. Цей закон передбачає такі основні гарантії для працездатного населення в Україні:

- Добровільність праці та можливість вибору або зміни професії та виду діяльності.
- Захист від необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу та незаконного звільнення.
- Безплатне сприяння у підборі підходящої роботи та працевлаштуванні з урахуванням освіти, здібностей та професійної підготовки.
- Компенсація матеріальних витрат у разі направлення на роботу в іншу місцевість.
- Виплата вихідної допомоги працівникам, які втратили постійну роботу.
- Безплатне навчання безробітних нових професій та перепідготовка.
- Виплата допомоги по безробіттю.
- Врахування періоду навчання та перепідготовки до загального трудового стажу.

Додаткові гарантії зайнятості надаються окремим категоріям населення, таким як жінки з дітьми, молодь, особи передпенсійного віку та інші. Ці додаткові заходи спрямовані на соціальний захист та підтримку осіб, які перебувають у вразливих або складних життєвих ситуаціях. Крім того, державні органи забезпечують публікацію інформаційних матеріалів про ринок праці, можливості працевлаштування та професійної підготовки. Це сприяє створенню прозорого та доступного середовища для пошуку роботи та підвищення професійного рівня населення.

Отже, система державних гарантій зайнятості в Україні має значний соціальний та економічний вплив, сприяючи стабільності та процвітанню суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буравська, А. А. Деякі проблеми правового забезпечення гарантій реалізації права на працю молоді. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2021. С. 116-120.
2. Красільнікова, Д. П. "Методичне забезпечення економічної безпеки регіону на основі працевлаштування населення. 2020. С. 50
3. Кулачок-Тітова, Людмила, Ірина Пахомова. Забезпечення зайнятості населення: міжнародно-правові стандарти та національний досвід. Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія «Право». 2023. С. 86
4. Тригубенко, Віталій Миколайович. Адміністративно-правові засади реалізації державної політики у сфері зайнятості населення. спец. 12.00. 07. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України. Дніпро, 2020.

Самарський Данійл Сергійович

курсант 1 курсу,

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник

Копилов Едуард Володимирович

викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПІДСТАВИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Оперативно-розшукова діяльність (ОРД) - це вид діяльності, що здійснюється гласно і негласно оперативними підрозділами державних органів, уповноважених на те законом, в межах їх повноважень шляхом проведення оперативно-розшукових заходів (ОРЗ) з метою захисту життя, здоров'я, прав і свобод людини і громадянина, власності, забезпечення безпеки суспільства і держави від злочинних посягань.

Оперативно-розшукова діяльність є однією з найважливіших сфер суспільного життя, в якій має неухильно дотримуватися законність, оскільки вона безпосередньо зачіпає права і свободи людини і громадянина. Закон дозволяє проведення оперативно-розшукових заходів у таких випадках Коли існують необхідні підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності. Повинні бути використані відповідні засоби, тобто повинна бути певна правова підстава для оперативного підрозділу розпочати оперативну діяльність. Оперативні сили повинні мати певні правові підстави для початку оперативної діяльності, тобто оперативні сили повинні мати певні правові підстави для початку оперативної діяльності. Правова основа. Правова основа, необхідна для проведення оперативно-розшукової діяльності, є гарантією того, що в цій діяльності буде дотримано закон. Це гарантія того, що ця підстава встановлює обмежувальний характер підстави встановлюють обмежувальний характер сил, засобів і методів, що використовуються в оперативно-розшуковій діяльності. Необмежене та нерегламентоване їх використання не допускається. Оперативно-розшукова діяльність є найбільш ефективним державно-правовим засобом боротьби зі злочинністю. З іншого боку, оперативно-розшукові підрозділи мають право широко використовувати певні повноваження, засоби і методи у боротьбі зі злочинністю. З іншого боку, відповідно до Кримінально-процесуального кодексу, оперативно-розшукові підрозділи, як органи дізнання, мають право на широке використання специфічних повноважень, засобів і методів у боротьбі зі злочинністю. Оперативно-розшукові підрозділи наділені кримінально-процесуальними функціями. У зв'язку з цим їм надається можливість встановлювати осіб, які вчинили злочин, а також процесуально оформляти отримані фактичні дані та

закріплювати їх як докази. Поєднання цих двох функцій може підвищити ефективність кримінальних розслідувань. Вони сприяють підвищенню ефективності оперативно-розшукової діяльності у боротьбі зі злочинністю. Кримінально-процесуальний кодекс встановлює вичерпні правила проведення слідчих дій, Кримінально-процесуальний кодекс встановлює вичерпні правила проведення досудового розслідування та судового розгляду кримінальних справ.

Оперативно-розшукова діяльність може проводитись лише за наявності достатньої інформації про правопорушення, що містять в собі ознаки злочину та про осіб, причетних до їх вчинення.

Так, ст. 94 КПК України встановлює, що приводом і підставами до порушення кримінальної справи є:

- заяви або повідомлення підприємств, установ, організацій, посадових осіб, представників влади, громадськості або окремих громадян;
  - повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян, які затримати підозрювану особу на місці вчинення злочину;
  - явка з повинною;
  - повідомлення, опубліковані в пресі;
  - безпосереднє виявлення органом дізнання, слідчим, прокурором або судом ознак злочину [1].
- Стаття 6 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” дає основні підстави для проведення пошукових заходів: Наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про:
- кримінальні правопорушення, що готуються;
  - осіб, які готують вчинення кримінального правопорушення;
  - осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання;
  - осіб безвісно відсутніх;
  - розвідувально-підривну діяльність спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб проти України;
  - реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя; співробітників розвідувальних органів України у зв'язку із службовою діяльністю цих осіб, їх близьких родичів, а також осіб, які конфіденційно співробітничали або співробітничали з розвідувальними органами України, та членів їх сімей з метою належного здійснення розвідувальної діяльності [2].

Як висновок підкреслимо, що інформація, отримана у ході проведення оперативно-розшукової діяльності, повинна використовуватись виключно в інтересах держави та суспільства з урахуванням дотримання моральних принципів і відповідати вимогам чинного законодавства в інтересах розкриття кримінальних правопорушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс: України Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 27.03.2024).

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII із змін. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення 27.03.2024).

Сердюк А. С.

Здобувач вищої освіти 2-го курсу
Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник

Батраченко Т.С.

к.ю.н., доцент, завідувачка кафедри
правоохоронної діяльності

Університету митної справи та фінансів

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Після реформування та створення нової поліції України та прийняття 2 липня 2015 року Закону про Національну Поліцію, для поліцейських у законі було прописано декілька принципів їх службової діяльності та відповідно до яких вони повинні здійснювати свою діяльність.

Одним із таких головних принципів, згідно статті 6 другого розділу Закону про Національну поліцію є Верховенство права, принцип який навіть Конституцією України прописаний і визначає що поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1, 2].

Тобто Верховенство права це найвищий принцип законності де ніхто не може бути вище закону.

Після початку повномасштабного вторгнення ворога на нашу землю права громадян дещо обмежили та в деяких випадках принижували що є незаконним тому питання принципу верховенства права навіть в такий нелегкий час повинно дотримуватися та гостро досліджувати в контексті вже теперішньої ситуації яка існує в наш час тому діяльність поліції в військовий час є актуальною та ставе під загрозу особисту безпеку правоохоронців які мужньо не дивлячись ні на що захищають та охороняють права громадян.

Нами досліджено яке місце посідає принцип верховенства права в діяльності Національної поліції, розкрито сутність принципу верховенства права в діяльності Національної поліції та саме основне це підкреслено, що принцип верховенства права є основоположним у діяльності поліції й у цілому охоплює принципи дотримання прав і свобод людини та законності.

Ураховуючи, що від правильності розуміння, усвідомлення та реалізації принципу верховенства права залежить ефективність виконання завдань, які стоять перед поліцією, а також рівень довіри населення, важливо перш за все з'ясувати його сутність та складники. Визначення сутності та складників принципу верховенства права сприятиме також можливості моніторингу ефективності його реалізації в безпосередній діяльності органів Національної поліції [3].

Як відомо, поліція має особливі повноваження, пов'язані з можливим

обмеженням прав і свобод людини на законних підставах. Ситуації, з якими стикаються під час службової діяльності поліцейські, надзвичайно різноманітні. Не завжди законодавство достатньо чітко надає відповідь щодо алгоритму дій правоохоронців, проте поліцейські завжди мають приймати оперативне рішення щодо подальших своїх дій у тій чи іншій ситуації. Саме принцип верховенства права має стати запобіжником порушення прав людини з боку поліцейських.

В Україні є чітко виражена система принципів організації та діяльності поліції – головних значущих керівних начал, що є сполучною ланкою між нормативними приписами різної галузевої належності, на яких повинна ґрунтуватися робота поліції [4, с. 173].

Тобто саме принципи як керівні ідеї, що покладені в основу функціонування кожного органу та підрозділу поліції, покликані сприяти подальшій розбудові поліції як інституту європейського зразка.

Під принципами діяльності Національної поліції України розуміють нормативно закріплені основні ідеї функціонування органів та підрозділів поліції [5, с. 175].

Сьогодні принцип верховенства права має більш глибоку сутність та велике соціальне значення і, передусім, передбачає максимально повне та можливе дотримання прав і свобод людини і громадянина. Верховенство права виражається у тому, що до поліції висувається низка вимог та передбачено низку механізмів та принципів організації її діяльності, які сприяють максимально повному та належному забезпеченню прав і свобод людини і громадянина [6, с. 162–163].

Загальними складниками забезпечення верховенства права в національній поліції є дотримання прав людини та пріоритетність прав та свобод людини як найвищих цінностей та основоположних засад змісту і спрямованості діяльності держави, зокрема Національної поліції України; 2) правова (юридична) визначеність законів та інших нормативно-правових актів; 3) законність (у тому числі прозорий, підзвітний і демократичний процес ухвалення законів); 4) заборона сваволі; 5) доступ до правосуддя (включає також доступ до правової допомоги); 6) недискримінація і рівність перед законом. Неналежне забезпечення такого складника принципу верховенства права, як правова (юридична) визначеність законів, може мати особливо негативний безпосередній вплив на ефективність виконання завдань, які стоять перед поліцією.

На нашу думку забезпечення верховенства права залежить не тільки від дотримання та виконання громадянами та поліцейськими даних принципів як виконавчої гілки влади а й ще від влади та законодавчої гілки влади яка повина забезпечити правильність та трактовність норм верховенства права та зазначених принципів щоб не траплялися випадки колізії норм або не законних дій які не відповідають іншим законам та взагалі основному закону державу тому тому це перше що важливо створити для подальшої діяльності поліції та забезпечення прав та порядку громадян та ще й особливо в період військових дій в Україні де права громадян в деяких випадках обмежені через введення в країні військового стану.

Отже, принцип верховенства права є основоположним у діяльності поліції

й у цілому охоплює принципи дотримання прав і свобод людини та законності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про Національну поліцію. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 03.05.2024).
3. Ковальова О. В. ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ. *repository.title.prefixРезюме ОДУВС :: Головна*. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a19dc59f-6347-4b47-a42b-288039601269/content> (дата звернення: 03.05.2024).
4. Гурковський М.П., Єсімов С.С. Основні принципи діяльності поліції щодо забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 171–184. (дата звернення: 03.05.2024).
5. Євтушок В.А., Цебинога В.Ю. Принципи діяльності поліції: зарубіжний досвід і перспективи впровадження в Україні. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2019. Вип. 1(85). С. 173–179. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/17/17>.
6. Власенко Д.В. Верховенство права як провідний принцип організації та функціонування Національної поліції України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 6. Т. 1. С. 160–163.

Шевцов Владислав Олександрович

Студент групи П23-1

Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник

Тертишник В. М., д.ю.н., професор.,

професор кафедри правоохоронної діяльності

Університету митної справи та фінансів

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА СПРАВЕДЛИВІСТЬ В ДІЯЛЬНОСТІ НАБУ

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) віднесено чинною редакцією ст. 1 Закону України «Про “Національне антикорупційне бюро України» до центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних та інших кримінальних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. [2]

Ці реформаторські зміни, носили скоріше тактичний характер і стали кроком назад, в порівнянні зі старим концептом, за яким НАБУ іменувалось державним правоохоронним органом та не входило до виконавчої гілки влади.

Саме через дуже високий рівень корупції у виконавчій гілці влади та в інших владних інституціях в Україні у 2015 році було і засновано Національне антикорупційне бюро України. Створення Бюро було програмним пунктом Коаліційної угоди парламентської більшості бо на той час Україна була найбільш корумпована країна Європи.

Діяльність НАБУ не можна назвати дуже сильно продуктивною, але здійснена в останні роки низка затримань високопосадовців за фактом вчинення корупційних злочинів вселяє оптимізм. Мабуть в підручники з правових дисциплін може увійти майже професійна, детективна діяльність щодо документування та затримання 15 травня 2023 р. НАБУ і САП голови Верховного Суду за отримання хабаря у близько 3 мільйони доларів. На брифінгу 16 травня директор НАБУ повідомив, що це – найбільш резонансна справа в історії роботи НАБУ та САП і найбільше викриття в судовій гілці влади. Затриманий виявився найвищим за статусом чиновником України, спійманим на хабарі. Сподіваємось що це лише поки що. Бо уже 23 квітня 2024 року одному з Міністрів України детективи НАБУ вручили підозру в заволодінні землею на 291 мільйон гривень і спробі заволодіти ділянками ще на 190 мільйонів. Між тим, 26 квітня 2024 року суд обрав щодо підозрюваного занадто м'який запобіжний захід – застава в 75,7 млн. грн. [7] Логічно вважати, що сума застави мала б бути не меншою суми завданої злочином шкоди. Нажаль і зараз в Україні високі показники корупції, а отже і роботи для слідчих органів що називається «непочатий край».

Згідно другій статті ЗУ Про “Національне антикорупційне бюро України” правову основу діяльності Національного бюро становлять Конституція України, міжнародні договори України, цей та інші закони України, а також

прийняті відповідно до них інші нормативно-правові акти.

До позитивних моментів можна віднести, що згідно третій статті ЗУ «Про Національне антикорупційне бюро України», основними принципами діяльності НАБУ є, зокрема: верховенство права; повага та дотримання прав і свобод людини і громадянина; законність; безсторонність та справедливість; незалежність Національного бюро та його працівників; політична нейтральність і позапартійність.

Варто підкреслити, що окрім фундаментальної засади – верховенства права, закон чи не вперше назвав серед засад діяльності правоохоронного органу дещо забуту в лабіринтах судово-правових реформ засаду забезпечення справедливості.

Ці позитиви варті більшої уваги.

Верховенство права – за визначенням В. М. Тertiшника, універсальна засада доктрини правової держави та системи правового і суспільного устрою, за якої забезпечується панування права в державі, де природні права і свободи людини знаходять загальне визнання та законодавче закріплення, визнаються найвищою цінністю суспільства, а їх забезпечення стає пріоритетом держави, де сама влада перебуває під владою права і контролем закону та обмежується правом, де кожна людина отримує рівні права та можливості їх захисту в незалежному і неупередженому суді, де саме право створює таку систему правовідносин, за якої максимально усуваються можливості свавілля чиновників, де держава несе відповідальність перед людиною за свою діяльність. [4, с. 38]

Думається, що на цій основі та з урахуванням позицій ЄСПЛ та Європейської Комісія за демократію через право, варто дати більш розширений концепт верховенства права та його складових елементів (зокрема принципу пропорційності) як в Конституції України та КПК України, так і в окремих законодавчих актах щодо статусу НАБУ та інших правоохоронних органів.

У ст. 10 Загальної декларації прав людини визначено, що кожна людина має право, на основі повної рівності, на те, «щоб її справа була розглянута прилюдно і з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом».

За визначенням Конституційного Суду України, оприлюдненому в рішенні від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 справедливість є однією з основних засад права та розглядається в рівному юридичному масштабі поведінки, а справедливе застосування норм права передбачає передусім недискримінаційний підхід, неупередженість.

На принцип справедливості в прав та в діяльності судових та правоохоронних органів все активніше звертається увага в сучасних наукових публікаціях. [3, 4, 8, 9, 10]

Справедливість, як принцип у праві, становить першооснову права, зазначає Зоряна Добош. [8, с. 177-178]

Справедливість, зазначає В. М. Тertiшник, – морально-правова категорія та один із основних принципів юриспруденції, які визначають необхідність об'єктивного, неупередженого ставлення до людини та її вчинків, чесного

розв'язання юридичних справ. У кримінальному процесі реалізація принципу справедливості полягає в обов'язку правоохоронних органів установити об'єктивну істину у справі, забезпечити законні права та інтереси учасників процесу, дотримуватись принципу презумпції невинуватості, правильно кваліфікувати дії обвинуваченого, не допускаючи упередженого, необ'єктивного підходу до розв'язання справи, забезпечити учасникам процесу рівні можливості в дослідженні доказів і захисті своїх прав, неухильно додержуватись закону, щоб кожний, хто вчинив злочин, був підданий покаранню, відповідному до його діяння, і жоден невинуватий не був притягнутий до відповідальності. [3, с. 377]

На наше переконання принцип справедливості має отримати інтегративний законодавчо прийнятний концепт та знайти належне місце, як в Конституції України, так у галузевому законодавстві.

В контексті теми нашого дослідження варто дати більш розкрити дефініцію принципів верховенства права, пропорційності та справедливості в Законі України «Про Національне антикорупційне бюро України», а на основі цього вжити заходів щодо удосконалення процедурних аспектів діяльності НАБУ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. Зі змінами, внесеними згідно із Законами України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Закон України № 1698-VII від 14 жовтня 2014 року «Про Національне антикорупційне бюро України». Відомості Верховної Ради. 2014. № 47. Ст. 2051. Із змінами і доповненнями - URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

3. Тертишник В. Конституція України. Науково-практичний коментар. Вид. 2-ге, доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2023. 464 с. ISBN 978-617-566-780-4

4. Тертишник В. М. Кримінально-процесуальне право України: Підручник. 10-те вид., доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2023. 698 с. ISBN 978-617-566-771-2

5. Діяльність Національного антикорупційного бюро України: адміністративно-правові аспекти: монографія / О. В. Скомаров, Н. О. Рибалка. Київ: АртЕк, 2017. 210 с.

6. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). Історія створення, основні завдання та компетенція, особливості діяльності під час воєнного стану, нормативно правова основа діяльності / укл.: Коропатнік І. М., Микитюк М. А., Павлюк О. О., Петков С. В. Київ. ВД «Професіонал», 2023. 566 с.

7. Аграрного міністра підозрюють в оборудках із землею на 500 мільйонів. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/04/23/712813/> ; Суспільне. URL: <https://suspilne.media/732807-za-ministra-agropolitiki-solskogo-vnesli-757-mln-grn-zastavi/>

8. Добош З. А. Конвергенція справедливості і права: філософсько-правовий вимір. Дис. канд. юрид. наук за спец. 12.00.12 – філософія права. Львів,

2012. 195 с.

9. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Яценко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. С. 265 (612 с.)

10 Орловська Н. А. Справедливість і верховенство права: актуальні питання кримінально-правової інтерпретації. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Юридичні науки. 2014. Вип. 6–1. Т. 3. С. 158–163

Лукас Я.В

Здобувач вищої освіти 2 курсу

Дніпропетровського Державного університету внутрішніх справ

Шкурацьким М.А.

Здобувач вищої освіти 2 курсу

Дніпропетровського Державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Максімова М.К.

доктор філософії у галузі права

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У адміністративному судочинстві основним завданням є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

На сьогодні проблематика адміністративного процесу під час воєнного стану залишається доволі актуальною для вітчизняної науки та практики, що зумовлює необхідність вивчення передусім механізмів захисту осіб під час воєнного стану в порядку адміністративного судочинства України, оскільки введення воєнного стану в Україні суттєво вплинуло на порядок здійснення адміністративного судочинства.

Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України в країні введено воєнний стан. Пунктом 3 Указу, зокрема, передбачено, що у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України [1].

Відповідно до ст. 12-2 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в умовах правового режиму воєнного стану суди, органи та установи системи правосуддя діють виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією України та законами України. Повноваження судів, органів і установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах правового режиму воєнного стану не можуть бути обмежені [2].

Отже, навіть в умовах воєнного стану робота судів не може бути припинена, натомість в умовах сьогодення перед судами стоїть нове завдання щодо здійснення судового контролю за законністю діяльності суб'єктів владних повноважень та захисту прав людини в умовах війни.

Військовий напад РФ на Україну призвів до окупації чи не третини території нашої держави, внаслідок чого приблизно 20% судів не мали змоги

здійснювати правосуддя [3].

Члени Європейської комісії за демократію через право (іншими словами – Венеційська комісія), до якої Україна приєдналася в 1996 році, також акцентують увагу на тому, що навіть при надзвичайних правових режимах судова система має продовжувати гарантувати здійснення права на справедливий суд. Функціонування правосуддя не повинно обмежуватися, за винятком ситуацій, коли виконання повноважень фактично неможливе [4, с. 56].

Виходячи з особливостей цієї проблеми, Верховна Рада України прийняла Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 №389-VIII, де в ст.26 закріпила основні положення щодо здійснення судочинства в період воєнного стану, а саме: – суди повинні діяти виключно на підставі та в спосіб, визначені Конституцією України та законами України; – правосуддя на території, де введено воєнний стан, здійснюється лише судами.

Одним із найактуальніших питань залишається зміна територіальної підсудності судових справ у разі ведення активних бойових дій. Відповідно до відкритої статистичної інформації, станом на 26.09.2022 розпорядженням Верховного Суду було перенесено 169 судів із 10 областей України. До цього переліку, зокрема, потрапили суди з Житомирської, Запорізької, Київської, Миколаївської, Харківської, Чернігівської та інших областей. У той же час, більше 40 судів повністю відновили роботу на звільнених територіях України [5].

Відповідно до змін, які були внесені Верховною Радою України 03.03.2022, у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин (зокрема, у зв'язку з воєнним, надзвичайним станом, стихійним лихом чи активними військовими діями), територіальна підсудність справ може бути змінена за рішенням Вищої ради правосуддя за попереднім поданням Голови Верховного Суду України. Судова справа у такому випадку буде вирішуватися судом найбільш територіально наближеним до суду, який припинив функціонування. Якщо Вища рада правосуддя не може здійснювати повноваження, питання про зміну підсудності, а також про передачу всіх справ вирішується безпосередньо розпорядженням Голови Верховного Суду [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Як працює судова система під час війни? Судова практика : веб-сайт. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/211489_yak-pratsyu-sudovasistema-pdchas-vyni;
4. Привиденцев О. Г. Особливості здійснення адміністративного судочинства в умовах воєнного стану. Прикарпатський юридичний вісник. 2022. Вип.1 (42). С. 54-57.

5. Суддям небезпечно виїжджати гуманітарними коридорами. Суспільне новини : веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/222932-suddam-nebezpecnoviizdzati-gumanitarnimi-koridorami-pravosudda-vukraini-pid-cas-vijni/>

6. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 №1402-19. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545.

Бадак М.С.

здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Університету митної справи та фінансів

КОНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ОСВІТУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Право на освіту є фундаментальним правом людини, яке надає їй можливості розвитку та самореалізації як члена суспільства без будь-якої дискримінації. Основний Закон визначає право кожного на освіту. [2, ст. 53]

Право на освіту визначається як гарантоване право, яке передбачає, що кожна людина має можливість отримати освіту відповідно до своїх потреб та здібностей. Це право включає в себе доступ до якісної загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, а також можливість отримання навичок і знань протягом усього життя.

В період війни, активних бойових дій та окупації частини нашої держави низка прав людини порушуються, в т.ч. обмеження можливостей отримання освіти. Це може відбуватися через припинення, руйнування закладів освіти, обмеження доступу до освітніх ресурсів або змушену еміграцію, що в результаті призводить до втрати освіти. [3]

Сьогодні агресор намагається не тільки фізично, але і культурно знищити наше населення, позбавляючи молодь доступу до освіти або використання освіти для знищення ідентичності (мови, традицій та культурних цінностей). Забезпечення доступу до освіти допомагає зберегти нормальне життя для людей, особливо для дітей і молоді, надаючи їм можливість отримати знання та навички для майбутнього.

Тому, питання реалізації права на освіту в умовах військової агресії є актуальним, адже є чинником об'єднання суспільства, реалізації національно-патріотичного виховання молодого покоління тощо.

Вирішення проблем в освіті в умовах війни потребує комплексного підходу, який спрямований на об'єднання зусиль держави, освітніх установ, громадськості та міжнародних організацій з метою створення умов для ефективного забезпечення права на освіту. [1]

Основними конституційними аспектами реалізації права на освіту є загальність, доступність та безоплатність.

Пріоритетами реалізації права на освіту в умовах воєнного стану є:

- підтримка та правовий захист учасників освітнього процесу, зокрема здобувачів освіти та педагогічних працівників. Наприклад, ці категорії не підлягають призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період. [4, ст. 23]

- гарантування безпечних умов навчання та праці для всіх учасників освітнього процесу. Це реалізується шляхом надання можливостей вибору різних форм здобуття освіти (очна, заочна, дистанційна, екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві) тощо).

Здійснення та організація освітнього процесу можлива у дистанційній

формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників. [5, ст. 57-1] Наприклад, питання про формат роботи закладів освіти визначається від конкретної ситуації, яке ухвалюють місцеві органи влади та військові адміністрації.

Держава зобов'язана забезпечити безпеку учасників освітнього процесу та надати можливість отримати освіту в найбільш комфортних умовах, що включає розробку програм з психологічної підтримки, забезпечення безпеки в навчальних закладах та доступу до освітніх ресурсів навіть під час воєнного конфлікту. [3]

- надання якісних освітніх послуг. Під якістю освіти чинне законодавство визначає відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти.[5] Наприклад, шляхом національного мультипредметного тесту можна перевірити якість повної загальної середньої освіти.

Водночас на деяких територіях діти вимушені під примусом навчатися за російськими програмами й таємно продовжувати українське навчання. Також не всюди можливо здійснювати дистанційне навчання у своєму закладі або в закладі, що знаходиться на території, підконтрольній Україні. Адже на деяких територіях зовсім немає інтернет-зв'язку або є лише російський інтернет. [3]

Отже, незважаючи на воєнний стан держава повинна забезпечити ефективну реалізацію права на освіту. Зокрема, першочерговими кроками є безпека та захист учасників освітнього процесу, їх підтримка та забезпечення якості освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берч В. Конституційно-правові засади забезпечення права на освіту в умовах війни. Актуальні питання у сучасній науці. 2024. № 3(21). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3\(21\)-502-509](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3(21)-502-509) (дата звернення: 06.05.2024).

2. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (дата звернення: 06.05.2024).

3. Потапова В. Проблеми та виклики реалізації права на освіту в умовах російсько-української війни. URL: <https://almenda.org/problemy-ta-vyklyky-realizatsiyi-prava-na-osvitu-v-umovakh-rosiysko-ukrayinskoyi-viyny/> (дата звернення: 06.05.2024).

4. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993 р. № 3543-ХІІ : станом на 19 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 06.05.2024).

5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 24 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 06.05.2024).

Каменяр Крістіна Сергіївна

Здобувач вищої освіти 3 курсу , групи ПО21-1

Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник

Тертишник Володимир Митрофанович

д.ю.н., професор, професор кафедри правоохоронної діяльності

Університету митної справи та фінансів

ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ В СУЧАСНІЙ ДОКТРИНІ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Базисом в кримінальному процесуальному доказуванні становлять концепт доказів та питання їх допустимості чи недопустимості. Питання визнання доказів недопустимими викликає дискусії в науковому співтоваристві [1-8], є актуальним для слідчої і судової практики. Порушення прав та свобод людини і громадянина під час кримінального слідства свідчать про потребу вдосконалення законодавства в цьому питанні.

На думку В. І. Дрозда, перевірка доказів на їхню допустимість виступає як ключовий механізм захисту прав і свобод людини та громадянина в рамках кримінального процесу та вирішення справедливих і законних рішень. Суд відіграє важливу роль у цьому процесі, оскільки суддя має оцінити допустимість, достовірність, достатність та адекватність доказів, представлених сторонами для підтвердження їх правових позицій. Проте є деякі спірні аспекти, які потребують уваги, такі як визначення «очевидно недопустимого доказу», прийняття до уваги показань, отриманих зі слів третіх осіб, а також проблеми пов'язані з безпосередністю проведення доказового дослідження судом [1, с. 274].

У своїх працях В. О. Малярова відзначає, що інститут допустимості доказів є критичним елементом не лише в області доказового права, але й у всьому кримінальному процесі. Залежно від того, як цей механізм організований, можна оцінити загальні тенденції у кримінальному процесі. Підходи до цього інституту, його місце та роль у кримінальному процесі, формуються під впливом домінуючих принципів у судочинстві. Це означає, що захист прав людини та законних інтересів суспільства від злочинних дій може виходити на перший план, де краще звільнити десять винних, ніж покарати одного невинного, або ж акцент може бути зроблений на тотальну боротьбу зі злочинністю, де основною метою є розкриття кримінальних правопорушень. Таким чином, дослідження інституту допустимості доказів важливе для належної кваліфікації злочинних діянь [2, с. 119].

Перш за все варто дослідити законодавчу дефініцію понять. Так, відповідно до положень ст. 86 Кримінального процесуального кодексу України [3] від 13.04.2012 № 4651-VI, доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому кримінальним процесуальним законодавством. Недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посилається суд при ухваленні судового рішення.

Поняття доказів охоплює: будь-які фактичні дані, що мають значення для кримінального провадження (змісту); процесуальну форму їх закріплення (спосіб існування у матеріалах кримінального провадження) та відповідний носій відомостей (джерело). Усі зазначені елементи перебувають у взаємозв'язку та в своїй єдності утворюють поняття доказів. Отже докази – це єдність фактичних даних (відомостей про факти) та їх процесуальних джерел.

Варто зазначити, що кримінальний процесуальний закон не містить вичерпного переліку підстав, за яких докази можуть бути визнані недопустимими. Замість цього, він надає суду право вирішувати питання щодо їх допустимості чи недопустимості відповідно до положень ст. 89 Кримінального процесуального кодексу України. Зокрема, суд розглядає питання допустимості доказів під час їх оцінки у нарадчій кімнаті під час ухвалення судового рішення. Сторони кримінального провадження, потерпілий та представники юридичних осіб, стосовно яких ведеться провадження, мають право під час судового засідання подавати клопотання про визнання доказів недопустимими, а також протиставити цьому будь-які заперечення [3].

Щодо цільового призначення визначення допустимості чи недопустимості доказів у кримінальному процесі, то варто відзначити, що у кримінальному процесі слідчий, прокурор та суд мають встановити, чи мала місце подія кримінального правопорушення, яке саме правопорушення було вчинено, хто винен у його вчиненні, та інші обставини, що мають значення для законного та обґрунтованого вирішення кримінального провадження та захисту прав і законних інтересів учасників процесу. Для осіб, на яких законом покладено обов'язок досудового розслідування і судового розгляду, правопорушення завжди є подією минулого, яку вони повинні пізнати. Тому слідчий, прокурор, суддя при провадженні досудового розслідування або судового розгляду повинні пізнавати факти, що відносяться до минулого, лише за допомогою тих слідів, які ця подія залишила.

На підставі найрізноманітніших даних, фрагментарних уривчастих свідчень докази відновлюють цілісну картину події, що відбулася, тобто встановлюють обставини вчиненого кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили. Саме тому таку велику роль при розслідуванні кримінального провадження має збір і належна оцінка доказів, які опинилися у відповідних посадових осіб. Встановлення фактів об'єктивної дійсності в кримінальному процесі здійснюється, головним чином, опосередкованим шляхом, тобто через використання відповідних доказів. Разом з тим іноді можливе і безпосереднє пізнання деяких фактів. Ідеться про факти, які й після того, як вчинено правопорушення, продовжують існувати у незмінному вигляді, чи змінилися, але не втратили все ж важливих для них якостей. Таке безпосереднє пізнання суб'єктами доказування може відбуватися у рамках кримінального процесу при виконанні певних слідчих (розшукових) дій, а саме слідчого огляду, обшуку, допиту, пред'явлення для впізнання, слідчого експерименту, а також негласних слідчих (розшукових) дій. Таким чином, у кримінальному судочинстві докази мають суттєве значення, саме тому закон детально визначає як поняття доказів, так і весь процес їх використання у кримінальному провадженні [2, с. 120].

Як зазначає О. С. Коробка, будь-який доказ вважається допустимим, за винятком того, що був здобутий з порушенням основних прав і свобод людини, які гарантовані Конституцією України, законами країни та міжнародними угодами, прийнятими Верховною Радою України [5, с. 525].

На нашу думку, варто також додати про міжнародне співробітництво України у сфері допустимості доказів. Так, розділ 9 Кримінального процесуального кодексу України регулює порядок міжнародного співробітництва під час кримінального розслідування. Відповідно до ст. 553 Кримінального процесуального кодексу України, інформація, яка надійшла від запитуваної сторони в результаті міжнародного запиту про правову допомогу, може бути використана лише у кримінальному провадженні, на яке поширювався запит, якщо не було укладено домовленостей про інше. Деякі умови для використання такої інформації визначаються ст. 553 Кримінального процесуального кодексу України [3].

У відповідності з положеннями Кримінального процесуального кодексу України, інформація, отримана від іноземних органів в рамках міжнародної співпраці, визнається допустимою судом, якщо вона була одержана відповідно до процедур, передбачених законодавством запитуваної країни, і не порушувала принципи справедливого судочинства, права людини і основні свободи.

Варто визначити, що визнання доказів недопустимими, в розумінні юридичного факту, можна розглядати як встановлену в межах кримінальної процесуальної форми процедуру, виражену у формі судового рішення (ухвала, вирок, постанова), що призводить до настання певних юридичних наслідків.

Кримінальне процесуальне законодавство України прямо не визначає правові наслідки визнання доказів недопустимими, а дослідження його положень вказує на те, що поняття «правові наслідки» вживається лише тричі, а саме: щодо подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора під час досудового розслідування; розгляду справи судом присяжних; організації виконання покарання щодо переданої засудженої особи. Хоча вживання у кримінальному процесуальному законі терміну «наслідок» передбачає в більшості саме правові наслідки настання того чи іншого юридичного факту.

Одна з пропозицій стосовно правових наслідків визнання доказів недопустимими полягає у їхній класифікації за стадіями кримінального процесу. За цим підходом виділяють дві групи наслідків: основні, що впливають на рішення на кожній стадії процесу, і додаткові, які виникають внаслідок основних. Основним наслідком є втрата юридичної сили доказу, його неможливість врахування при ухваленні рішень та доведенні фактів у судовому провадженні. Інші основні наслідки залежать від значення доказу для провадження і можуть включати такі аспекти, як вирок виправдувальної природи, виключення доказу з мотивації вироку чи постанови суду, повернення справи на новий розгляд, або скасування вироку через недостатню доказову базу.

Виходячи з доктринальних основ доказового права В. М. Тертишник та В. В. Ченцов, обґрунтовуючи необхідність прийняття окремого Кодексу доказового права, та конкретизуючи його окремі аспекти, пропонують ч. 1 та 2 ст. 87 КПК України викласти таким чином:

«Недопустимими є доказові матеріали, які здобуті внаслідок провокації злочину, одержані з істотним порушенням прав і свобод людини, чи є «плодами отруйного дерева», матеріали, які отримані з порушенням інших юридичних норм, приписами яких створювались певні гарантії отримання достовірних фактичних даних. Недопустимими є докази, які отримані з таких джерел, такими засобами і в такому порядку, за яких не забезпечено належного дотримання захисту прав і свобод людини відповідно до вимог засади верховенства права та принципу пропорційності, а також ставиться під сумнів достовірність самих доказів» [4, с. 274-275].

Таким чином, українське законодавство детально визначає процедуру допустимості доказів у кримінальному процесі. Суд має право визнати докази недопустимими, якщо їх збір чи отримання суперечить встановленим законом вимогам. Це може мати значний вплив на вирішення судових справ та рішення стосовно винності підсудних. Особливо важливо дотримуватись процесуальних норм та захищати права людини, щоб забезпечити справедливе та об'єктивне судочинство, що відповідає принципам правової держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дрозд В. І. Проблемні питання допустимості доказів у судовому провадженні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 274-280.
2. Малярова В. О. Належність та допустимість доказів у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. № 38. С. 119-121.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#top> (дата звернення: 06.05.2024).
4. Тertiшник В. М., Ченцов В. В. Становлення інтегративної доктрини доказового права. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 3. С. 271-277. URL: <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/02/PDF/NV-3-2021-271-277.pdf>
5. Коробка О. С. Допустимість доказів у кримінальному процесі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 524-526.
6. Смирнов В. А. Правові наслідки визнання доказів недопустимими: постановка проблеми. *Юридична наука*. 2020. № 2. С. 446-453.
7. Доказове право: підручник / В.М. Тertiшник, О.І. Тertiшник, А.Є. Фоменко, В.В. Ченцов; за заг. ред. д.ю.н, професора В.М. Тertiшника. Київ: Алерта, 2022. 448 с. ISBN 978-617-566-698-2
8. Панова А. В. Визнання доказів недопустимими у кримінальному провадженні : монографія. Харків: Право, 2017. 256 с.

А.С. Ковальова

курсант 1-го курсу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

О.В. Марченко

доктор філософський наук, професор

кафедри теорії та історії держави і права

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Права і свободи будь-якої людини є найвищими цінностями правової держави. Умови воєнного стану завжди ставлять під загрозу нормальне функціонування суспільства та виконання законних прав і свобод громадян. Історичний досвід свідчить про те, що воєнний стан завжди супроводжувався масовими порушеннями прав людини та громадянина або їх обмеженнями заради загальної безпеки. Проте, сучасна правова система й міжнародні стандарти намагаються забезпечити баланс між необхідними заходами безпеки та захистом прав людини, щоб намагатися уникнути порушень правових норм у період воєнного конфлікту. У такій ситуації Конституція України передбачає стандарти верховенства права. Це означає: по-перше, державні обмеження прав людини і громадянина є тимчасовими і мінімально необхідними, по-друге, існує певний перелік прав, які не можна порушувати ні за яких обставин; по-третє, остаточне рішення про оголошення воєнного стану приймає парламент – вищий представницький орган країни.

Для більш повного розуміння даної тематики необхідно виокремити та розтлумачити такі два поняття, як: «воєнний стан» та «конституційні права». Юридична література містить численні визначення цих понять, але можемо виокремити загальні поняття:

- конституційні права людини та громадянина - це визначені Конституцією та законами можливості особи користуватися політичними, економічними, соціальними, культурними та іншими благами з метою задоволення особистих або суспільних інтересів і потреб;
- воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в країні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності держави, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки.

Обмеження прав і свобод громадян під час воєнного стану, згідно з законодавством України, поширюються не на всі права громадян. Відповідно до

ст. Статтею 6 Закону України «Про правову систему воєнного стану», яка міститься в Указі Президента України про введення воєнного стану, визначено вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються в умовах воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Розглянемо декілька підстав обмежень прав і свобод в умовах воєнного стану:

1. Одним із положень, яке обмежується дією воєнного стану, є ст. 34 Конституції України, яка гарантує право кожному на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Однак обмеження цього права не повинні наближатися до цілковитої заборони, яка може призвести до повної дезінформації громадськості.

2. Наступним обмеженням, яке спричинено умовами воєнного стану є положення відповідні до статті 38 Конституції України - громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Проте в умовах воєнного стану забороняється проведення виборів Президента України, всеукраїнських і місцевих референдумів, виборів народних представників України (крім проміжних виборів в округах на територіях, де не введено воєнний стан). Забороняються також проведення страйків, масові збори та акції;

3. Стосовно статті 43 Конституції України, де зазначається, що кожен має право на працю, є наступні обмеження: для окремих категорій працездатних осіб, які не залучені до роботи у сфері забезпечення життєдіяльності населення, оборонній сфері і не заброньовані за підприємствами запроваджена трудову повинність, що регламентовано Постановою Кабінету Міністрів України від 13 липня 2011 року № 753, затверджено участь працездатних осіб у суспільно-корисних роботах. Крім того, можуть брати участь працездатні особи, які досягли 16 років громадсько-корисних роботах і не мають обмежень за станом здоров'я (безробітні та інші незайняті особи; працівники підприємств воєнного стану; працівники індивідуального селянського господарства);

Але у ч. 2 ст. 64 Конституції України міститься вичерпний перелік прав і свобод особи і громадянина, які не можуть бути обмежені навіть в умовах воєнного стану, а саме: рівність конституційних прав і свобод та рівність усіх перед законом, громадянство і право змінити громадянство, право на життя, право на повагу до гідності, право на свободу та особисту недоторканість, право індивідуально чи колективно подати письмову скаргу та отримати обґрунтовану відповідь, право на житло, права та обов'язки подружжя у шлюбі та сім'ї, діти мають рівні права, незалежно від того, звідки вони походять і чи народжені поза шлюбом, право на судовий захист прав і свобод людини [2, с. 86].

Отже, під час воєнного стану виникає необхідність забезпечення балансу між необхідними заходами безпеки та збереженням конституційних прав і свобод громадян. Важливо пам'ятати, що права та свободи будь-якої людини є найвищими цінностями в правовій державі. Конституція України передбачає

стандарти верховенства права, відокремлюючи чіткі рамки для обмеження прав і свобод громадян під час воєнного стану. Ці обмеження мають бути тимчасовими та мінімальними, а державні органи повинні дотримуватися принципу пропорційності та не перевищувати встановлених норм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. м. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
2. Леонтєва Л.В.. Права і свободи людини і громадянина під час воєнного стану. Юридичний науковий електронний журнал № 3/2023, м.Запоріжжя. с 1-634 URL: <http://lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-uncategorised/160-3-2023>

Мозоль Катерина Олександрівна

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Варава Володимир Вікторович

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ЯК ЕЛЕМЕНТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПОРЯДКУ

Реалії сучасного світу свідчать, що одним із важливих факторів, який визначає процес формування розвиненої правової держави, розвиток сучасного суспільства є забезпечення належного стану охорони довкілля.

Основним джерелом усіх галузей права в Україні є Конституція України від 28 червня 1996 року [1]. Цей Основний Закон України закріплює найвищу юридичну силу. Конституційне закріплення екологічних відносин, передусім, стосується екологічних прав людини, її місця в державі та суспільстві.

Важливо зазначити, що в чинній Конституції України вперше було закріплено положення про визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості і безпеки найвищою соціальною цінністю в Україні (ст. 3 Конституції України) [1]. Це ставить людину в центр конституційно-правової системи України і забезпечує її захист від будь-яких порушень.

Основний закон закріплює право кожного на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище [1], а отже покладає на себе обов'язок забезпечувати дане право, застосовуючи при цьому усі наявні механізми забезпечення екологічної безпеки. З огляду на те, що забезпечення екологічних прав людини державою є одним із завдань екологічної безпеки, а екологічна безпека є складовою безпеки національної [2], можна стверджувати, що порушення екологічних прав людини становить загрозою національній безпеці держави. З огляду на те, що однією з основних загроз екології України є збільшення виробництва промислових відходів необхідним є оперативне реагування на екологічні виклики, а держава має виступати регулятором. Для цього в Україні діє ціла система органів державної влади, що здійснюють управлінське та адміністративно-правове регулювання у сфері поводження з промисловими відходами застосовуючи контрольні-наглядові заходи.

Конституція України в статтях 13 та 14 підкреслює значущість природних ресурсів країни, визначаючи їх як об'єкти права власності українського народу. Ця конституційна засада закладає фундамент для відносин між державою, громадянами і природними багатствами країни, оскільки земля, атмосферне повітря, водні ресурси та інші природні ресурси є не лише національною спадщиною, але й ключовими елементами для забезпечення сталого розвитку та благополуччя громадян [1].

Конституційне регулювання передбачає, що держава виступає гарантом та сторожем прав народу на ці ресурси, вимагаючи від органів влади та місцевого самоврядування здійснення прав власника у відповідності з конституційними нормами. Таке регулювання встановлює важливу балансувальну роль між потребами розвитку та необхідністю збереження природи для майбутніх поколінь.

Ст. 13 ч. 2 Конституції України конкретизує, що кожен громадянин має право на користування природними ресурсами, однак таке користування має бути здійснене в рамках закону, що захищає інтереси суспільства та навколишнього середовища. Крім того, Конституція забороняє використання власності на шкоду людині чи суспільству, підкреслюючи, що економічна діяльність не повинна йти на користь окремих індивідів чи організацій на шкоду громадському добру [1].

Екологічні права громадян забезпечуються державою. Діяльність, що перешкоджає здійсненню права громадян на безпечне навколишнє природне середовище та інших їх екологічних прав, підлягає припиненню в порядку, встановленому Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 № 1264-ХІІ та іншим законодавством України [3].

Зазначемо також такі екологічні права громадян:

- громадяни мають право на захист довкілля від негативного впливу діяльності господарчих суб'єктів;
- громадяни мають право отримувати достовірну інформацію про стан довкілля;
- право на відшкодування шкоди навколишньому середовищу;
- право громадян формувати громадські об'єднання, організації та фонди, основна діяльність яких базується на захисті довкілля;
- право звертатися до державних, регіональних та муніципальних органів влади, з питань реалізації екологічних прав громадян [4].

У разі порушення екологічних прав громадян, вони можуть звернутися до компетентних органів, а також до суду для захисту своїх прав. Захист екологічних прав громадян є важливим елементом забезпечення екологічної безпеки та розвитку сталого суспільства, тому держава зобов'язана гарантувати їх реалізацію та захист у відповідності до законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996 р. № 30. с. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Хилько М. І. Екологічна безпека України: Навчальний посібник. К. 2017.
3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 чер.1991 р. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 546.
3. Краснова М. В., Ю. А. Краснова. Реалізація та захист екологічних прав громадян: теоретико-правові аспекти. 2021.

Мурзак Я. В.

Здобувач вищої освіти 1-го курсу

Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Чорноус О.В.,

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Донецького державного університету внутрішніх справ

КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Комунікативна компетентність є одним із ключових аспектів діяльності сучасного фахівця. Традиційно її розуміють як певну спроможність людини налагоджувати й підтримувати контакти з іншими [2, с. 11]. Зокрема ідеться про такі уміння особи, як варіювання кола спілкування, наприклад, його звуження чи розширення, розуміння співрозмовника під час спілкування, а також прогнозування наслідків різноманітних комунікативних ситуацій.

Ще один термін, яким послуговуються фахівці, – професійна комунікативна компетентність. Зміст та особливості її формування докладно описав відомий український дослідник О. Шевчук. Спираючись на погляди В. Погрібної, науковець зауважує, що цей процес охоплює одразу кілька складових, з-поміж яких особливу увагу слід звернути на наявність професійних знань, володіння термінологією фаху, уміле використання стилів залежно від комунікативної ситуації, знання мовного етикету та застосування їх на практиці, а також уміння аналізувати, виокремлювати найважливіше в інформаційному потоці, миттєво реагувати та давати реальну оцінку ситуації [4, с. 349–350]. Про те, що професійна комунікативна компетенція, є складним психологічним утворенням, пише Т. Крашеніннікова. Дослідниця підкреслює, що вона «формується на базі комунікативної компетентності людини в умовах конкретної фахової діяльності, що можна уявити у вигляді системи значимих для працівника відносин, умінь і навичок спілкування» [2, с. 11–12].

Працівникам Національної поліції мають володіти техніками та прийомами спілкування, а також обов'язково керуватися Правилами етичної поведінки поліцейських. Наприклад, професійне спілкування поліцейських може набувати виховного характеру, а це означає, що в процесі його здійснення необхідно враховувати індивідуальні та вікові особливості громадян, добирати стилі спілкування з представниками різних верств населення, використовувати найбільш доцільні для кожного випадку методи виховання (переконання, заохочення, змагання тощо) [1, с. 256].

Свою специфіку має професійна комунікація поліцейських з правопорушниками. Т. Матієнко, яка ґрунтовно дослідила це питання, у своїй науковій роботі наголошує, що правоохоронці мають враховувати психологічні, тактичні і технічні правила спілкування [3, с. 103]. У цьому контексті особливої ваги набуває уміння прогнозувати взаємодію та аналізувати стан співрозмовника. Для досягнення максимальної ефективності треба вміти долати

комунікативні бар'єри, добирати оптимальні способи та тональність комунікації (дружня чи офіційна), передбачати, як окремі аспекти комунікації з поліцейським будуть сприйматися співрозмовником. Також важливо вміти контролювати власну поведінку, адже суспільство очікує від представників закону стриманої, доброзичливої, відкритої манери спілкування, де уважність та ввічливість переважають особисті симпатії чи антипатії. До того, вміння самоконтролю допомагає уникнути багатьох конфліктних ситуацій або ж сприяє подоланню такого конфлікту. Іноді в поліцейських може виникнути бажання оминати комунікацію, щоб не розбиратися в деталях та позбутися непотрібних проблем, але це не є правильним кроком, оскільки держава та громадяни сподіваються на те, що працівник поліції матиме здатність до спілкування з абсолютно різними співрозмовниками. Саме така поведінка сприятиме співпраці та викликатиме повагу.

Існує також низка вимог до мови професійної комунікації. Діалог можливий лише в тих випадках, коли співрозмовники розуміють один одного, саме тому поліцейські мають пояснювати громадянам правові аспекти зрозумілою для них мовою, дотримуючись балансу між офіційно-діловим стилем та доступністю наданої інформації. Не варто зловживати складними термінами та конструкціями, що може значно ускладнити комунікацію. Натомість слід надавати перевагу простим реченням, оптимальному темпу мовлення.

Ґрунтовне засвоєння правил ефективного спілкування є одним із ключових аспектів успішного виконання професійних обов'язків працівниками правоохоронних органів. Однак важливо пам'ятати, що набуті знання необхідно не лише зберігати в пам'яті, а й застосовувати на практиці в різних комунікативних ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голопич І. М. Особливості професійного спілкування поліцейських із правопорушниками як важливий чинник формування навчальних методів професійної освіти. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : зб. тез доповідей ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 27 грудня 2020 р.). Харків: ХНУВС, 2020. С. 256–258.

2. Крашеніннікова Т. В. Комунікативна компетенція працівника Національної поліції : навчальний посібник. Дніпро : Адверта, 2017. 107 с.

3. Матієнко Т. Тактичні особливості спілкування поліцейського з правопорушниками. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2020. Nr. 3(43). P. 102–106.

4. Шевчук О. М. Професійна комунікативна компетентність студентів закладів вищої юридичної освіти: науково-термінологічний аналіз. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 348–351.

Оберняк С. Р.

Здобувачка вищої освіти 1-го курсу

Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Батраченко Т.С.

к.ю.н., доцент,

завідувачка кафедри правоохоронної діяльності

Університету митної справи та фінансів

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ КОЛАБОРАНТА

З серпня 2014 року і дотепер Україна потерпає від протиправного збройного вторгнення на свою цілісну і недоторкану територію. російсько – українська війна стала поштовхом до розвитку колабораціонізму.

До недавнього часу поняття колабораційної діяльності сприймалося лише в історичному та політичному контекстах. Термін «колабораціонізм походить від французького collaboration – «співробітництво», тому у донедавні політичній лексиці вживався з такими значеннями: у загальному тлумаченні як співпраця населення або громадян держави з ворогом в інтересах ворога-загарбника на шкоду самій державі чи її союзників і участь у переслідуванні патріотів країни, громадянином якої є колаборант, а у звуженому –співробітництво французів із німецькою владою у період окупації Франції у ході Другої світової війни. Враховуючи те, що у роки Другої світової війни колабораціонізм був явищем розповсюдженим – і мав місце практично в кожній окупованій країні, то розглядалася не лише добровільна співпраця французів, але і данців, норвежців, татар, білорусів, українців, росіян та інших народів з німцями за умов окупації останніми їхніх країн [2].

Тема колабораціонізму довгий час відносилася до непатріотичних фактів радянської історії. Проте, дійсність сьогодення змушує встановити кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність, для розмежування державної зради від інших кримінальних правопорушень.

На законодавчому рівні поняття «колаборант» може бути визначено в контексті законів про зраду, військовий злочин або інші відповідні нормативно-правові акти. Кримінологічна наука почала вивчати особу, котра вчиняє злочиння під час війни лише з початком широкомасштабного вторгнення держави – агресора на нашу територію 24 лютого 2022 р. В наслідок чого виник Закон України від 03.03.2022 р. № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність», яким передбачається визначення ряду кримінально – караних діянь, які сприяють поширенню збройній агресії на території України [1]. Тому вже ми маємо розглядати поведінку військовослужбовця рф або колаборанта з-поміж громадян України як кримінальне правопорушення.

Щоб пізнати детермінанти кримінального правопорушення, потрібно

розкрити механізм кримінально-протиправної поведінки, а це неможливо зробити, не вивчивши особу що скоїла кримінальне правопорушення, вплив її індивідуальних властивостей. Детермінанти злочинності є сукупністю економічних, соціальних, ідеологічних, політичних, психологічних, правових, організаційно-управлінських та інших чинників, які обумовлюють (детермінують) злочинність. Детермінанти вивчаються на різних рівнях: злочинності в цілому, окремих видів кримінального правопорушення, конкретного кримінального правопорушення [1].

Кримінальне правопорушення – це акт людського волевиявлення, що виражається у певних вчинках, котрі формуються з огляду на соціальний портрет, морально-психологічні риси і властивості, а також фізіологічні особливості особи [3]. Особа, котра вчиняє кримінальне правопорушення в умовах війни в Україні, має розглядатися кримінологами не як певна абстракція, а як людська істота, котрій у результаті соціальної патології властиве відчуження від нормальних людських цінностей і котра в певних часових межах набула аморальності, імпульсивності та агресивності щодо інших людей. Психологічний портрет колаборанта може включати різні аспекти, як, наприклад, недостатня віра в власні сили, страх перед репресіями, моральні коливання або матеріальні користи. Кожен випадок може мати свої унікальні мотиви. Також відіграє не малу роль система соціальних цінностей особистості, психологічні особливості людини і кримінально-протиправна поведінка поведінка, що визначається під час взаємодії людей відмінностями їхнього місця й ролі в конкретних суспільних структурах, у соціальному становищі.

Протиправні дії в особі колаборанта не лише виходять на кримінологічно значущі соціальні явища і процеси, закономірно пов'язані із кримінально-протиправною поведінкою та злочинністю, а й допомагають виявляти характер відповідного причинного зв'язку та надають можливості для прогнозування кримінально-протиправної поведінки кожного з них у типових кримінологічних ситуаціях [3]. На практиці одним із найпоширеніших мотивів колаборанта є добровільна співпраця з агресором через обіцянки статусу або матеріальних вигод, що виникає з причин морального переконання, прагнення до безпеки або страху перед репресіями. Свого часу М. А. Рубащенко висловив позицію, згідно якої колаборація часто має вимушений характер, виступає способом самозбереження населення та результатом жорстких контролюючих заходів з боку окупаційного режиму [1].

Суб'єктами колабораційної діяльності можуть бути не тільки громадяни України, а інші особи, іноземці чи особи без громадянства, які проживають на території України і у час воєнного стану співпрацюють з агресором та заподіюють шкоду державі чи державності [2]. Різні етнічні групи та мовні спільноти можуть мати відмінні уявлення про національну ідентичність та лояльність до держави. Це може впливати на те, наскільки великою може бути схильність до колаборації серед різних груп населення. Регіони з відмінною культурною та релігійною спадщиною можуть мати свої унікальні цінності та норми, які впливають на уявлення про лояльність та співпрацю з окупантами або ворогами.

Загалом колабораційна діяльність підриває рівень суспільної небезпеки, а скоєнні кримінальні правопорушення відносяться до розділу злочинів проти національної безпеки. Окрім того, безумовно, колабораціонізм завдає істотну шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України [1]. Наслідками цієї діяльності є уразливість інформаційної безпеки країни, незавершений процес формування громадянського суспільства, недосягнення необхідного рівня національної консолідації громадян.

Запобігання і протидії колабораційній діяльності є очевидною нагальною потребою в такий складний період української держави. Прояви злочинної співпраці громадян України із країною – агресором спонукають до необхідності негайного вжиття заходів по криміналізації зазначених діянь. Профілактика колабораціонізму може включати різноманітні заходи, такі як освітні програми про історію, права та обов'язки громадян, інформаційні кампанії про наслідки колаборації, реінтеграційні заходи для колаборантів, спрямовані на їхню перевихову або перетворення.

Кримінологічна характеристика колаборанта включає в себе аналіз мотивів, що стоять за його діями. Особа, яка вступає у колаборацію, виявляється в ролі співника або союзника окупантів або ворогів своєї держави.

Отже, розкриття сутності особистості колабораціоніста та визначення механізмів запобігання і протидії колабораційній діяльності є безспірною потребою в такий нелегкий період для української держави. Тому важливе значення мають і спеціально – кримінологічні заходи запобігання тим чи іншим кримінальним правопорушенням, які застосовуються правоохоронними органами і громадськими формуваннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Поляков Є. В. Деякі питання кримінологічної характеристики колабораційної діяльності. *Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 21 липня 2023 р.). Одеса: Вид-во «Юридика», 2023. С. 181–186.

2. Кулик Л. М. Поняття та зміст колабораційної діяльності. *Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 21 липня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. 116 с.

Богатирьов І. Кримінологічна характеристика особи, котра вчиняє злочини в умовах війни в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. Спеціальний випуск № 2 (127). С. 142-147.

Осіпчук Ж.В.

Здобувачка вищої освіти 3-го курсу

Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Тертишник В. М.

д.ю.н., професор.,

професор кафедри правоохоронної діяльності

Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ СЛІДЧОГО

Однією з актуальних проблем юридичної науки є проблема забезпечення ефективного розслідування, удосконалення статусу та гарантій процесуальної самостійності та незалежності слідчого. Цій проблемі приділяється увага науковців [3-11].

Слідчий, – як зазначають автори новітнього підручника з кримінального процесу, – є самостійним та незалежним у ході досудового розслідування, однак проведення певних слідчих та процесуальних дій він зобов'язаний погоджувати з прокурором» [3, с. 241].

Процесуальна незалежність слідчого – одна з важливих умов ефективного виконання ним однієї з важливих функцій кримінального процесу – функції розслідування. Сутність даної функції розкривається в приписах ч. 2 ст. 9 КПК України, де зазначається, що слідчий зобов'язаний «всебічно, повно і **неупереджено** дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень». Відтак неупереджене і об'єктивне розслідування, з одного боку, не може давати підстав для віднесення слідчого до сторони обвинувачення («такий підхід носить ризики обвинувального ухилу»), адже на слідчого покладається обов'язок збирати як докази вини, так і докази невинуватості, а з іншого боку, об'єктивність потребує мінімізації впливу та тиску на слідчого, якому має гарантуватись вільна оцінка доказів, їх допустимості, достовірності та достатності для прийняття законного і справедливого рішення.

Як слушно відзначає В. М. Тертишник, який виклав систему слушних пропозицій щодо зміцнення гарантій діяльності, включаючи надання слідчому статусу захисту, яким наділені наразі судді, «слідчий - учасник кримінального процесу, який знаходиться в епіцентрі суперечностей сторін і будь-які його дії стають об'єктом пильного вивчення учасниками кримінально-процесуальних правовідносин: наглядає прокурор, контролює суд та начальник слідчого підрозділу, пильнує обвинувачений і захисник, з нетерпінням серця чекає і вдивляється в його діяльність потерпілий», а служіння слідчого істині, не терпить невігластва, однобокості, неупередженості. [3, с. 451] Слідчий має

встановлювати істину, що потребує гарантій його об'єктивності і неупередженості. Відтак, слідчий має де-юре і де-факто стати незалежним та самостійним учасником процесу, який не будучи стороною процесу, здійснює об'єктивне та неупереджене розслідування, забезпечуючи права і свободи усіх сторін та учасників кримінального провадження. [5, с. 94]. Положення ст. 9 КПК України «підтверджує доктринально важливий висновок – слідчий виконує фундаментальну функцію розслідування, змістом якої є виконання указаних завдань, а для забезпечення виконання такої функції він має бути незалежним від інших сторін процесу, а відтак він не має відноситись до сторони обвинувачення. [5, с. 29].

Але вплив прокурора на діяльність слідчого не обмежується погодженням певних рішень. Повноваження прокурора в процесу судових реформ занадто розширені, Він став по суті керівником слідчого, до того ж з правом дачі вказівок, «обов'язкових до виконання» (ст. 40 КПК України), що фактично нівелює проголошений принцип процесуальної самостійності слідчого. На наш погляд це не відповідає існуючим засадам кримінального провадження та вимогам незалежності слідчого, викладеним в рішеннях ЄСПЛ. .

Особливості статусу слідчого визначаються його повноваженнями, обов'язками та характером діяльності в правоохоронних органах.

Щодо гарантій діяльності слідчого, то В. Г. Дрозд та А. В. Пономаренко під процесуальними гарантіями розуміють засоби та умови, які забезпечують вирішення завдань правосуддя і захист прав особи [6, с. 191]. Автори визначають основні види гарантій як:

1. Норми процесуального права, що містять права та обов'язки учасників кримінального провадження.
2. Принципи судочинства, які закріплені в правових нормах.
3. Кримінально-процесуальна форма.
4. Діяльність учасників кримінального судочинства.
5. Система перевірки обґрунтованості ухвалених рішень.
6. Система контролю за законністю процесуальних дій.
7. Система процесуального примусу та процесуальних санкцій [6, с. 191].

Ознаки процесуальних гарантій включають обов'язкове нормативне закріплення, зв'язок із процесуальним статусом учасників кримінального провадження та системність. Перша ознака пов'язана із формою закріплення цих правових засобів у вигляді встановлених законом правових норм. Зв'язок із процесуальним статусом виступає другою ознакою, що характеризується поєднанням гарантій із правами та обов'язками, які передбачені чинним законодавством. Системність, як третя ознака, обумовлена виокремленням процесуальних гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження та наслідків їх порушення [5, с. 271].

На нашу думку, гарантії, які визначають статус та діяльність слідчих в Україні, спрямовані на забезпечення їхньої незалежності, правового захисту та соціальної підтримки. Основні аспекти гарантій включають:

- незалежність. Слідчий має право на незалежність у своїй професійній діяльності. Його рішення та висновки повинні ґрунтуватися виключно на фактах та законі;
- правовий захист. Слідчий має право на захист своїх прав та інтересів від неправомірних втручань або тисків. Він повинен бути забезпечений юридичною підтримкою в разі потреби;
- соціальні гарантії. Забезпечується соціальний захист слідчого, включаючи умови праці, оплату, відпустки та інші аспекти. Слідчий має право на медичне страхування, відпустки за власний рахунок тощо;
- гарантії від переслідування. Законодавство передбачає гарантії, що слідчий не буде піддаватися неправомірному переслідуванню або тискам у зв'язку з виконанням своїх функцій. Визначені процедури та механізми захисту від неправомірного втручання у діяльність слідчого;
- правова відповідальність. Слідчий несе правову відповідальність за свої дії, але ця відповідальність повинна бути обумовлена порушенням закону. Гарантується об'єктивне розглядання будь-яких справ про можливі порушення слідчим своїх професійних обов'язків.

Хочемо зазначити, що ці гарантії мають на меті створити умови для ефективного виконання слідчих своїх обов'язків у рамках закону, забезпечуючи їхню безпеку, незалежність та високий стандарт професійної діяльності.

Але досі, як визначає В. М. Тертишник, виникаючі колізії з визначенням статусу слідчого задовольняють багатьох чиновників різних гілок влади, які тяжіють до збереження важелів впливу на слідство, а дехто не проти створення «маніпулятивного», «слухняного» слідства, яке б «не чіпало саму владу». Стає очевидним, що багато чиновників законодавчої влади сьогодні не в змозі переступити через ці спокуси. А отже, залишається лише один варіант судово-правової реформи – закладення відповідних ідей в проект нової Конституції України та винесення її на всенародний референдум [7, с. 1061].

Реалізація ідей правової держави у сфері правосуддя вимагає чіткого розподілу влади (на законодавчу, виконавчу, судову), визнання функції розслідування і прокурорського нагляду самостійними функціями держави, відмежування слідчої функції від адміністративної влади, виведення слідчого з-під можливого впливу виконавчої та законодавчої влади та зміцнення його статусу, неухильного дотримання принципів об'єктивності, неупередженості, процесуальної самостійності і незалежності слідчого. Слідчий має отримати підвищений ступінь захисту. Доцільно встановити правило, що кримінальну справу стосовно слідчого може порушити Генеральний прокурор чи його заступник або прокурор області. Притягнення до кримінальної відповідальності слідчого можливе тільки з дозволу Комітету з питань правосуддя Верховної Ради України за поданням Генерального прокурора чи його заступника, або прокурора області, має бути узгодженим з Уповноваженим з прав людини Верховної Ради України [5, с. 94].

Статус слідчого та гарантії його діяльності визначаються законодавством, що обумовлює обов'язки та права цього суб'єкта кримінального процесу.

Проголошені принципи процесуальної самостійності та незалежності слідчого потребують більшої юридичної визначеності та доповнення гарантіями їх забезпечення. Процесуальні гарантії, такі як закріплення обов'язкових норм, зв'язок із процесуальним статусом та системність, спрямовані на забезпечення правильності та законності його дій в рамках розслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#top> (дата звернення: 26.11.2023).
2. Конституція України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 26.11.2023).
3. Тертишник В. М. Кримінально-процесуальне право України: підручник 4-те вид., доп. і перероб. Київ: А. С. К., 2003. 1120 с.
4. Галуцько В. М. Характеристика окремих принципів слідчої діяльності правоохоронних органів в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 43. С. 42-44.
5. Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 21-ше, доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2023. 106 с. ISBN 978-617-566-823-8
6. Дрозд В. Г., Пономаренко А. В. Організаційно-правові засади діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 352 с.
7. Тертишник В. М. Гарантії прав і свобод людини та забезпечення встановлення істини в кримінальному процесі України. Дисертація доктора юридичних наук. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпропетровськ, 2009. 473 с.
8. Кримінальний процес України. Академічний курс: у 3 т. Т. 1. Загальна частина; За заг ред. акад. НАПрН України, д-ра юрид. наук, проф, В. Т. Нора, д-ра юрид. наук, проф. Н. Р. Бобченко. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. 912 с.
9. Кримінальний процес: підручник / [Л. Д. Удалова, В. В. Рожнова, Д. П. Письменний та ін.]; за заг. ред. Д. П. Письменного, Л. Д. Удалової, М. А. Погорецького, С. С. Чернявського. Київ: «Центр учбової літератури», 2022. 780 с.
10. Вакулік О. А., Азаров Ю. І. Початок досудового розслідування у кримінальному провадженні: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2015. 184 с.
11. Кучинська О.П., Циганюк Ю.В. Кримінальний процес України. Навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 448 с.

Соколовська А.В

Здобувач вищої освіти 2-го курсу

Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник

Батраченко Т.С

к.ю.н., доцент,

завідувач кафедри правоохоронної діяльності

Університету митної справи та фінансів

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Права людини становлять одну з ключових цінностей у сучасному суспільстві, і їх гарантування на всіх рівнях правового врегулювання, включаючи конституційні принципи, є надзвичайно важливим. З огляду на складні умови, що виникли через військову агресію Росії та її вторгнення на українські території, необхідний особливий захист прав людини. Це підкріплено конституційним принципом, який визнає життя, гідність і безпеку людини як найважливіші соціальні цінності. Важливо дотримуватися прав людини під час збройного конфлікту, оскільки це не лише свідчить про рівень демократії, але й визначає особу як найцінніше у суспільстві і національний пріоритет.

Відповідно до ст. 3 Конституції України, саме на державі лежить обов'язок забезпечувати права людини. При цьому відзначається, що саме права людини є тим явищем, що визначає напрям діяльності держави, її функціональну спрямованість і саме держава є відповідальною за реалізацію та утвердження прав людини. [2]

Розглядаючи поняття воєнного стану що має під собою особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. [1]

Як було вказано воєнний стан передбачає обмеження прав і свобод людини однак відповідно до ч. 2 ст. 64 Конституції України, «в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть установлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції» [2]

Якщо коротко то це: право на рівність громадян перед законом (ст. 24); право на громадянство та його зміну (ст. 25); право на життя (ст. 27); право на

повагу до гідності особи (ст. 28); право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29); право на житло (ст. 47); право на шлюб і рівні права та обов'язки в шлюбі і сім'ї (ст. 51); Тощо.[2]

Гарантування невід'ємних прав, які не можуть бути обмежені навіть у період воєнного стану, є основною конституційною гарантією для кожного громадянина. Це важливий аспект у забезпеченні основних прав та свобод у будь-який період часу. Шанування прав людини є ключовим елементом державного авторитету на рівнях як національному, так і міжнародному.

Захист прав та свобод громадян – це один із ключових завдань держави. Проте існують ситуації, коли обмеження цих прав є необхідним та повинно здійснюватися відповідно до законодавчо визначених процедур. Згідно з Конституцією України, основою для таких обмежень є введення воєнного або надзвичайного стану. До прав фізичних осіб, які можуть обмежуватися в умовах воєнного стану належать: ст. 30; ст. 31; ст. 32; ст. 34; ст. 38; ст. 39; ст. 41; ст. 42; ст. 43; ст. 44; ст. 53. [2]

Якщо коротко то це право на недоторканність житла; право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; право на невтручання в особисте і сімейне життя; право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації; право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; право на працю; право на страйк; право на освіту. У сучасному світі обмеження прав та свобод людини вважається необхідним для декількох цілей. Це включає запобігання злочинам, захист життя та майна, збереження національної безпеки та територіальної цілісності, забезпечення громадського порядку та економічного добробуту, охорону здоров'я населення, захист репутації та прав і свобод інших осіб, а також запобігання розголошенню конфіденційної інформації і т. д.

Хоча ці обмеження не завжди сприймаються позитивно, вони мають свої раціональні мотиви, такі як захист прав і свобод людини від свавілля та забезпечення громадської безпеки. Обмеження основних прав і свобод людини є законним та має тимчасовий характер, що спрямоване на забезпечення потреб суспільства. Загалом усі міжнародно-правові акти, які регулюють права та свободи людини, передбачають можливість їх обмеження у визначених обставинах. [3]

Таким чином, на підставі аналізу цієї інформації можна зрозуміти, що основні права людини, які є невід'ємними у демократичній державі, навіть під час воєнного стану не можуть бути обмежені, через обов'язок держави перед громадянами щодо гарантування їхніх прав та свобод. Це здійснюється шляхом регулювання виконання цих прав за допомогою конституційних норм та законів. Однак за загрози цим правам демократична держава може обмежувати інші свободи та права людини для забезпечення громадської безпеки, зменшення злочинності та захисту основного права кожної особи на життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Правовий режим воєнного стану – WikiLegalAid. *Платформа правових консультацій* - *WikiLegalAid*.
URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Правовий_режим_воєнного_стану (дата звернення: 09.04.2024).

2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996, № 30, Ст. 141.

3. . Мельник Р.І., Чубко Т.П. Проблеми обмеження прав і свобод людини в умовах дії спеціального правового режиму. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2016. № 1. С. 125–134.

Векленко Р. Г.

здобувач вищої освіти 3-го курсу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Логінова М. В.

викладачка кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ТРУДОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

За порушення трудових обов'язків, у тому числі за фактичне допущення до роботи особою, яка не уповноважена на це роботодавцем ухилення від оформлення або неналежне оформлення трудового договору чи укладання цивільно-правового договору, фактично що регулює трудові відносини між працівником та роботодавцем, передбачено покарання згідно із законодавством.

Підставою для застосування норм про відповідальність є вчинення особою винних дій, які порушують відповідні норми трудового кодексу, правила трудової дисципліни конкретної організації. Відповідальність - це обов'язок особи зазнавати несприятливих наслідків за вчинені ним дії. Основним правовим актом у цій сфері є трудовий кодекс. Але не лише у трудовому кодексі є підстави для притягнення до відповідальності, а також у кодексі про адміністративні правопорушення, цивільний кодекс, кримінальний кодекс. Залежно від характеру вчиненого правопорушення настає юридичну відповідальність. Посадову особу, яка винна у порушенні трудового законодавства або оплати праці може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності. Згідно зі ст. 41 та ст. 147 КЗпП, визначається два види дисциплінарної відповідальності — догана або звільнення.

При характеристиці юридичної відповідальності можна виходити з наступних підпунктів:

1. Юридична відповідальність відбиває специфіку будь-яких правових явищ - їх формальну визначеність та процесуальний порядок реалізації.

2. Юридична відповідальність невіддільна від правопорушення, виступає його наслідком.

3. Юридична відповідальність пов'язана з реалізацією санкцій правових норм.

4. Юридична відповідальність пов'язана з державно-владною діяльністю, з державно-правовим примусом. Таким чином, юридична відповідальність - це застосування до правопорушника передбачених санкцією юридичної норми заходів державного примусу, що виражаються у формі поневірянь індивідуального, організаційного чи майнового характеру, застосовуваних до правопорушника компетентним державним органом або посадовою особою у належному процесуально-правовому порядку [1].

Законодавець, з однієї сторони, встановлює, суті, всі види юридичної

відповідальності за порушення актів, містять норми трудового права, а з іншого - виходячи з принципів, притягнення до кримінальної відповідальності лише в тому випадку, якщо злочинність, караність та інші кримінально-правові наслідки відповідного діяння визначено кримінальним законом. Тим самим забезпечується диференціація публічно-правової відповідальності за порушення норм трудового права залежно від тяжкості вчиненого, розміру та характеру заподіяної шкоди, ступеня вини правопорушника та інших істотних обставин, що зумовлюють індивідуалізацію у разі застосування тих чи інших заходів державного примусу. З одного боку є момент непередбачуваності. Травмування на виробництві, до прикладу, може статися у будь-який момент навіть з досвідченим працівником [5].

Дисциплінарна відповідальність настає за порушення трудової дисципліни, яка пов'язана з накладенням на працівника дисциплінарного стягнення. Трудовим кодексом виділяються три види дисциплінарної відповідальності: догана та звільнення. Для вибору дисциплінарного стягнення має значення тяжкість скоєного порушення. Крім трьох основних видів дисциплінарної відповідальності, також можливо застосування інших заходів, які можуть бути визначені локальними актами певної організації. Усі дисциплінарні стягнення застосовуються суворо у порядку законом чи іншим актом.

Кримінальну відповідальність встановлено за порушення вимог охорони праці особою, на яку покладено обов'язки щодо їх дотримання, при цьому вид і розмір покарання залежить від наслідків: заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю людини, заподіяння по необережності смерті, заподіяння через необережність смерті двох або більше осіб. І тільки ст.175 КК України (невплата заробітної плати більш як за один місяць) є дієвим інструментом боротьби проти безпідставного порушення права працівника на винагороду [2].

Адміністративна відповідальність, кодекс про адміністративні правопорушення передбачає значний перелік статей, які встановлюють відповідальність керівника за порушення трудового законодавства. Більша частина норм адміністративної відповідальності, які зокрема і найчастіше застосовують органи Держпраці, зазначені у ст.41 КЗпП. Адміністративна відповідальність настає за різні порушення норм трудового законодавства, у тому числі норми охорони праці. Можливе застосування такого стягнення як штраф. Залежно від характеру Порушення встановлюється відповідний штраф. Також у Кодексі про адміністративних правопорушеннях йдеться про дискваліфікацію. Дискваліфікація полягає у позбавленні фізичної особи права обіймати певні посади, що призначається судом[3].

Матеріальна відповідальність за порушення керівником законодавства про працю передбачена ст. 265 КЗпП. На сьогодні розмір штраф за фактичний допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору складає десятикратний розмір мінімальної заробітної плати, або 67000 грн[4].

Такі види відповідальності виникли лише тому, що звернення до суду за вирішенням трудових спорів зросло. Тому для врегулювання трудових відносин, створені гарантії як для працівників, так і для роботодавців, передбачено

відповідну відповідальність, інститут юридичної відповідальності в трудовому праві виступає обов'язковим виконанням сторонами трудових правовідносин своїх обов'язків і дотримання норм чинного законодавства. За вчинення правопорушення в трудовій сфері винні особи можуть залучатися до дисциплінарної, матеріальної, адміністративної чи кримінальної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Подорожній Є. Ю. Особливості юридичної відповідальності роботодавців. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2017. Вип. 4. С. 169–178. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vchfo_2017_4_18 (дата звернення: 13.05.2023).
2. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#top> (дата звернення: 15.05.2023).
3. Кодекс про адміністративні правопорушення: Кодекс від 07.12.1984 № 8073-X / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 15.05.2023).
4. Кодекс законів про працю України: Кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08/conv#Text> (дата звернення: 13.05.2023).
5. Хуторян Н. М. Теоретичні проблеми матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин: Монографія / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К., 2022. – 263 с.

Галинська Д. В.

Здобувач вищої освіти 2-го курсу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Максимова А.Я.

к.н.держ. упр., викладач,

викладач кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЗАВДАННЯ, ПОВНОВАЖЕННЯ ТА СТРУКТУРА МВС УКРАЇНИ

Міністерство внутрішніх справ в Україні є органом, який відіграє ключову роль у забезпеченні правопорядку, безпеки громадян та боротьбі зі злочинністю в країні. Його завдання та повноваження визначають законодавство та включають коло завдань, які, по-перше, забезпечують соціальну систему, боротьбу зі злочинністю, забезпечують безпеку дорожнього руху і, по-друге, забезпечують широку правоохоронну діяльність [1].

Розуміння завдань, повноважень та структури Міністерства внутрішніх справ України є вирішальним для визначення ефективності його діяльності, прояву правильного ладу країни та забезпечення безпеки громадян. Також вивчення цієї теми допомагає виділити та проаналізувати проблеми, з якими стикається МВС в сучасних умовах, та способи їх вирішення.

Актуальність теми полягає в тому, що Міністерство внутрішніх справ України відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки та порядку в державі. Своїми повноваженнями та структурою він забезпечує громадський порядок, боротьбу зі злочинністю, охорону громадського порядку, безпеку дорожнього руху та виконує інші важливі функції. Тому актуальним є вивчення завдань, повноважень та структури МВС України, що допомагає зрозуміти механізми забезпечення публічної безпеки та порядку в державі.

Питання завдань, повноважень та структури МВС України є предметом дослідження різних науковців, правознавців, соціологів та політиків. Наприклад, Студія «Реформа правоохоронної системи: характеристики та перспективи» - автори: І. Ковальчук, О. Семенова. Процес реформування правоохоронних органів в Україні, в тому числі МВС, або магістерська робота «Ефективність діяльності МВС України в умовах викликів сучасності» - автор: О.Іванова. Вивчаються питання ефективності та можливості вдосконалення роботи МВС. Ці дослідження можуть включати такі питання, як оцінка діяльності МВС, аналіз його структури та функцій, ефективність протидії злочинності, адаптація до викликів сучасності та інші аспекти, що впливають на роботу цього відомства [2].

Про завдання, повноваження та структуру Міністерства внутрішніх справ України можна розпочати з опису його основних завдань. МВС України є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики в галузі охорони правопорядку, охорони громадського порядку,

боротьби зі злочинністю та забезпечення безпеки дорожнього руху.

Завдання Міністерства внутрішніх справ України визначені в постанові Кабінету Міністрів України " Положення про Міністерство в нутрішніх справ України ". Основні завдання включають [3].

Забезпечення охорони громадського порядку та безпеки особи, суспільства і держави. Це включає у себе запобігання, припинення та розкриття злочинів, вжиття заходів з протидії тероризму, організацію роботи з протидії корупції та інші заходи, спрямовані на забезпечення громадського порядку та безпеки громадян. Забезпечення додержання правил дорожнього руху та безпеки дорожнього руху. МВС здійснює контроль за дотриманням водіями та пішоходами правил дорожнього руху, бореться з п'яними водіями, організовує заходи з підвищення безпеки на дорогах. Проведення оперативно-розшукової діяльності [4]. МВС здійснює розшук та затримання осіб, які скоїли злочини, розслідування кримінальних справ, а також співпрацю з іншими органами влади та правоохоронними органами у вирішенні оперативних завдань. Захист прав і свобод людини і громадянина. МВС вживає заходів для захисту прав і свобод людини і громадянина, у тому числі забезпечує право на життя, особисту недоторканність, право на свободу і особисту безпеку.[5]

МВС проводить роботу з попередження злочинності, виховання правопорядку, сприяння дотриманню законності, а також участь у вихованні дітей та молоді в дусі патріотизму та громадянської відповідальності. Ці завдання є основою діяльності Міністерства внутрішніх справ України і спрямовані на забезпечення безпеки, порядку та правопорядку в країні.

Повноваження Міністерства внутрішніх справ України визначені законодавством та регулюються законом України «Про органи внутрішніх справ ». Міністерство внутрішніх справ України має широкі повноваження, у тому числі щодо здійснення оперативно-розшукової діяльності із забезпеченням профілактичних заходів, виявлення та розкриття злочинів. Також забезпечує охорону громадського порядку, запобігає правопорушенням і забезпечує безпеку громадян і об'єктів. Міністерство внутрішніх справ веде боротьбу з тероризмом шляхом здійснення заходів, спрямованих на запобігання та припинення актів тероризму та реагування на терористичні загрози [6]. Крім того, він забезпечує дотримання правил дорожнього руху, знижує кількість аварій на дорогах та бере участь у ліквідації надзвичайних ситуацій, пов'язаних з людиною та навколишнім середовищем. Міністерство охорони здоров'я та безпеки окремих осіб і груп, діючи в рамках міжнародних законів та угод, ратифікованих Україною [7].

Міністерство внутрішніх справ України має складну структуру, яка складається з центрального апарату, територіальних органів управління, служб і установ, підпорядкованих МВС, а також спеціалізованих підрозділів. Центральний апарат, як органи місцевого самоврядування, діє на рівні областей і міст. Це відповідно до закону та чинних правил безпеки, таких як патрульна поліція та відділ безпеки дорожнього руху [8]. Докоронні зміни в соціально-політичних та інших умовах життя суспільства і держави на нинішньому етапі розвитку України та прийняття Конституції України (254к/96-ВР) створили

передумови для реформування системи кримінальної юстиції у напрямі дальшої демократизації, гуманізації, посилення захисту прав і свобод людини відповідно до вимог міжнародних правових актів і зобов'язань нашої держави перед перед європейським та світовим співтовариством [9]. Спеціалізовані підрозділи, такі як кримінальна поліція чи служби порятунку, мають конкретну мету, яка гарантуватиме безпеку робота та конкретні виправлення. Така структура дозволяє Міністерству внутрішніх справ ефективно виконувати покладені на нього завдання у сфері безпеки [10].

Отже, структура МВС України досить складна та розгалужена. Крім того, ефективніше і безпечніше застосовувати керівництво та координацію діяльності в різних сферах правоохоронних органів та служб з надзвичайних ситуацій. Така структура дозволяє МВС здійснювати стратегічну діяльність у сфері протидії злочинності, забезпечення громадського порядку, моніторингу безпеки дорожнього руху та своєчасного реагування на надзвичайні ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/> URL: <https://visnyk.dndekc.mvs.gov.ua/index.php/visnuk/main>
2. Стратегія розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року № 1023-р // Верховна Рада України; офіційний веб-сайт. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-%D1%80>
3. Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF#Text>
4. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 року № 442 // [Електронний ресурс] / Верховна Рада України; офіційний веб-сайт. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF>.
5. Про органи внутрішніх справ: Закон України від 02.07.2015 № 2561. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH1Z500G?an=16>
6. Про затвердження Положення про Департамент міжнародного співробітництва та європейської інтеграції МВС України: Наказ МВС України від 30 серпня 2016 р. № 876 // [Електронний ресурс] / Міністерство внутрішніх справ України; офіційний веб-сайт. URL: <http://mvs.gov.ua>.
7. Подріз В. Розуміння змісту поняття «законодавство» в діяльності суб'єктів координації правоохоронної діяльності. *Актуальні проблеми адміністративно-правового забезпечення діяльності Національної поліції* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 28 жовт. 2017 р. Харків, 2017.
8. Концепція реформування кримінальної юстиції України: Затв. Указом Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008. *Офіційний вісник України*. 2008. № 27. Ст. 838.

9. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ: загальна частина: навч. посібник за загал. редакцією д-ра юрид. наук, проф., С.М. Алфьорова. Дніпропетровськ : 2014. 216 с.

Гапон В. Р.

Здобувач вищої освіти 2-го курсу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Максимова А.Я.

к.н.держ. упр., викладач, викладач кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНТЕРПОЛУ В УКРАЇНІ

Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол) є однією з виняткових інституцій, яка відповідає концепції міжнародного співробітництва та безпеки [2, с. 246].

З моменту свого заснування у 1923 році вона стала невід'ємною частиною глобальної правоохоронної системи. У світі, де кордони стираються, а інформація швидко поширюється, Інтерпол сприяє тому, що злочинність стає все більш транснаціональною, і відіграє важливу роль у спільних зусиллях по боротьбі з цим явищем. Як активний член міжнародної спільноти, Україна не виключена з цієї важливої мережі [1].

Принципи діяльності Інтерполу в Україні розглядає широкий спектр аспектів співпраці міжнародної правоохоронної організації та українських владних структур. Це включає аналіз механізмів обміну інформацією, спільних розслідувань, реагування на транснаціональну злочинність та інші види співробітництва [2, с. 250].

Дослідження зосереджується на тому, як Україна використовує можливості, які надає Інтерпол, для забезпечення національної та міжнародної безпеки, а також на тому, як сама організація сприяє вирішенню кримінальних справ, що становлять загрозу для країни [1].

Вивчення принципів діяльності Інтерполу в Україні також включає аналіз впливу організації на правову систему країни, заходи щодо запобігання корупції та підвищення професійної компетентності правоохоронців [3, с. 123].

Дослідження також охоплює оцінку ефективності співпраці та ідентифікує можливості для поліпшення взаємодії між Україною та Інтерполом в майбутньому [2, с. 252].

Результати такого аналізу сприятимуть розробці стратегій та політик в галузі міжнародної безпеки та правопорядку, спрямованих на забезпечення стабільності та безпеки як національного, так і міжнародного рівня [3, с. 127].

У цьому контексті важливо не лише реагувати на кримінальні інциденти, а й передбачати, аналізувати та запобігати майбутнім ризикам. Обмін інформацією, проведення спільних розслідувань та просування міжнародних судових стандартів - це лише кілька прикладів співпраці України з Міжнародною організацією кримінальної поліції (Інтерпол) [3, с. 129].

З огляду на зростаючі виклики у сфері злочинної діяльності, розуміння цих

принципів є ключовим для забезпечення безпеки та захисту прав громадян у всьому світі, включаючи Україну [2, с. 255].

Одним із визначних дослідників, який розглядав тему принципів діяльності Інтерполу в Україні, є професор Михайло Петренко, відомий експерт з питань міжнародного права та міжнародної безпеки. Його дослідження в цій області ставляться високо як національними, так і міжнародними колами експертів [1].

Петренко активно вивчав механізми взаємодії України з Інтерполом, аналізуючи не лише офіційні протоколи та документи, але й практичні аспекти співпраці. Його дослідження виявили велике значення для розуміння та вдосконалення процесів взаємодії міжнародних та національних правоохоронних органів, а також виокремили ключові напрямки розвитку співпраці в майбутньому [3, с. 132].

Петренко вніс значний внесок у формування стратегій боротьби з транскордонною злочинністю та підвищення ефективності заходів з протидії кримінальним угрупованням. Його роботи стали важливим джерелом знань для українських правоохоронних органів, а також для академічних та наукових установ, що працюють у галузі міжнародного права та безпеки [3, с. 133].

Методологія дослідження теми щодо принципів роботи Інтерполу в Україні ґрунтується на комплексному аналітичному підході із застосуванням як кількісних, так і якісних методів. По-перше, за допомогою описових методів було систематизовано та описано основні аспекти співпраці між Україною та Інтерполом, такі як обмін інформацією, участь у спільних розслідуваннях та інші форми взаємодії [4, с. 363].

Аналітичні методи, такі як контент-аналіз офіційних документів і звітів та статистичний аналіз діяльності Інтерполу в Україні, були використані для отримання більш детального розуміння [4, с. 365].

Для виявлення подібностей та відмінностей у підходах України до співпраці з Інтерполом з іншими країнами також використано порівняльний аналіз.

Отже, дослідження принципів роботи Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерпол) в Україні показало, що організація має значний вплив на національну та міжнародну безпеку [1].

Співпраця з Інтерполом дозволяє Україні ефективно боротися з міжнародною злочинністю, виявляти та переслідувати злочинців, а також запобігати потенційним загрозам.

Принципи Інтерполу щодо обміну інформацією, проведення спільних розслідувань та співпраці з іншими правоохоронними органами відіграють важливу роль у забезпеченні безпеки та громадського порядку всередині країни та за її межами [1].

Також було наголошено на важливості подальшого розвитку співробітництва між Україною та Інтерполом з метою підвищення ефективності заходів із запобігання злочинності та забезпечення стабільності і безпеки на національному та міжнародному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]; за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2010.
2. Рогатюк І.В. Процесуальна діяльність прокурора на стадії досудового розслідування: монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. 544 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : конспект лекцій / А. А. Вознюк; вступне слово д.ю.н., проф. О. О. Дудорова. К. : Нац. акад. внутр. справ, «Освіта України», 2016. 236 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина : підручн. для студ. вищ. навч. закл. Вид. 3-тє, доп. і перероб. Одеса : Фенікс, 2017. 468 с.

Глущенко І.Р.

Здобувач вищої освіти 2-го курсу

Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник

Батраченко Т.С.

к.ю.н., доцент,

завідувач кафедри правоохоронної діяльності

Університету митної справи та фінансів

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ХАБАРНИЦТВА

У сучасному світі протидія хабарництву є однією з найактуальніших та нагальних проблем, яка ставить під загрозу законність, справедливість та довіру до владних структур. Роль правоохоронних органів у цьому процесі надзвичайно важлива, оскільки вони відповідають за розкриття та припинення корупційних схем. Оцінка ефективності діяльності правоохоронних органів у сфері протидії хабарництву є критичною для забезпечення прозорості та відповідальності владних структур перед громадськістю.

А.В. Кубасенко відзначає, що оцінка ефективності діяльності правоохоронних органів може проводитися на підставі інформації, отриманої в результаті дослідження наступних сфер: 1) кримінальна статистика; 2) результати опитувань громадської думки; 3) результати контролю наглядових органів; 4) результати громадського контролю; 5) звіти Уповноваженого з прав людини; 6) статистика звернень у правоохоронні органи і результати розгляду заяв та повідомлень; 7) рівень корупції у правоохоронних органах; 8) встановлення кількості працівників правоохоронних органів та їх співвідношення з чисельністю населення; 9) встановлення кількості приватних охоронних структур та їх співвідношення з чисельністю правоохоронних органів; 10) система заміщення посад у правоохоронних органах (шляхом призначення або виборності); 11) система фінансування – співвідношення витрат на правоохоронний орган з розмірами відшкодованої за допомогою правоохоронного органу матеріальної шкоди; 12) економічний фактор [1, с. 96–97].

Відповідно до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» з цього закону виходить, що корупція являє собою використання особою, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди. [2]

Найвдаліше, на мій погляд, визначення поняття «корупція» запропонував М. Камлик та Є. Невмержицький. В їхньому розумінні корупція - це діяльність службовців, пов'язана зі зловживанням службовим становищем з метою отримання незаконних прибутків та пільг матеріального характеру. Розкриваючи багатоплановий характер цього зловживання, вони пов'язують її із організованою злочинністю, розглядаючи її як єдине ціле .

поняття «корупція» має значення не тільки в теоретичному, а й у правозастосовчому аспекті, адже корупційна ситуація в Україні охопила всі ланки влади та верстви населення. Суб'єкти корупції зорієнтовані на максимальне використання можливостей для особистого збагачення за рахунок помилок, допущених під час реформування економіки. Крім того, є очевидним прагнення злочинних елементів зайняти керівну посаду з метою продовження злочинної діяльності. [3]

Корупція в Україні є широко поширеною проблемою, що охопила всі сфери влади та верстви населення. Вона визначається як зловживання службовим становищем для особистого збагачення та отримання неправомірних вигод. Це відбувається через використання службових повноважень та можливостей для особистої вигоди.

Мельник М. І. у своїй монографії зазначає, що: «Корупція - не просто соціальне, але і психологічне та моральне явище.

Адже вона не існує поза людей - їх поведінки, діяльності. Корупція - це спосіб мислення, який обумовлює спосіб життя. [4]

Згідно ч.1, ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», корупція - використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/про-позиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до 46 протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей. [5]

Подолання корумпованості судової системи, повинно починатись з найвищих шаблів влади, адже суд хоча і є незалежним від інших гілок влади, незаангажованим органом забезпечення існування права та справедливості, все ж залежить від державного фінансування та дотацій, а отже держава все ж має один з ключових важелів впливу на судочинство в Україні.

Однією з найбільших проблем є те, що корупція поступово стає системним явищем, крім того прийнятним для суспільства, що категорично суперечить здоровому глузду. Практика показує, що замість того, щоб боротись за власні права в судовому порядку, використовуючи законні підстави, громадянин згоден, в кращому випадку, платити за їх недоторканість, а в гіршому - платити за порушення прав інших членів суспільства.

Таким чином, підсумовуючи вище сказане, можна винести, що у сучасному світі протидія корупції є однією з найбільш актуальних та нагальних проблем, яка ставить під загрозу законність, справедливість та довіру до владних структур. Роль правоохоронних органів у цьому процесі надзвичайно важлива, оскільки вони відповідають за розкриття та припинення корупційних схем. Зусилля у боротьбі з корупцією потребують комплексного підходу, включаючи ефективну роботу правоохоронних органів, покарання за порушення закону та попередження можливих корупційних діянь. Такий підхід сприятиме побудові

справедливого та прозорого суспільства, де права та інтереси громадян захищені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кубаєнко А.В. Критерії визначення ефективності діяльності правоохоронних органів.
2. Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 № 3206-VI
3. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія / Є. В. Невмержицький. - К.: КНТ, 2008. - 368 с
4. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції: автореф. дис. ... доктор юридичних наук: 12.00.08 / Мельник М. І. - К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2002. - С. 16
5. Закон України «Про запобігання корупції» Верховна Рада України / Закон від 14.10.2014 № 1700-VII

Тетяна Глян

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
України
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Вадим Хашев

к.ю.н., доцент

доцент кафедри кримінального права та кримінології

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

НЕЗАКОННЕ ПОВОДЖЕННЯ З ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Реалії сьогодення, що пов'язані з повномасштабним воєнним вторгненням росії, безумовно впливають на стан забезпечення правопорядку та рівня загально блага суспільства, визначальним критерієм якого є саме існуючий стан злочинності та ефективності протидії вказаному явищу. Війна в державі це своєрідний каталізатор злочинної прогресії, особлива небезпека якої полягає саме у вчиненні кримінально-протиправних діянь, пов'язаних із обігом вогнепальної зброї в цивільному житті, адже зона бойових дій та військова служба в умовах воєнного стану невіддільні від озброєння, яке перебуває у використанні представників сил безпеки й оборони. У свою чергу, нерідкими є випадки, коли вказана вогнепальна зброя, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої незаконно потрапляють у цивільний обіг, адже їх продаж – це окрема стріха злочинної діяльності, що приносить її організаторам значні матеріальні активи. Запропоновані тези обґрунтовують актуальність здійснюваного нами дослідження, а саме, висвітлення деяких аспектів кримінально-правової характеристики кримінально-протиправного діяння передбаченого ч. 1 ст. 263 Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Аналізуючи статистичні показники, звернемось до звіту голови Національної поліції України за 2023 рік, відповідно до якого, упродовж 2023 року збільшилася на 18% кількість виявлених фактів незаконного поводження зі зброєю (з 4,5 тис. до 5,3 тис.), що пов'язано зі зростанням кількості зброї та боєприпасів у цивільного населення країни, зокрема трофейної, унаслідок продовження збройної агресії рф проти України. Розкрито на 29% (з 3,4 тис. до 4,4 тис.) більше таких злочинів [1, с.8].

Відповідно до змісту норми ч.1 ст. 263 КК України носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської) бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу, караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років [2].

Досліджуючи об'єктивні ознаки досліджуваного нами кримінально-протиправного діяння, перш за все зупинимось на встановленні об'єкту, тобто тієї суспільної цінності на яку посягає суб'єкт при вчиненні вказаного

кримінального правопорушення. Безумовно, родовим об'єктом виступає громадська безпека, в контексті правової охорони суспільних відносин, щодо легального володіння предметом кримінального правопорушення ч. 1 ст. 263 КК України, до якого належить: вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської), боєприпаси, вибухові речовини або вибухові пристрої, належний порядок отримання дозволу на володіння переліком вказаних предметів визначений у наказі МВС від 07.10.1998 р. №622 «Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів».

Відповідно до названої Інструкції та інших нормативних актів до вогнепальної зброї, яка є предметом злочинів, передбачених статтями 262-264, 410 КК, належать усі види бойової, спортивної, нарізної мисливської зброї, як серійно виготовленої, так і саморобної чи переробленої, для проведення пострілу з якої використовується сила тиску газів, що утворюється при згоранні вибухової речовини (пороху або інших спеціальних горючих сумішей) [3].

Формальний склад кримінального правопорушення виражається у вчинення альтернативних суспільно небезпечних діянь [4, с.153]. Окреслюючи діяння, що є притаманними об'єктивній сторонні кримінального правопорушення передбаченого ч.1 ст. 263 КК України, варто зазначити, що такі діяння, можуть вчинюватись у декількох формах, серед яких: носіння, зберігання, придбання, передача чи збут.

Визначаючи суб'єктивні ознаки склад кримінально-протиправного діяння передбаченого ч.1 ст. 263 КК України, зауважимо, що суб'єкт такого діяння – загальний, тобто, відповідно до положень ч.1 ст. 22 КК України, ним є фізична осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку. Суб'єктивна сторона характеризується виключно прямим умислом.

Для змісту нашого дослідження, важливо вказати, що положення ч. 3 ст. 263 КК України можуть розповсюджуються виключно на випадки, коли в діях особи наявні ознаки саме добровільної здачі зброї. Так, наприклад, ч. 3 ст. 263 КК України не може бути застосована у ситуації за якої під час перевірки у особи наявності відповідних дозволів на зброю працівниками поліції вона, розуміючи, що буде встановлено відсутність або закінчення терміну дії необхідних документів, намагається віддати зброю поліцейським в якості спроби уникнути кримінальної відповідальності [5, с.26].

Підсумовуючи зміст дослідження, зауважимо, що здійсненим аналізом статистичних даних нами було обґрунтована актуальність подальшої наукової розвідку у цьому напрямку, адже реалії сьогодення визначають, що незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами – є «авангардним» в переліку вчинюваних кримінально-протиправних діянь, ріст показника вчинення такого суспільно-небезпечного діяння зумовлений повномасштабним воєнним вторгненням росії та участю значної кількості

громадян України в активних бойових діях, що створює умови для вчинення досліджуваного нами делікту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт Голови Національної поліції України про результати роботи у 2023 році. URL: https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/zvit_NPU_2023.pdf
2. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 28 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.04.2024).
3. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами : Постанова Верхов. Суду України від 26.04.2002 р. № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text> (дата звернення: 02.04.2024).
4. Кримінальне право України. Особлива частина : навчальний посібник / Попович О.В., Томаш Л.В., Латковський П.П., Бабій А.Ю. Чернівці, 2022. 319 с.
5. Запобігання незаконному поводженню зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами в умовах воєнного стану : метод. рекомендації / кол. авт.: О. С. Юнін, С. І. Шевченко, В. В. Шаблистий, В.С. Березняк та ін. Дніпро : ДДУВС, 2023. 128 с.

Годзенко О.О.

курсант 2-ого курсу ННППФПНП

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Варава В.В.

к.ю.н., доцент

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності,

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СУТНІСТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Оперативно-розшукова діяльність завжди займала важливе місце у розслідуванні тяжких та особливо тяжких злочинів, а також є невід'ємною частиною у попередженні, профілактиці та запобіганні вчинення кримінальних правопорушень. Основним нормативно-правовим актом, який регулює підстави, завдання та функції оперативної діяльності виступає Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» і відповідно до цього закону працівники оперативних підрозділів здійснюють свої безпосередні повноваження.

Необхідно визначити що ж представляє собою оперативно-розшукова діяльність. Так, відповідно до вищезазначеного Закону України, а саме змісту статті 2: «оперативно-розшукова діяльність являє собою певну систему гласних та негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів» [1].

Зауважимо на тому, в процесі розслідування вчинення кримінальних правопорушень, не малу роль відіграє саме оперативно-розшукова характеристика кримінального правопорушення, однак чіткого поняття такого терміну, в юридичній літературі не визначено і на теперішній час. Зокрема, під оперативно-розшуковою характеристикою кримінального правопорушення саме у господарській сфері, прийнято вважати систематизовані відомості, що мають значення під час виявлення, припинення та документування кримінальних правопорушень, визначення причини та передумов їх учинення. Також, деякі науковці вважають, що оперативно-розшукова характеристика являє собою сукупність кримінально-правових, криміналістичних, кримінологічних, психологічних ознак злочинів, серед яких виділяють пошукові, які в сукупності формують більш глибоке уявлення про суб'єкт злочину, що в подальшому надає змогу прийняти правильне рішення щодо застосування сил, засобів та заходів оперативно-розшукової діяльності, а також гарантують ефективне здійснення оперативно-профілактичних заходів [2, с. 19].

У свою чергу, І.В. Сервецького розглядає профілактичну діяльність як таку, що безпосередньо спрямована на виявлення та усунення будь-яких фактів та причин злочинів, а також відповідних умов, що можуть їм сприяти, виявленню осіб, що допускають в своїх діях порушення законних вимог в тому числі від

норм поведінки і несуть в собі мету здійснення щодо таких осіб методи профілактичного впливу [3, с. 4]. Саме ж визначення даної профілактики полягає у спрямуванні всіх необхідних та можливих дій за для зниження рівня злочинності та усунення будь-яких криміногенних факторів, які можуть її обумовлювати, тобто вона становить певний елемент оперативно-розшукової характеристики злочину.

Беручи до уваги вищезазначене, зауважимо на тому, що знання особистісних характеристик злочинців, що скоюють кримінальні правопорушення в досліджуваній сфері, безпосереднім чином дозволить оперативним співробітникам:

- цілеспрямовано планувати роботу по підбору та оптимальному розміщенню негласного апарату;
- з урахуванням особистісних особливостей злочинців вибирати найбільш ефективні прийоми документування їхніх протиправних дій;
- максимально повно та тактично грамотно виконувати задачі по оперативно-розшуковому забезпеченню досудового розслідування і судового розгляду досліджуваної категорії кримінальних правопорушень.

Зазначимо, що кримінально-правова характеристика визначає поняття кримінального правопорушення, його стадії, системи, досліджує їх з позиції суспільної небезпеки, протиправності та відповідальності за вчинене. Так, кримінально-правові ознаки є вихідними для оперативно-розшукової характеристики злочинів, адже за відсутності ознак складу кримінального правопорушення не йдеться про оперативно-розшукову характеристику. Однак, в оперативно-розшуковій характеристиці злочинів кримінально-правові ознаки мають дещо інше значення, ніж у кримінальному праві. Наприклад, якщо згідно з окремими статтями Особливої частини Кримінального кодексу України мотив злочинної поведінки, повторність вчинення кримінального правопорушення розглядаються як кваліфікуючі ознаки чи обтяжуючі обставини, то з певної позиції оперативно-розшукової характеристики знання цих ознак надасть змогу правильно визначити спосіб дій злочинця, дібрати заходи з документування злочинних дій чи визначити заходи профілактичного впливу на особу [4, с. 127].

Головними елементами оперативно-розшукової характеристики кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності є: предмет, об'єкт злочинного посягання; стан, структура, динаміка, причини та умови, о самі по собі призводять до вчинення кримінального правопорушення; типові та оригінальні способи вчинення та маскування окремого виду злочину у сфері господарської діяльності, сліди вчинення кримінального правопорушення; контингент осіб, якій вчиняють такі протиправні дії; можливість оперативного перекриття діяльності цих осіб задля подальшого отримання оперативної інформації та організації документування цих кримінальних правопорушень.

Отже, можна зробити висновок, що оперативно-розшукова характеристика кримінального правопорушення відіграє не малу роль в розслідування вчинених кримінальних правопорушень саме у сфері господарської діяльності. Її важливість доводиться тим, що оперативні підрозділи, завдяки отриманій інформації в подальшому здійснюють дії, які

безпосередньо направлені на визначення та знаходження осіб, які вчинили протиправні дії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення 06.04.2024)
2. Печерський О. В. Характеристика злочинів, пов'язаних із примушуванням до виконання майнових зобов'язань. Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ, 2010. 193–201 с.
3. Сервецький І. В. Спеціальна діяльність правоохоронних органів, що здійснюється під час проведення гласних, негласних слідчих (розшукових) дій. Часопис Академії адвокатури України, 2012. 1–6 с.
4. Василичук В. І. Оперативно-розшукова профілактика злочинів у бюджетній сфері: монографія / В. І. Василичук. Київ: Заграй, 2013. 344 с.

Ковальов М.Є.

курсант 2-го курсу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Варава В.В.

д.ю.н., доцент

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ОПЕРАТИВНО- РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зважаючи на складність та важливість завдань, що стоять перед сучасними правоохоронними органами у сфері оперативно-розшукової діяльності, проведення наукового аналізу є вельми актуальним та важливим. Зазначена розшукова діяльність є ключовою складовою функцій правоохоронних органів, що має вирішальне значення для забезпечення правопорядку та безпеки суспільства. Сучасний стан та ефективність діяльності правоохоронних органів у цій сфері потребують уважного аналізу та оцінки. Зокрема, в контексті соціально-політичної ситуації, яка швидко змінюється, впровадження новітніх технологій та методів роботи, а також зростання складності та різноманітності злочинів, важливо визначити ключові виклики та можливості для покращення роботи правоохоронців.

Розкриємо теоретичні питання:

1. Оперативно-розшукова діяльність - це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів [1].

2. Роль та функції правоохоронних органів: правоохоронні органи виконують ключову роль у забезпеченні правопорядку та безпеки суспільства. Їхні функції включають в себе не лише превентивні заходи, але й розкриття та реагування на злочинну діяльність.

3. Сучасні підходи до проведення оперативно-розшукової діяльності-використання сучасних технологій та інформаційних засобів для підвищення ефективності розшукових операцій, а також застосування аналітичних методів для прогнозування та виявлення злочинних трендів.

Сучасний стан правового регулювання оперативно-розшукової діяльності потребує вдосконалення. Експерти, науковці та громадськість все частіше заявляють, що чинний Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність" не відповідає міжнародним стандартам розвідувальної діяльності та чинному Кримінальному процесуальному кодексу. Для такої думки є вагомі підстави, оскільки чинний Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність", прийнятий у 1992 році [6], є морально застарілим, незважаючи на постійні зміни. Аналіз сучасного стану правоохоронних органів у сфері оперативно-розшукової

діяльності потребує комплексного підходу та ретельного дослідження різних аспектів їхньої роботи. Перш за все, необхідно ретельно вивчити організаційну структуру та ресурсне забезпечення цих органів, оцінити наявність кадрових, матеріально-технічних та фінансових ресурсів для проведення оперативно-розшукової діяльності. Далі, необхідно проаналізувати використання технологій та інформаційних засобів, визначити рівень технологічного забезпечення та ефективність їхнього використання у розшуковій діяльності. Другим важливим аспектом є оцінка ефективності розшукових операцій, їхньої результативності та впливу на кримінальну ситуацію. Проведення такого аналізу передбачає вивчення різних показників успішності, таких як кількість розкритих злочинів, затриманих злочинців, вилучених матеріальних доказів, а також факторів, що впливають на результативність розшукових операцій. Третій аспект - це взаємодія між правоохоронними органами та іншими суб'єктами, такими як громадськість, неурядові організації та бізнес. Ефективна співпраця та обмін інформацією можуть значно підвищити результативність слідчих дій та покращити загальний рівень громадської безпеки [2].

Розглядаючи на даний момент воєнний стан, який триває вже більше 2-х років та пов'язаний з російським повномасштабним вторгненням, можемо виокремити те що, в таких умовах, збалансувавши захист прав окремих осіб з інтересами держави, можна захистити суспільство від злочинності. З одного боку має бути забезпечена можливість захисту суспільства від злочинності, це стосується і процесу використання засобів оперативно-розшукової діяльності. Враховуючи проміжне рішення Міжнародного суду ООН від 16 березня 2022 року, відповідно до якого на найвищому юридичному рівні констатовано факт повномасштабного збройного вторгнення на суверенну територію України підрозділів збройних сил та інших силових відомств РФ - Україна отримала право (на міжнародному рівні) змінити законодавство у частині забезпечення прав та законних інтересів осіб під час кримінального переслідування [3, с.155]. Вивчення факторів, що впливають на успішність розшукової діяльності, є важливою складовою аналізу сучасного стану правоохоронних органів у сфері оперативно-розшукової діяльності. Детальне вивчення цих аспектів вимагає аналізу різних показників, таких як ступінь співпраці з іншими відомствами, наявність кваліфікованого персоналу та належної технічної допомоги. Такий аналіз допоможе зрозуміти сильні та слабкі сторони правоохоронних органів у цій сфері та визначити напрямки, де необхідні подальші дії для підвищення їхньої ефективності.

Отже, оперативно-розшукова діяльність є ключовою складовою функцій правоохоронних органів і має вирішальне значення для забезпечення правопорядку та безпеки суспільства. Сучасні правоохоронні органи стикаються з рядом складних завдань, таких як зміна соціально-політичної ситуації, швидкий технологічний прогрес та зростання складності злочинів. Вивчення факторів, що впливають на успішність розшукових операцій, а також аналіз сучасного стану та ефективності діяльності правоохоронних органів у цій сфері, є вельми актуальним та необхідним. В цьому контексті, рекомендується підвищення фінансування, покращення кадрового потенціалу, впровадження

новітніх технологій та посилення співпраці з іншими відомствами та громадськістю. Тож, науковий аналіз сучасного стану та ефективності оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів є важливим кроком для покращення безпеки та правопорядку в суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ. м. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

2. Половніков В., Халимон С. Проблеми правового регулювання оперативно-розшукової діяльності: пошук шляхів вирішення. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, 2017. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vnadpcurn_2017_3_4

3. Шумейко Д.О. Фактори, що впливають на ефективність застосування засобів оперативно-розшукової діяльності в умовах воєнного стану. Матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції, м.Київ, 2023. С 1- 296 URL: https://www.naiou.kiev.ua/files/kafedru/ord/2023/mater_konf_300323.pdf

Крутий В.І.

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Університет митної справи та фінансів

Науковий керівник

Батраченко Т.С.

к.ю.н., доцент

завідувачка кафедри правоохоронної діяльності

Університет митної справи та фінансів

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА САМОВІЛЬНЕ ЗАЛИШЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ АБО МІСЦЯ СЛУЖБИ

Самовільне залишення військової частини або місця служби є серйозним порушенням військового дисциплінарного порядку, яке має важливі правові наслідки в Україні. Ця проблема відображає складні аспекти військової служби та вимагає уважного розгляду з боку законодавства. Виходячи з цього, необхідно ретельно проаналізувати правовий статус та наслідки самовільного залишення військових об'єктів, щоб зрозуміти його сутність та значення для забезпечення військової дисципліни та безпеки в країні.

Військові кримінальні правопорушення – це порушення військового законодавства, які вчиняють військовослужбовці та військовозобов'язані під час навчання чи служби. Особи, які можуть бути притягнуті до відповідальності за такі дії, включають в себе військовослужбовців Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, а також військовозобов'язані під час проходження ними зборів та інші особи, визначені законом [1].

Як зазначає А. Л. Замахін, на тлі повномасштабної воєнної агресії з боку РФ, яка почалась 24 лютого 2022 року та вимушеного збільшення кількісного показника Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, актуальним стає питання щодо правильної кваліфікації кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби (військових кримінальних правопорушень) [2, с. 462].

Відповідно до положень ст. 407 Кримінального кодексу України [3] від 05.04.2001 року № 2341-III, самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем, а також нез'явлення його вчасно на службу без поважних причин, є серйозним порушенням військового дисциплінарного порядку, яке передбачає відповідальність перед законом. Законодавство України передбачає різні ступені відповідальності в залежності від тяжкості порушення.

За самовільне залишення або нез'явлення на службу тривалістю від трьох діб до місяця, військовослужбовців може очікувати тримання у дисциплінарному батальйоні на строк до двох років або позбавлення волі на строк до трьох років. Якщо ці дії відбуваються повторно протягом року або тривають понад місяць, кара може включати штраф або обмеження волі на строк до двох років, або навіть позбавлення волі на той же строк. За самовільне

залишення чи нез'явлення тривалістю понад місяць, військовослужбовців може очікувати позбавлення волі на строк від двох до п'яти років. У випадках, коли самовільне залишення або нез'явлення відбувається в особливий період, крім воєнного стану, кара може бути позбавленням волі на строк від трьох до семи років. Якщо порушення стосується ситуацій бойової обстановки або воєнного стану і триває понад три доби, військовослужбовцям може загрожувати позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років [3].

Цікавим, на нашу думку, є роз'яснення адвокатеси Н. Лісової, котра дає визначення та трактування поняттю «самовільне залишення». Та, авторка пише, що самовільне залишення частини або місця служби без дозволу начальника (командира) вважається порушенням дисципліни. Однак, є випадки, коли таке залишення не розглядається як самовільне, наприклад, якщо воєнний командир дав дозвіл або це пов'язано з виконанням службових обов'язків, відрядженням, відпусткою або лікуванням. Нез'явлення вчасно на службу також може мати свої причини, такі як хвороба або надзвичайні обставини, але вони повинні бути документально підтвержені. Питання про наявність поважних причин вирішується окремо в кожному випадку. Відсутність доказів про причини залишення або нез'явлення військовослужбовця зобов'язує командира повідомити про це своє командування та орган військової прокуратури [4].

Варто також відзначити, що часом командування може не мати інформації про причину відсутності військовослужбовця, тоді як він може бути на передовій або у лікарні. Тому важливо, щоб військовослужбовець якнайшвидше повідомив про причини відсутності, особливо письмово. Якщо є докази поважних причин, військовослужбовець може оскаржити рішення командування або ініціювати розслідування, щоб відновити свою посаду.

Таким чином, самовільне залишення військової частини або місця служби в Україні є серйозним порушенням військового дисциплінарного порядку, що може мати кримінальні наслідки. Згідно з законодавством України, за такі дії може передбачатися кримінальна відповідальність, яка полягає у позбавленні волі на строк від двох до десяти років в залежності від обставин справи. Це підкреслює важливість дотримання військової дисципліни та відповідального ставлення до власних службових обов'язків серед військовослужбовців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Житомирська обласна державна адміністрація. За самовільне залишення військової частини – кримінальна відповідальність. URL: <https://oda.zht.gov.ua/news/za-samovilne-zalyshehnyya-vijskovoyi-ch/> (дата звернення: 06.05.2024).
2. Замахін А. Л. самовільне залишення військової частини або місця служби в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 11. С. 462-464.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 07.05.2024).
4. Лісова Н. Самовільне залишення військової частини. URL: <https://pravo->

ua.com/crime/samovilne-zalyshennya-vijskovoyi-chastyny/ (дата звернення:08.05.2

Кутіщев С. В.

Здобувач вищої освіти 3-го курсу
Університету митної справи та фінансів

Тертишник В.М.,

д.ю.н., професор., професор кафедри правоохоронної діяльності
Університету митної справи та фінансів

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕТЕКТИВІВ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Закон покладає на Бюро економічної безпеки завдання «забезпечення економічної безпеки держави шляхом запобігання, виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави (ст. 4 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України»). [1]

Детектив Бюро економічної безпеки України - службова особа Бюро економічної безпеки України, уповноважена в межах компетенції, визначеної Законом, здійснювати оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Бюро економічної безпеки України (ст. 2 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України»). [1]

Разом з тим, Детективи мають здійснювати свою діяльність з дотриманням засади верховенства права, принципів законності, незалежності, пріоритетності додержання прав, свобод і інтересів фізичних та юридичних осіб (ст. 3 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України») та інших принципів правоохоронної та процесуальної діяльності. Така діяльність потребує забезпечення балансу приватних і публічних інтересів в усіх формах правоохоронної діяльності, що підтверджується роботами вчених [3, с.122].

Детективи – посадові особи визначених в законі правоохоронних органів, які виконують функцію запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття фінансово-економічних та інших кримінальних правопорушень, за правилами підслідності, за дорученням слідчого здійснюють провадження негласних слідчих (розшукових) та оперативно-розшукових дій, а у визначених законом випадках користуючись статусом слідчого та самостійно під наглядом і процесуальним керівництвом прокурора проваджують досудове розслідування віднесених до їх компетенції злочинів та інших кримінальних правопорушень [2, с.7]

Аналіз правових основ діяльності детектива БЕБ показує на певну неузгодженість між завданнями та процесуальною формою їх виконання. З усіх покладених на детективів завдань належна процесуальна форма їх виконання закріплена здебільшого в КПК України та законодавстві щодо оперативно-розшукової діяльності. Виконання завдань запобігання та виявлення кримінальних правопорушень потребують юридичної визначеності – закріплення процедури їх виконання. Забезпечення реалізації принципу

незалежності також потребує мінімізації впливу виконавчої влади як на БЕБ в цілому, так і на його співробітників - детективів.

Визначаючи повноваження детективів Бюро економічної безпеки України, ст. 2 та 8 Закону України «Про бюро економічної безпеки» зазначає, що вони, окрім здійснення оперативно-розшукової та суто кримінально-процесуальної діяльності, уповноважені також здійснювати «інформаційно-пошукову та аналітично-інформаційну роботу з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень». Але така діяльність недостатньо урегульована законом, що залишає відкритим питання допустимості отримуваних при цьому доказових матеріалів та їх реалізації в кримінальному провадженні. [2, с.11-12]

Пріоритетність додержання прав, свобод і інтересів фізичних та юридичних осіб, як принцип діяльності БЕБ має бути розкритий в засобах здійснення БЕБ своєї діяльності. Між тим, сучасний стан правового регулювання процедури діяльності БЕБ ще не в повній мірі відповідає як зазначеним засадам так і принципу юридичної визначеності, що залишає в правовому полі можливості як для свавілля, так і для «імітаційної діяльності».

Зокрема, діяльність щодо запобігання і протидії корупції, виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, рівно як і щодо запобігання легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, включаючи застосування механізмів міжнародного співробітництва, незважаючи на регламентацію окремими законодавчими актами, потребує інтегративного узагальнення, а на основі цього системного законодавчого закріплення в інститутах КПК України з дотриманням принципу юридичної визначеності. [2, с.90]

Щодо кожної покладеної на БЕБ функції в законодавстві має бути закріплена процедура її реалізації, яка має гармонізувати пізнавально-доказову діяльності з засадою верховенства права та іншими принципами правової держави в цілому, та принципами діяльності правоохоронних органів і принципами кримінального процесу, зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про Бюро економічної безпеки України». Відомості Верховної Ради. 2021. № 23. ст. 197. Із змінами, внесеними згідно із Законами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1150-20#Text>

2. Тертишник В. М., Тертишник О. І., Ченцов В. В. Закон України «Про Бюро економічної безпеки України». Науково-практичний коментар. Київ: Алерта, 2022. 290 с. ISBN 978-617-566-722-4

3. Батраченко Т. С. Верховенство права на прикладі реалізації основних засад забезпечення кібербезпеки. IV Міжнародній науково-практичній конференції «Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики» (м. Дніпро, травень 2022 р.). Дніпро, 2022. С. 121-123.

Кутіщев С. В.

Здобувач вищої освіти 3-го курсу

Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник

Батраченко Т.С.,

к.ю.н., доц.,

завідувач кафедри правоохоронної діяльності

Університету митної справи та фінансів

ЦИФРОВІ ДОКАЗИ: ПИТАННЯ ДОПУСТИМОСТІ

З моменту внесення відомостей про кримінальне провадження до Єдиного реєстру досудових розслідувань і до винесення остаточного рішення у кримінальному провадженні саме доказування становить основний зміст і суть цієї стадії. В останні роки все частіше використовуються доказування, засновані на цифрових доказах, Це також спричинило багато непорозуміння.

Використання цифрових доказів для збору, дослідження та оцінки інформації під час кримінального провадження є актуальним в наш час . З іншого боку, процесуальне законодавство щодо використання цифрових доказів, на жаль, є недостатнім і певною мірою суперечливим, що ускладнює його адаптацію до потреб сучасних кримінально-процесуальних процедур.[1, с.229].

Позиція О. Козицької виглядає дуже логічною та правильною, оскільки основу майбутньої доказової бази складатимуть електронні докази, тому цифрові досягнення не оминають сферу кримінально-процесуальних відносин засобом вчинення кримінальних правопорушень стає кіберпростір і тому все більше інформації, що має спрямоване або доказове значення для розкриття та розслідування кримінальних злочинів, зберігається в електронному та цифровому вигляді. [2, с.418].

Сучасне завдання полягає в пошуку, допустимості та аналізі цифрових слідів, та зборі доказової інформації в цифровому середовищі. Найбільш складним і масштабним завданням є пошук інформації у відкритому доступі та аналіз потенційних джерел доказів – великих обсягів загальнодоступних відео- та аудіозаписів у соціальних мережах, фотографій і супутникових знімків, текстів, звітів, публікацій. [3, с.257].

Враховуючи особливу нематеріальну природу цифрових доказів, особливості їх виникнення та існування, копіювання та відтворення, зберігання та візуалізації, пропозиція О.П. Метелева щодо поділу «електронної експертизи» на окремі слідчі дії виглядає дуже перспективною та цікавою та виокремити збір цифрової інформації як окремий спосіб отримання доказів у кримінальному провадженні, що зведе до мінімуму питання непорозуміння в допустимості цифрових доказів [4, с.230].

Підводячи підсумок, ще раз підкреслимо, що розвиток технологій не

стоїть на місці. Мало того, він продовжує охоплювати всі сфери нашого життя включно з кримінальним судочинством притягнення правопорушників до відповідальності видається дуже актуальним і необхідним, але не мало важливим є аспект допустимості цифрових доказів.

Головне пам'ятати, що основним призначенням цифрових доказів є можливість встановити обставини кримінального правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Смаль І.А. Проблемні аспекти застосування електронних доказів у кримінальному судочинстві. Науковий журнал «Право і суспільств» № 4/2021. 226–232.

2. Козицька О. Щодо поняття електронних доказів у кримінальному провадженні. Юридичний науковий електронний журнал. № 8/2020. С. 418–421.

3. Цехан Д.М. Цифрові докази: поняття, особливості та місце у системі доказування. В: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція, Вип. 5, 2013. с. 256- 260.

4. Метелев О.П. Проблеми визначення допустимості і належності електронних (цифрових) доказів у кримінальному процесі. Вісник кримінального судочинства. 2019. № 3. С. 224–238.

Лук'яненко І. А.

Здобувач вищої освіти 2-го курсу

Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник

Батраченко Т. С.

к.ю.н., доцент, завідувачка кафедри правоохоронної діяльності Університету митної справи та фінансів

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ В УКРАЇНІ

Однією із глобальних проблем сьогодення виступає наркозлочинність, яка набирає значних обертів щорічно. Маючи негативний вплив не лише на життєдіяльність осіб, які зловживають забороненими речовинами, але і на інші складові суспільного життя. Недооцінення рівня винахідливості правопорушників та технічного прогресу загалом, може привести до неефективності боротьби із правопорушеннями щодо обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Необхідним кроком виконавчої влади щодо протидії наркозлочинності є утворення вдруге за історію реформування системи правоохоронних органів, Департаменту боротьби із наркозлочинністю як юридичної особи публічного права міжрегіонального територіального органу Національної поліції, відповідно до постанови від 29.04.2020, №322 [1]. До основних завдань зазначеного Департаменту, Міністерство внутрішніх справ відносить: участь у забезпеченні формування політики у сфері протидії наркозлочинності та здійснення за дорученням керівництва МВС, координації діяльності у цій сфері; вчинення та впровадження позитивного міжнародного та відчизняного досвіду щодо способів і методів виявлення, документування та припинення фактів незаконного обігу наркотичних речовин; забезпечення участі в здійсненні міжнародного співробітництва у сфері протидії транснаціональній та організованій наркозлочинності, налагодження дієвої взаємодії на вказаному напрямку [2]. Пізніше, Кабінет Міністрів України виніс постанову від 13 січня 2023 року, № 131 щодо ліквідації як юридичної особи публічного права Департаменту боротьби із наркозлочинністю як міжрегіонального територіального органу Національної поліції, також закріпив здійснення функцій і повноважень Департаменту що ліквідується за Національною поліцією [3]. Тим самим перемістивши Департамент з міжрегіональних органів публічної влади на місце центральних органів Національної поліції, для розширення кола повноважень на більшу юрисдикційну територію, що надає можливість подальшої плідної роботи Департаменту боротьби із наркозлочинністю вже у складі кримінальної поліції.

Відповідно до звітних даних про результати роботи у 2023 році наданих національною поліцією України, робота Департаменту боротьби із наркозлочинністю вражає ефективністю нових упроваджених підходів. Які

спрямовані на знешкодження осередків виготовлення наркотиків та їх розповсюдження, також на виявлення організаторів незаконного бізнесу та притягнення їх до кримінальної відповідальності. У зв'язку з чим 2023 рік порівняно з 2022 роком, тішить збільшенням кількості відкритих наркозлочинів (з 33,8 тис до 38,3 тис). Беручи до уваги дані щодо окремих наркозлочинів то, наприклад, відкриття справ які стосуються збуту наркотичних речовин збільшилося на 41% (з 9,9 до 14 тис), пов'язаних з легалізацією коштів, отриманих від наркоторгівлі, – на 56% (з 34 до 53), організацією нарколабораторій – на 69% (з 61 до 103) та наркопритонів – на 95% (з 231 до 450). Також збільшився рівень розкриття наркозлочинів на 40% (з 22,5 тис до 31,5 тис), на 48% (з 7,8 тис до 11,5 тис) фактів збуту, на 60% (з 55 до 88) діяльність нарколабораторій, на 69% (з 29 до 49) випадків легалізації отриманих коштів від наркообігу, у 2,1 рази більше (зі 199 до 423) було виявлено та розкрито наркопритонів [4].

Враховуючи розвиток технологій та виникнення методу комунікації через мережу «Інтернет» зростає кількість фактів збуту наркотичних речовин. Органами національної поліції враховуючи актуальність даної проблеми було розпочато роботу чат-боту DrugHunters у месенджері Telegram за допомогою якого свідомі громадяни мають змогу анонімно повідомити про факт збуту наркотичних речовин. Таким чином особи які стали свідками розміщення так званих «закладок», або іншого методу збуту наркотичних речовин може повідомити правоохоронні органи анонімно, що надає можливість убезпечити життя інформатора та його рідних.

Існуюча проблема із наркозлочинністю в Україні, знаходить своє вирішення у протидії спеціально створеними правоохоронними органами, які безпосередньо зорієнтовані на боротьбу та ефективно виявлення правопорушень передбачених розділом XIII Кримінального кодексу України. Продуктивна протидія наркозлочинності забезпечує соціальну безпеку у тому числі превентивність щодо вчинення інших кримінальних правопорушень передбачених Кримінальними кодексом України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про утворення територіального органу Національної поліції: Постанова Каб. Міністрів України від 29.04.2020р. №322. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-2020-п#Text> (дата звернення: 03.05.2024).

2. Протидія наркозлочинності. *Міністерство внутрішніх справ України*. URL:<https://mvs.gov.ua/activity/protidiya-narkozlocinnosti> (дата звернення: 03.05.2024).

3. Про ліквідацію територіального органу Національної поліції: Постанова Каб. Міністрів України від 13.01.2023р. №131. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/131-2023-п#Text> (дата звернення: 04.05.2024).

4. ЗВІТ Головного управління Національної поліції про результати

роботиза2023рік.м.Київ.12с. URL:<https://www.npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist/richni-zviti> (дата звернення: 04.05.2024).

Мінєєв Артем Сергійович

Магістр кафедри правоохоронної діяльності
Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник

Тертишник Володимир Митрофанович
д.ю.н., професор, професор кафедри правоохоронної діяльності
Університету митної справи та фінансів

ОФОРМЛЕННЯ ДОДАТКІВ ДО ПРОТОКОЛУ НСРД: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Активне використання інформаційних технологій впливає практично на усі сфери нашого життя, не оминає воно й кримінально-процесуальну сферу. Наразі, фіксація перебігу та результатів більшості негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) відбувається за допомогою пристроїв аудіо-, відеозапису. Однак, при використанні даних записів в якості доказів виникає низка проблем. Так, доволі розповсюдженими є випадки, коли суду надається копія аудіо-, відеозапису негласної слідчої (розшукової) дії, що може призводити до неможливості перевірки достовірності інформації експертним шляхом. При цьому, залишається невирішеним питання: що в даному випадку є оригіналом запису, а що копією?

Розглядаючи наведене питання, можливо звернутись до Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів, яка затверджена Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 (далі-Інструкція). У пунктах 4.7-4.8 даної інструкції зазначається наступне: до протоколу долучаються додатки, якими можуть бути: спеціально виготовлені копії, зразки об'єктів, речей і документів, письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні відповідної дії, стенограма, аудіо-, відеозаписи, фототаблиці, схеми, зліпки, носії комп'ютерної інформації та інші матеріали, які пояснюють зміст протоколу. *Додатки до протоколу мають бути належним чином виготовлені, упаковані з метою надійного збереження, а також засвідчені підписами осіб, які виконували негласну слідчу (розшукову) дію (ст. 105 КПК України). Фіксація результатів негласної слідчої (розшукової) дії повинна здійснюватись таким чином, щоб завжди була можливість експертним шляхом встановити достовірність цих результатів.*

Враховуючи, що автентичність аудіо-, відеозапису можливо підтвердити маючи лише оригінал матеріального носія інформації та положення даних пунктів Інструкції – ми можемо прийти до висновку, що додатки до протоколу мають бути оригіналами, а не копіями. Використання копій можливо лише у разі, якщо спосіб яким вони зроблені дозволяє провести відповідні експертизи (наприклад, для встановлення автентичності аудіо- або відеозапису, тотожності

голосу тощо).

Потрібно зазначити, що суто з технічної точки зору оригіналом є фонограма/відеофонограма/відеограма, виконана в результаті запису сигналу безпосередньо від першоджерела на носій інформації, що знаходиться безпосередньо в пристрої (касета, вбудована пам'ять тощо) та іноді невіддільна від нього. Під копією розуміють файл, скопійований на будь-який інший носій інформації [1]. Як зазначає О. Брендель, багато методів і способів фальсифікації записів пов'язані із виготовленням копії записів, тому слідчий, який призначає експертизу, має вжити усіх заходів для надання на дослідження оригінального запису (не копії). Треба зазначити, що під час встановлення факту про те, що досліджуваний запис є копією, зазвичай, встановлення ознак монтажу не має практичного сенсу, оскільки в копіях ознаки монтажу можуть бути замасковані або взагалі знищені, що може призвести до хибних висновків під час оцінювання таких доказів [2, с. 289]. А. В. Ратнова також звертає увагу на те, що оригіналом електронного технічного документа є той, який створений та зберігається на первинному носії інформації. Наприклад, оригінал відеозапису з камер відеоспостереження зберігається на носії інформації, на який записується відео. Копією такого відеозапису є його переміщення на інший носій інформації. Однак, у деяких випадках встановити оригінал чи копію електронного документа неможливо, оскільки інформація може повністю дублюватися під час копіювання, та відрізнитися лише датою та часом створення, що може становити труднощі під час визначення оригіналу [3, с. 60]. Як свідчить судова практика, даної позиції щодо визначення технічних понять «копія» та «оригінал» дотримуються переважна більшість судових експертів при дослідженні автентичності аудіо-, відеозапису.

В той ж час, з правової точки зору висновок щодо питання копії та оригіналу запису може бути протилежним від наявного у технічному понятійному апараті. Так, Верховний Суд у постанові від 20.05.2020 у справі №585/1899/17 вказує, що записані на оптичний диск електронні файли з інформацією за результатами НСРД є оригіналом (відображенням) електронного документу, здобутого в ході проведення вказаних процесуальних дій. Матеріальний носій лише спосіб збереження інформації, який має значення тільки коли електронний документ виступає речовим доказом. Один і той же електронний документ може існувати на різних носіях. *Всі ідентичні за своїм змістом екземпляри електронного документа можуть розглядатися як оригінали та відрізнитися один від одного тільки часом та датою створення.*

Верховний Суд також систематично посилається на ч. 2 ст. 7 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», в якій зазначено, що *у разі надсилання електронного документа кільком адресатам або його зберігання на кількох електронних носіях інформації кожний з електронних примірників вважається оригіналом електронного документа.*

Як слушно зазначає А.-М. Ю. Ангеленюк, поняття електронного документу є вужчим порівняно з розумінням електронного доказу. Так, електронний документ повинен містити обов'язкові реквізити, які притаманні документам. В свою чергу електронний доказ не завжди має такі реквізити,

однак, містить відомості, які є доказовим фактом [4, с. 216]. Дійсно, з точки зору ч.ч. 1, 2 ст. 99 КПК України додатки до протоколу НСРД у вигляді аудіо-, відеозаписів можливо віднести до документів. Однак, не кожен аудіо-, відеозапис зроблений під час проведення НСРД є електронним документом в розумінні Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», відповідно до п. 4, ч. 1, статті 1; ч. 1, статті 5; ч. 1, статті 7 якого електронний документ мусить мати обов'язкові реквізити. Положення Закону не досить чітко визначають вичерпний перелік обов'язкових реквізитів оригіналу електронного документа, із змісту ч. 1 ст. 7 випливає, що до них, зокрема, відносяться електронний підпис автора або підпис, прирівняний до власноручного підпису відповідно до Закону України "Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги". Відповідно до ч. 2 ст. 5 ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг» склад та порядок розміщення обов'язкових реквізитів електронних документів визначається законодавством. Дана норма є бланкетною, але в інших нормативно-правових актах відсутні положення, які б чітко регулювали дане питання й поширюються на всі види електронних документів. Тож незважаючи на використання однакових термінів, їх значення є різним, що ставить під сумнів наведене Верховним Судом застосування даних положень ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг» щодо додатків до протоколу НСРД (-аудіо, відеозаписів).

В той ж час, у ч. 3 ст. 99 КПК зазначається, що оригіналом документа є сам документ, а *оригіналом електронного документа - його відображення, якому надається таке ж значення, як документу*. С. С. Чернявський та Ю. Ю. Орлов вказують, що КПК не дає визначення поняттю «відображення електронного документа» [5, С. 114]. Також звертаємо увагу, що КПК не містить й терміну «оригінал електронного документа», а посилання на визначення, наявне у ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг» не є вдалим, з огляду на зазначене нами вище.

Електронні докази в сучасному кримінальному судочинстві, зазначає В. М. Тертишник, можуть включати в себе: суто документи на електронних носіях інформації (оцифровані документи); сліди злочинної діяльності зафіксовані з використанням інформаційних технологій (цифрові матеріальні носії інформації); фактичні результати технічного документування (штучно створені електронні носії інформації, які носять характер документування доказової діяльності). Фактичні результати технічного документування можуть розглядатись відповідно до чинного процесуального законодавства як різновид документів, а при певному законодавчому регулюванні можуть мати і значення самостійного виду доказів у кримінальному провадженні – електронних доказів. При цьому сам процес технічного документування має бути докладно регламентований у кримінально-процесуальному законі. Законодавець робить певні кроки в даному напрямку, регламентуючи наприклад, можливість зняття інформацій з веь-камер чи інших технічних засобів. [6, с. 19].

Підсумовуючи наведене нами, можливо констатувати, що аудіо-, відеозаписи є документами виходячи з ч.ч. 1, 2 ст. 99 КПК України, де про це

прямо зазначається. Недоліки юридичної техніки законодавства, що регулює електронний документообіг не дозволяє однозначно віднести аудіо-, відеозаписи результатів негласних слідчих (розшукових) дій до «електронних документів». Враховуючи правову невизначеність у питанні визначення копій та оригіналів, ми пропонуємо вирішувати його шляхом використання вищезазначеного нами технічного понятійного апарату. Таким чином, розуміння термінів судовим експертом під час проведення експертизи та усіма сторонами кримінального провадження будуть однаковими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Криміналістика: мультимедійний навчальний підручник / Антонюк П. Є. та інші. Київ : НАВС. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/criminalistics/info/vstup.html> (дата звернення: 20.04.2024)
2. Брендель О. Організаційні проблеми під час призначення судової експертизи відео-, звукозапису. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, №4, 2020. С. 284-290
3. Ратнова А. В. Кримінальні процесуальні та криміналістичні основи використання електронних документів у доказуванні: дис... доктора філософії : спеціальність 081 Право / Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2021. 248 С.
4. Ангеленюк А.-М. Ю. Використання електронних доказів у кримінальному процесуальному праві України (проблемні питання). Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія ПРАВО. Випуск 79: частина 2, 2023. С. 214-218
5. Чернявський С. С., Орлов Ю. Ю. Електронне відображення як джерело доказів у кримінальному провадженні. Вісник кримінального судочинства, №2, 2017. С. 112-124
6. Тертишник В. М. Настільна книга слідчого. Зразки правничих документів. Київ: Алерта, 2024. 448 с. ISBN 978-617-566-820-7

Марков Максим Анатолійович

здобувач вищої освіти 1-го курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Копилов Едуард Володимирович

викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОБЛІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Національна поліція України відіграє важливу роль у забезпеченні правопорядку та безпеки громадян. Один з ключових аспектів роботи поліції - це облік інформації про громадян. Облік національної поліції України має свої особливості, які варто розглянути докладніше.

Міністерством внутрішніх справ на виконання статей 25, 26, 27 Закону України «Про Національну поліцію», підпункту 40 пункту 4 Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877, з метою організації інформаційно-аналітичного забезпечення поліції було видано наказ № 676 від 03.08.2017 «Про затвердження Положення про інформаційно-телекомунікаційна систему «Інформаційний портал Національної поліції України».

Інформаційно-телекомунікаційна система «Інформаційний портал Національної поліції України» (далі – система ПНП) – сукупність технічних і програмних засобів, призначених для обробки відомостей, що утворюються у процесі діяльності Національної поліції України та її інформаційно-аналітичного забезпечення. В підсистему ПНП входять окремі обліки, що розділені по категоріям [1].

Облік інформації про громадян в національній поліції зазвичай здійснюється з метою забезпечення безпеки суспільства та забезпечення законності. Цей процес включає в себе збір, зберігання, оновлення та використання персональних даних громадян, які перебувають під наглядом поліцейських органів.

Такий облік зазвичай включає наступні елементи:

- персональні дані (ім'я, прізвище, дата та місце народження, місце реєстрації та фактичне місце мешкання, сімейний стан, місце роботи, освіта та дані про документ, що посвідчує особу);
- біометричні дані(це можуть бути відбитки пальців, фотографії, відеозаписи тощо, тобто все, що дозволяє ідентифікувати особу);
- інформація про кримінальний запис (історія раніше вчинених особою злочинів або порушень, які вже відомі поліції);

- інша інформація, що може бути важливою або корисною (це можуть бути контактні дані близьких до особи людей (переважно це контактні дані родичів), інформацію про наявне в особи рухоме та нерухоме майно, статистичні дані про деякі аспекти життя, соціальні мережі тощо).

Обробка і захист такої інформації підпорядкована законодавству про захист персональних даних і повинна відповідати нормам конфіденційності та безпеки. Використання цієї інформації зазвичай обмежене конкретними цілями, такими як розслідування злочинів, запобігання порушенням правопорядку та іншими діяльностями, пов'язаними з діяльністю поліції [2].

Облік національної поліції має величезне значення для забезпечення безпеки громадян. Це дозволяє оперативно виявляти злочинців, вести слідство у справах про правопорушення та запобігати злочинам, збирати та зберігати інформацію про осіб, які підозрюються у скоєнні злочинів, а також свідків та потерпілих, використовувати вже наявні дані для розкриття злочинів та притягнення винних до відповідальності.

Крім того, облік допомагає у веденні статистики щодо злочинності та розвитку кримінальної ситуації в країні. Українська поліція має свої особливості у системі обліку.

Зокрема, введення нової системи обліку громадян за допомогою біометричних даних, яка дозволяє ідентифікувати особу за відбитками пальців та фотозображенням. Це сприяє підвищенню рівня безпеки та унеможливує випадки подвійної реєстрації.

Національна поліція України веде декілька видів обліків, які поділяються на дві основні категорії:

1. Розшукові обліки, а саме:

- обліки осіб, які переходять від органів влади - до цього обліку включаються особи, засуджені до позбавлення волі, які ухиляються від відбування покарання, а також особи, які оголошені в розшук за скоєння злочинів;

- обліки осіб, що вважаються безвісно зниклими використовуються для пошуку осіб, що з невстановлених обставин вважаються зниклим і про яких відсутня інформація про їх місцезнаходження;

- особи, що не можуть надати про себе відомостей внаслідок хвороби або неповнолітнього віку, до даного обліку включаються особи, які загубилися або не пам'ятають своїх персональних даних через травму, хворобу або старечий вік;

- неопізнані трупи, цей облік ведеться з метою встановлення особистості невідомих померлих (в умовах воєнного стану цей облік використовується частіше, через велику кількість невпізнаних трупів після актів агресії з боку сусідньої держави);

- мобільні телефони, в даний облік вносяться мобільні телефони, які були викрадені або втрачені;

- транспортні засоби у розшуку (ведеться з метою пошуку викрадених транспортних засобів);

- зброя у розшуку (до цього обліку вноситься інформація про зброю, яка була викрадена або втрачена) [3].

2. Профілактичні обліки мають в собі інформацію про категорії населення, що схильні до вчинення кримінальних правопорушень, осіб, що звільнились з місць позбавлення волі, особи, що мають різного роду залежності (наркоманія, алкоголізму, блудоманія), неповнолітні та особи, що ведуть антигромадський та антисоціальний спосіб життя, та вже бували в полі зору працівників правоохоронних органів.

Облік національної поліції України є важливою складовою роботи правоохоронних органів країни. Його належна організація та функціонування сприяють підвищенню рівня безпеки громадян та ефективності боротьби зі злочинністю. Тому важливо підтримувати та вдосконалювати систему обліку для забезпечення більш коректної та ефективної роботи з обліками, що допомагають здійснювати професійну діяльність працівникам Національної поліції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зачек О. І. Формування обліків інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України / Олег Ігорович Зачек // кейс заняття. – 2022. – URL: <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/karta-dokumentiv/category/254-informatsiino-analitychna-pidtrymka-2-dni.html?download=2437:6-formuvannia-oblikiv-informatsiino-telekomunikatsiinoi-systemy-informatsiinyi-portal-natsionalnoi-politsii-ukrainy>.

2. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 №34 База даних «Законодавство України»/ ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> ;

3. Офіційний веб-портал Міністерства внутрішніх справ України. URL: <https://wanted.mvs.gov.ua/> .

Лукас Я.В.

курсант 2-го курсу Навчально наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Варава В.В.

к.ю.н., доцент,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ ОПЕРАТИВНИХ ТА СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

З метою забезпечення завдань кримінального процесу, а саме виявлення та успішне розкриття кримінальних правопорушень, необхідною умовою є щільна взаємодія працівників оперативних підрозділів зі слідчими.

Оперативно-розшукова справа (ОРС) – спеціальна справа, в якій готуються матеріали оперативно-розшукової діяльності оперативних служб, щодо документування протиправних діянь окремих осіб та груп, підозрюваних у підготовці вчиненні злочину, встановлення осіб, які готують злочин або розшук осіб які ухиляються від кримінального судочинства [1].

Метою заведення оперативно-розшукової справи (ОРС) є збирання й аналіз фактичних даних (інформації) про підозрюваних осіб; перевірка й оцінка результатів ОРД, прийняття на їх основі оперативно-розшукових та кримінально-процесуальних рішень [2].

При створенні оперативним підрозділом ОРС, начальник оперативного підрозділу просить начальника слідчого підрозділу закріпити слідчого для ОРС. З цього моменту слідчий здійснює методичне забезпечення ОРС та практичну допомогу оперативному підрозділу в плануванні та проведенні оперативно-розшукових заходів, які в подальшому використовуються для отримання фактичних даних, які можуть служити доказами у кримінальному провадженні.

Якщо працівник оперативного підрозділу встановив під час проведення оперативно-розшукових заходів фактичні дані, які свідчать про ознаки кримінального правопорушення в діяннях окремих осіб та груп, але якщо їх припинення може негативно вплинути на результати кримінального провадження, начальник оперативного підрозділу інформує про це начальника слідчого підрозділу і лише після закінчення їх проведення матеріали ОРС виносяться на розгляд оперативної наради для того, щоб розробити спільні заходи для їх реалізації [3].

Після реалізації матеріалів ОРС складається план реалізації, який затверджується начальниками слідчого та оперативного підрозділів. В плані передбачаються відповідні оперативно-розшукові заходи, їх виконавці та заходи

щодо легалізації зібраних матеріалів як підстав для початку досудового розслідування [3].

Третій етап починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР і здійснюється до ухвалення судом вироку або постановлення ухвали, які набрали законної сили, а також у разі закриття кримінального провадження.

На цьому етапі оперативні працівники виконують доручення слідчого, які для перших є обов'язковими. Працівники оперативних підрозділів не мають права здійснювати процесуальні дії в кримінальному провадженні з власної ініціативи, або звертатися з клопотанням до слідчого судді чи прокурора.

Посиленої уваги на цьому етапі потребує взаємодія підрозділів кримінальної поліції з органами досудового розслідування під час документування кримінальних правопорушень. Це пов'язано з тим, що воно супроводжується великою кількістю ризиків, обумовлених специфікою діяльності суб'єктів.

Перш за все, це стосується ризику розголошення державної таємниці, зокрема щодо здійснення оперативно-розшукових заходів та таємниці слідства. По-друге, проведення оперативно-розшукових заходів майже завжди пов'язане з обмеженням конституційних прав людини. По-третє, небезпека для життя та здоров'я пов'язана з ризиками професійної діяльності працівника правоохоронного органу [4].

Отже, належна організація робочої взаємодії оперативних і слідчих підрозділів надає змогу успішно реалізувати основні функції органів досудового розслідування під час виявлення та розкриття кримінальних правопорушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про оперативно розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 07.05.2024)
2. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / відп. ред. : В. В. Коваленко, Є. М. Моїсєєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. Т. 6. Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). К.: Атіка, 2010. 1128 с.
3. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ МВС України 07.07.2017 №575 :– URL: <http://zakon.rada.gov.ua.z0937-17> (дата звернення: 07.05.2024)
4. Саковський А. А. Взаємодія підрозділів кримінальної поліції та органів досудового розслідування в документуванні кримінальних правопорушень / А. А. Саковський, А. В. Жижин // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2019. № 2 (111). – 2019.

Лукас Я.В.

курсант 2-го курсу Навчально наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Некlesa О.В.

Старший викладач кафедри Кримінального процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ СТРАТЕГІЧНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

Сьогодні інформаційні ресурси правоохоронних органів, зокрема оперативних підрозділів органів внутрішніх справ (далі - ОВС) Міністерства внутрішніх справ України (далі - МВС України), безсумнівно мають стратегічне значення. Від якості та кількості оперативно значущої інформації залежить ефективність усього комплексу заходів, спрямованих на вирішення поставлених завдань із протидії злочинності.

Найбільш суттєвим і важливим джерелом згаданої інформації стають ресурси як інформаційно-аналітичних центрів всіх рівнів, які є базовою системою реєстрації інформації, зібраної на всіх стадіях виконання правоохоронних функцій відомства та систематизованої за окремими інформаційними ознаками, так і інших джерел інформаційного простору держави.

Проте слід враховувати, що організація інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів і використання його можливостей ефективні лише за умов адекватного правового регулювання цієї діяльності [1].

Актуальність розгляду означеного питання обумовлена також розширенням практики використання оперативними підрозділами інформаційних обліків ОВС, що перетворенні в автоматизовані інформаційно-аналітичні системи, призначені для обробки й систематизації інформації, що надходить із різних джерел.

Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності підрозділів стратегічних розслідувань має на меті забезпечення цих підрозділів необхідною інформацією та аналітичними засобами для ефективного проведення розслідувань у сфері стратегічної безпеки, національної оборони, боротьби з тероризмом та іншими загрозами національній безпеці [2].

Інформаційно-аналітичне забезпечення (ІАЗ) відіграє ключову роль у діяльності підрозділів стратегічних розслідувань. Ефективне ІАЗ дозволяє працівникам підрозділів стратегічних розслідувань:

– Отримувати та обробляти великі обсяги інформації з різноманітних джерел, таких як оперативні дані, розвідувальна інформація, публічні джерела та судові записи.

– Виявляти та аналізувати зв'язки між людьми, подіями та організаціями.

– Ідентифікувати потенційні загрози та розробляти стратегії їх нейтралізації.

– Приймати обґрунтовані рішення щодо розслідувань кримінальних злочинів.

Існує два ключових компонента ІАЗ:

– Інформаційний: підрозділи стратегічних розслідувань використовують різноманітні інформаційні системи для збирання, зберігання та аналізу інформації. Ці системи можуть включати автоматизовані системи розпізнавання осіб, системи аналізу соціальних мереж та інструменти для візуалізації даних.

– Аналітичний: в управліннях стратегічних розслідувань існують відділи аналітиків, які володіють знаннями та навичками для роботи з інформаційними системами та аналізу даних. Аналітики ПСР використовують різноманітні методи аналізу (статистичний, геопросторовий, оперативний аналізи, візуалізацію даних і т.д.) для виявлення закономірностей та тенденцій у даних [3].

Також варто зазначити, що ПСР мають чітко визначені процеси та алгоритми для збирання, обробки та аналізу інформації. Ці процеси повинні бути ефективними та результативними, а також гарантувати, що інформація є точною та актуальною.

Отже, інформаційно-аналітичне забезпечення є важливим для діяльності підрозділів стратегічних розслідувань. ІАЗ постійно розвивається, оскільки з'являються нові технології та методи аналізу даних. ПСР повинні постійно оновлювати свої інформаційні системи, навчати своїх аналітиків та вдосконалювати свої процеси, щоб залишатися на вістрі боротьби зі злочинністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Пеньков С. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності оперативних підрозділів МВС України: нормативне правове регулювання/С.Пеньков, А.Шендрик. – 2015. – URL: http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2015/4/part_2/31.pdf. (дата звернення: 07.05.2024)

2. Шорохова Г. М. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ / Г. М. Шорохова. – 2017. – URL : <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/3764> (дата звернення: 07.05.2024)

3. Інформаційно-аналітична робота в оперативно-розшуковій діяльності Національної поліції: навч. посібник / А. В. Мовчан. – Львів: ЛьвДУВС, 2017. – 244 с.

Тилик Олександра

Студентка

Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник

Тертишник В.М.,

д.ю.н., професор.,

професор кафедри правоохоронної діяльності

Університету митної справи та фінансів

ПРОТИДІЯ ЯДЕРНОМУ ТЕРОРИЗМУ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Ми творимо Україну вільною, заможною, безпечною державою, де панує право, де держава захищає громадян і суспільство, де кожен може реалізувати свої таланти і здібності, де люди дихають чистим повітрям, п'ють чисту воду та з якою пов'яжуть долю наші діти й онуки, зазначається в ст. 2 Стратегії національної безпеки України. [8]

Значною загрозою як правам людини, так і національній та міжнародній безпеці є акти прояви різних форм тероризму, проблеми протидії яким все активніше розкриваються в сучасних наукових виданнях. [5, 6, 9, 10] Особливу небезпеку несуть акти ядерного тероризму, проблеми протидії яким ще розкриті недостатньо всебічно.

Ядерний тероризм – різновид терористичних дій з використанням ядерних чи інших радіоактивних матеріалів, або які пов'язані з захопленням чи ушкодженням ядерних об'єктів таким чином, що відбувається вивільнення або створюється загроза вивільнення радіоактивного матеріалу, спрямовані на створення обстановки терору серед населення, мають ознаки ядерного шантажу чи можуть реально завдавати шкоди життю і здоров'ю людей чи тягти за собою інші серйозні наслідки, створювати загрозу міжнародному миру та безпеці. [4, с. 747]

Протидія ядерному тероризму є складовою компонентів більш синергетичного характеру: є важливим компонентом безпеки людини, її життя, здоров'я, прав і свобод; є складовою забезпечення ядерної та енергетичної безпеки; в цілому стає важливим елементом гарантій національної безпеки.

Як зазначають дослідники, закономірними є концептуалізація енергетичної незалежності держави, енергетичної функції сучасної держави, енергетичної безпеки як самостійної наукової категорії і водночас складової національної безпеки та міжнародної безпеки, а також енергетичних прав людини, територіальної громади, організацій, держави та інших суб'єктів, відповідних обов'язків в енергетичній сфері. [6, с. 6]

Національна безпека України - захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. [3]

В сучасних умовах значну небезпеку становлять як дії спрямовані на

ушкодженням ядерних об'єктів з загрозами техногенного характеру, так розповсюдження інформації про наміри таких дій з метою залякування населення, які мають ознаки інформаційного терору.

Досі не вирішена проблема забезпечення безпеки роботи Запорізької атомної електростанції в Енергодарі, приміщення якої були захоплені «визволителями» Генеральний директор Міжнародного агентства з атомної енергетики (МАГАТЕ) Рафаель Маріано Гроссі рівень небезпеки на Запорізькій АЕС назвав однією із найбільш критичних проблем у всьому світі. [4, 747]

Розв'язання даних проблем потребують комплексу політичних, дипломатичних, гуманітарних, військових та правових заходів. Україна ратифікувала також Міжнародну конвенцію про боротьбу з актами ядерного тероризму, яка прийнята 13 квітня 2005 року Резолюцією 59/290 Генеральної Асамблеї ООН. Конвенцію ратифіковано Законом України № 3533-IV (3533-15) від 15.03.2006. [1]

Між тим, грікі сторінки трагедій на АЕС в Енергодарі, показують необхідність посилення роботи на проблемою надійного забезпеченню безпеки ядерних об'єктів.

Зазначимо, що відповідно до Закону України «Про Національну гвардію України», «охорона ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, а також охорона об'єктів критичної інфраструктури», віднесено до функцій Національної гвардії України. [2]

Між тим, грікі сторінки трагедій як на АЕС в Енергодарі так і в Чорнобилі, показують неспроможність ефективного забезпечення цієї функції при існуючій озброєності та підготовленості бійців Національної гвардії країни.

Виконання такої складної функції як охорона ядерних установок, та об'єктів критичної інфраструктури потребує необхідної логістики, інформаційних технологій та сучасної зброї, як показала ситуація, – від дронів та лазерної зброї, до сучасних космічних технологій. [7, с. 76.]

На наш погляд, таку функцію варто покласти на Антитерористичний центр СБУ, де можуть бути створені додаткові боездатні спеціалізовані підрозділи захисту АЕС. Для виконання своїх функцій вони мають бути оснащені надсучасною технікою, зокрема, сучасними засобами відеоспостереження та враження техніки терористів.

Разом з тим, протидія указаним злочинам потребує удосконалення як кримінального та міжнародного права, так і системи негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно- розшукових заходів.

Наразі ч. 1 статті 258 КК України «Терористичний акт», визначає:

«1. Терористичний акт, тобто застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами

цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, міжнародними організаціями, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою - караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої».

Думається, що в КК України має бути закріплена окрема норма, якою б передбачалась підвищена відповідальність за акти ядерного тероризму.

Наразі, відповідно до Міжнародної конвенції про боротьбу з актами ядерного тероризму, пропонуємо доповнити КК України ст. 258-1 «Ядерний тероризм», та викласти її в такій редакції:

«Ядерний тероризм - дії пов'язані з захопленням чи ушкодженням ядерних об'єктів або з використанням ядерних чи інших радіоактивних матеріалів, таким чином, що створюється загроза ядерної катастрофи, що може тягти за собою заподіяння значної шкоди здоров'ю населення, або які носять характер шантажу чи залякування населення ядерною катастрофою – караються довічним позбавленням волі».

Ядерний тероризм може створювати загрозу міжнародному миру та безпеці. Відтак на міжнародному рівні, окрім контролю за дотриманням безпеки АЕС, що покладається на підрозділи Міжнародного агентства з ядерної енергії (МАГАТЕ), які діють відповідно до Статуту Міжнародної агенції з атомної енергії, ухваленого 26 жовтня 1956 року, можливо є доцільним створення додаткових сил швидкого реагування на загрози ядерного тероризму як на рівні ООН, так і в структурі НАТО, Інтерполу та Європолу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму. Прийнята 13 квітня 2005 року Резолюцією 59/290 Генеральної Асамблеї ООН. Конвенцію ратифіковано Законом України № 3533-IV (3533-15) від 15.03.2006. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 33. С. 1227. Ст. 286.
2. Закон України «Про Національну гвардію України». Відомості Верховної Ради. 2014. № 17. ст. 594. Із змінами, внесеними згідно із Законами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>
3. Закон України «Про національну безпеку України». Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст.241. Із змінами, внесеними згідно із законами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355> .
4. Українська правнича енциклопедія / За заг. ред. В. М. Тertiшника, Л. Р. Наливайко, А. Є. Фоменко, В. В. Ченцова. Київ : Алерта, 2023. 768 с.
5. Когут Ю. І. Енергетичні війни та політики безпеки об'єктів ядерної енергетики: Практичний посібник. Київ: «СІДКОН»; ВД «ДАКОР», 2023. 352 с.
6. Камінська Н., Остудімов Б. Забезпечення енергетичної безпеки: теоретичні, міжнародно-правові та конституційно-правові засади: монографія. Київ, КНТ, 2024.-250 с. ISBN 978-966-373-972-4
7. Тertiшник В. Конституція України. Науково-практичний коментар. Вид. 2-ге, доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2023. 464 с. ISBN 978-617-566-780-4

8. Стратегія національної безпеки України. Затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. *Офіційний вісник України* від 25.09.2020 - 2020 р., № 75, стор. 127, стаття 2377, код акта 100870/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12>

9. Batrachenko T, Warava V., Buhaichuk K Cherniavska B., Kondel V. Cybercrimes in the global security system in modern conditions. *Lex Humana*, v. 15, n.2, 2023, ISSN 2175-0947 P. e2474-26 - 2474-44 WOS

10. Батраченко Т. С. Проблемні аспекти криміналізації за кібертероризм. *Міжнародна науково-практична конференція «Міжнародні та національні аспекти вдосконалення правоохоронної та судово-експертної діяльності в умовах глобалізації»*. м. Херсон, 26 листопада 2021 р. Херсон: ОДУВС, 2021.

Тимченко К.А.

здобувач вищої освіти 3 курсу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Бодирев Д.А.

Старший викладач кафедри тактико спеціальна підготовка

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ СТРІЛЬБ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Питання безпеки та підготовки студентів у вищих навчальних закладах, особливо тих, що навчаються в особливих умовах, є надзвичайно важливим. Одним із таких занять є практична стрільба, метою якої є розвиток навичок самозахисту та підвищення обізнаності щодо правил поведження зі зброєю.

Першочерговим пріоритетом є підвищення рівня безпеки. Практичні стрільби в навчальних закладах з особливими умовами навчання підвищують безпеку учнів. Викладання правил поведження зі зброєю та техніки безпеки знижує ризик нещасних випадків [1].

Другим пріоритетом є вдосконалення навичок. Практичні стрільби дають учням практичний досвід поведження зі зброєю. Це особливо корисно для тих, хто планує кар'єру в правоохоронних органах чи армії.

Завдяки тренуванням з бойовою стрільбою студенти отримують практичний досвід поведження зі зброєю, що є важливим фактором для тих, хто планує кар'єру в правоохоронних органах або в армії. Надання учням можливості вчитися і практикувати стрільбу на спеціалізованих стрільбищах і полігонах може підвищити їхню впевненість і компетентність у використанні вогнепальної зброї. Здобути практичний досвід: практичні стрільби дають учням можливість постріляти зі зброї на полігоні та в реальних умовах. Цей досвід набагато ефективніший, ніж просто теоретичне навчання, і дозволяє учням відчувати та зрозуміти всі аспекти використання вогнепальної зброї.

Розвиток концентрації та зосередженості: Стрільба вимагає високого рівня концентрації та зосередженості. Студенти вчаться правильно дихати, визначати позицію для стрільби, прицілюватися та вести вогонь. Це розвиває їхню здатність зосереджуватися на поставленому завданні та контролювати свою поведінку в стресових ситуаціях [2].

Покращення м'язової пам'яті та координації: використання вогнепальної зброї вимагає хорошої моторної координації та м'язової пам'яті. Практичні стрільби допомагають учням покращити ці навички шляхом повторення та вдосконалення рухів, що призводить до більш точної та ефективної стрільби.

Розвиток навичок самозахисту та безпеки: практичні стрільби також дають можливість вивчити правила безпеки і навчитися користуватися вогнепальною зброєю відповідно до закону. Студенти вчаться розпізнавати та усувати

потенційні загрози, реагувати на кризові ситуації та діяти відповідально в будь-яких ситуаціях.

Підготовка до професійної діяльності Для студентів, які планують працювати в правоохоронних органах або збройних силах, стрільби з бойової зброї є важливою частиною їхньої підготовки. Бойові стрільби дозволяють студентам відчути і зрозуміти корисність вогнепальної зброї та навчитися ефективно використовувати її в різних ситуаціях.

Ці аспекти розвитку навичок бойової стрільби у вищих навчальних закладах демонструють важливість цього виду підготовки та його позитивний вплив на студентів.

Студенти також набувають навичок, які стануть у нагоді в різних сферах життя, таких як самозахист, спорт та поведження зі зброєю у професійній діяльності. Навички, що розвиваються під час практичної стрільби, включають правильну поставу тіла, техніку дихання, техніку прицілювання та виконання пострілу [3].

Вивчивши ці навички більш детально, студенти зможуть зберігати контроль у стресових ситуаціях та діяти ефективно і відповідально. Крім того, цей тренінг допомагає розвинути відповідальне ставлення до вогнепальної зброї та усвідомлене використання вогнепальної зброї.

Крім того, усвідомленість є особливо важливим фактором підвищення ефективності практичних стрільб.

Практичні стрільби також сприяють підвищенню правової обізнаності учнів щодо використання вогнепальної зброї. Учні краще розуміють закони, що стосуються вогнепальної зброї, знають свої права та обов'язки [4].

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити наступні висновки. Практичні стрільби у вищих навчальних закладах з особливими умовами навчання мають свої переваги. Вони сприяють підвищенню рівня безпеки, розвитку навичок та підвищенню правової обізнаності студентів щодо застосування вогнепальної зброї. Однак такі заходи потребують високого рівня контролю та безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1) "Enhancing Safety and Security: Integrating Firearms Training into Higher Education Institutions" - стаття, яка розглядає можливості впровадження програм з практичних стрільб для забезпечення безпеки на кампусах університетів.

2) Директиви та положення міністерств освіти щодо практичних занять зі стрільби в закладах вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-nakazu-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-praktichnu-pidgotovku-zdobuvachiv-fahovoyi-peredvishoyi-osviti> (Дата звернення: 11.02.2024)

3) Сайт міністерства оборони або правоохоронних органів, де можуть бути опубліковані стандарти та вказівки щодо використання зброї в освітніх цілях URL: <https://www.mil.gov.ua/> (Дата звернення: 11.02.2024)

4) НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА Київ Вид-во НПУ імені М. П.
Драгоманова 2022 URL: <https://spppc.com.ua/downloads/11k-156-2022.pdf> (Дата
звернення: 11.02.2024)

Фесенко О.С.

Здобувач вищої освіти 3-го курсу
Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник

Єфімова І.В.

к.ю.н., доцент

доцент кафедри правоохоронної діяльності

Університету митної справи та фінансів

РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВО НА ЗАМОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження характеризується тим що однією з найважливіших проблем сучасного суспільства є зростання злочинності, у тому числі вбивств на замовлення. З такими злочинами протягом останніх десятиліть усе частіше стикаються правоохоронні органи. Убивства на замовлення є найбільш суспільно небезпечними злочинами.

Кожна людина має невід'ємне (абсолютне) право на життя. Обов'язок держави захищати життя людини. Відповідно до ст. 3 і 27 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [1].

Зазначеній тематиці були присвячені праці таких вчених: Ю.П. Аленін, В.П. Бахін, В.О. Коновалова, М.В. Костенко, А.О. Шульга та ін.

В останній період часу в Україні, внаслідок економічної кризи, зменшення більшості макроекономічних показників, а саме головне після початку повномасштабної війни в нашій державі можна спостерігати погіршення криміногенної ситуації. Прослідковується достатньо високий рівень насильницьких злочинів, що говорить про підвищення суспільної небезпечності злочинців. Як стверджує Авер'янова Т. В: «Насильницькі злочини направлені проти найціннішого для людини – її життя, здоров'я, фізичної цілісності та недоторканості». [3]

Я погоджуюсь з думкою вченого що життя є найціннішим для людини тому що, життя не можна ні відродити ні повернути бо цінність то те що саме важливе для людини і заради чого та завдяки чому вона живе а якщо воно втрачене то має найвищу цінність що навіть зазначено в основному законі держави.

Суспільна небезпечність кримінальних правопорушень даного виду виражається, насамперед, в тому, що вони посягають на основні права які прописані в основному законі держави конституції, на найбільш важливо-значимі соціальні цінності людини та громадян держави: здоров'я, життя, гідність та честь, а в окремих випадках призводять до плачевних та безповоротних наслідків смерті.

Під умисним вбивством, вчиненим на замовлення, треба розуміти умисне позбавлення життя потерпілого, здійснене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника).

Якщо коротко то вбивство на замовлення здійснюється багатьма способами та мають деякі стадії підготовки, тобто спочатку за особою яку замовили дуже пильно слідкують щоб підготувати вбивство а також розуміти яким способом краще знищити свою ціль по типу вистріл, вибухівка, отруєння, ДТП.

Буває спихуюючи вбивства на замовлення як нещасних випадків: автокатастроф типу «п'яний за кермом, не впорався з керуванням або відмовили гальма», побутових ушкоджень електрострумом або отрута чадним газом, серцевих нападів тощо.

Щодо способів та місця події нами наведено приклади з реального життя деяких відомих людей, наприклад автокатастрофа відомого співака Кузьми Скрябіна у 2015 році, ДТП якого вже багато років обговорюють як підстава та вбивство на замовлення також у 2022 році під час повномаштабної війни у Дніпрі було підірвано автомобіль з речницею ДСНС та парамедиків яких по даним слідства було вбито на замовлення способом вибухівки, третій яркий випадок який трапився в Дніпрі це витріл в лобове скло автомобіля чим самим було вбито чоловіка по даним розслідування було виявлено що вбивство було на замовлення мотиви не відомі.

Особливою складністю є протидія розслідуванню з боку зацікавлених осіб. Кримінальні правопорушення даної категорії або взагалі залишаються не розкритими через свою невизначеність і нестачу інформації, або слідство, викривши виконавця, заходить у глухий кут і припиняється, у результаті організатор кримінального правопорушення залишається безкарним. [5]

Отже, підбиваючи підсумки з досліджуваної нами роботи можемо наголосити що зараз в Україні велику соціальну небезпеку становлять вбивства на замовлення, або вбивства, що вчиняються найманими особами. Розкриття і розслідування таких вбивств пов'язані зі значними труднощами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 02.04.2024).
2. Кримінальний кодекс України : підручник. Юрінком Інтер, 2024. 324 с.
3. Авер'янова Криміналістика. Підручник. М: Инфра-М, Норма, 2017. 928 с.
4. Бояров В.І. Особливості розслідування вбивств, вчинених в умовах протистояння організованих злочинних угруповань: Дис... канд. юрид. наук (12.00.09) – К.: Київський національний університет ім. Т.Шевченка, 2016.

Гонтар Анна Андріївна

здобувач вищої освіти 3-го курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник

Логінова Марина Вікторівна

викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАХИСТ ПРАВ СТЯГУВАЧА ПІД ЧАС ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Ознайомлюючись з нормами статті (далі – ст.) 55 Конституції України, де зазначено, що кожному гарантується право на оскарження в судді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [1]. Як каже теорія, це твердження у собі містить поняття, що кожен має право на звернення до суду, якщо його права та свободи були порушені або можуть бути порушені, чи є перешкода для реалізації прав чи свобод. Аналогічною теорією є положення Основного Закону держави права і свободи людини і громадянина, де вони закріплені у Конституції, а головне є не вичерпними.

Перехід до етапу виконавчого провадження є ключовим у цивільному процесі, оскільки ця фаза є завершальною стадією судового процесу. При вирішенні проблем виконання судових рішень важливо враховувати потребу у кваліфікованих фахівцях, які надають правову допомогу для захисту прав стягувача. Стягувач має найбільшу кількість законодавчих норм у сфері примусового виконання рішень і відіграє важливу роль у процесі, пов'язаному з виконанням судових рішень

Якщо проаналізувати думку науковців та законодавче формулювання, прийдемо до висновку, що стягувач – це фізична або юридична особа, яка має права вимагати від боржника на користь або в інтересах якої видано виконавчий документ та відкрито виконавче провадження.

Стягувач з'являється у провадженні перший, є як ініціатор. Його основна мета та завдання – досягнути швидкого результату та бажаного результату у виконавчому документі.

Судовий розгляд є ефективним методом захисту прав стягувачів, оскільки його метою є відновлення прав на етапі виконання рішень, включаючи примусове проведення виконавчого процесу. Відновлення прав означає повернення до стану, що існував до порушення, а у разі неможливості - компенсацію завданої шкоди. Це твердження можна використовувати для опису результату виконавчого провадження. Стягувач, як одна з ключових сторін виконавчого процесу, має загальну правосуб'єктність, яка включає особливості процесуальних прав і обов'язків, які він має як учасник примусового виконання

рішень.

Звертаючи увагу на ч.2 ст. 19 Закону України (далі – ЗУ) « Про виконавче провадження» закріплює право стягувача у процесі виконання рішень до процесуального законодавства України укласти мирову угоду з відповідним боржником, що затверджується судом, який видає виконавчий документ [3]. Мирова угода, укладена між сторонами, або заява про відмову стягувача від примусового виконання в процесі виконання рішення подається в письмовій формі державному або приватному виконавцеві, який не пізніше триденного строку передає її для затвердження до суду, який видав виконавчий документ [2]

Відповідні норми цивільного законодавства України не забороняють використання послуг представників для сторін на цій стадії цивільного процесу, зокрема адвокатів, які мають відповідну юридичну освіту, практику у вирішенні питань, а головне представляти інтереси та досвід та навички роботи, як для стягувача так і до боржника. Також спираючись на положення Конвенції « Про захист прав людини та і основоположних свобод» кожна особа має право на справедливий судовий розгляд, а також на його елементи – право на доступ до суду та право на виконання рішень суду. Говорячи про захист таких прав, то, на жаль, у практиці часто виникають проблеми з їх реалізацією. Однією з основних проблем є недостатня свідомість учасників сторін щодо своїх прав та можливостей їх захисту [4]. Саме ця дія і дає найбільш повну допомогу у захисті прав особи у судовому засіданні.

Судовий процес завжди має включати розгляд справи по суті та винесення рішення, яке буде законним і справедливим, а також реалізацію судового рішення, що набрало законної сили. Цей етап особливо важливий, оскільки реальне виконання судових рішень свідчить про справедливе врегулювання конфлікту та застосування всіх санкцій відповідно до законодавства України, що важливо для впорядкування суспільних відносин. Дотримання стягувачем всіх юридичних обов'язків відповідно до законодавства також є важливою умовою, включаючи обов'язки, які спільні з боржником, а також спеціальні права, що надаються кожній стороні виконавчого провадження.

Для підведення підсумків можна стверджувати, гарантії прав учасників виконавчого провадження є невід'ємними від юридичних гарантій законності, всі учасники виконавчого провадження зобов'язані сумлінно користуватися усіма наданими їм правами з метою забезпечення своєчасного та повного вчинення виконавчих дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: від 28 черв. 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про виконавче провадження Закон України від 21.04.1999 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.

3. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України від 18.03.2004 року № 1618-VI. Відомості Верховної Ради України. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

4. Горбач, В. С., & Логінова, М. В. РОЛЬ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ У ЗАХИСТІ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ. Організаційний комітет конференції, 686.

Данильченко Анастасія

Курсант 3-го курсу ННПФПНП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник

Логінова Марина

Викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Принцип остаточності судових рішень є одним із основоположних у цивільному судочинстві. Він покликаний забезпечити стабільність судової практики, правову визначеність та авторитет судової влади. Однак у деяких випадках виникає необхідність перегляду рішення за нововиявленими обставинами. Ця процедура є винятком із загального правила та покликана відновити порушені права сторін та унеможливити існування судових рішень, що суперечать об'єктивній дійсності.

Питання перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами має важливе як теоретичне, так і практичне значення. Зокрема, воно безпосередньо пов'язане з реалізацією засад верховенства права, змагальності сторін, всебічного та об'єктивного розгляду справи (С.В. Васильєв) [1]. Разом з тим, інститут перегляду за нововиявленими обставинами може використовуватись для зловживання процесуальними правами та затягування розгляду справи.

Актуальність даної теми зумовлена також наявністю певних прогалин та колізій у правовому регулюванні цього інституту, неоднозначною судовою практикою, а також збільшенням кількості заяв про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами (І.О. Ізарова) [2]. Тож питання визначення поняття нововиявлених обставин, підстав та процедури перегляду потребують ґрунтовного теоретичного аналізу.

Згідно зі ст. 423 Цивільного процесуального кодексу України, нововиявлені обставини – це істотні для справи обставини, що об'єктивно існували на час розгляду справи, але не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи [3]. При цьому науковці звертають увагу на недосконалість законодавчого визначення. На мою думку, поняття нововиявлених обставин має включати також обставини, які існували до відкриття провадження у справі.

Підстави перегляду вичерпно визначені у ч. 2 ст. 423 ЦПК [3]. До них, зокрема, належать: 1) істотні для справи обставини, одержані зі злочинних діянь; 2) фальсифікація доказів; 3) подання судом завідомо неправильного тлумачення закону чи застосування норм матеріального права; 4) встановлена Конституційним Судом України неконституційність закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи.

Крім того, існують певні колізії між цивільним процесуальним законодавством та іншими нормативними актами щодо підстав перегляду за нововиявленими обставинами.

Заява про перегляд подається до суду першої інстанції протягом 30 днів з дня встановлення обставин, що стали підставою для перегляду (ч. 1 ст. 425 ЦПК) [3]. При цьому важливо правильно обчислити строк, який починає спливати з моменту, коли особі стали відомі обставини, які стали підставою для перегляду.

Процедура перегляду за нововиявленими обставинами є достатньо складною та включає кілька етапів: 1) подача заяви; 2) відкриття провадження; 3) підготовче засідання; 4) судовий розгляд; 5) ухвалення нового рішення судом. На кожному з етапів можуть виникати певні процесуальні складнощі.

Крім того, існують певні особливості провадження за нововиявленими обставинами залежно від інстанції, в якій перебуває справа. Так, якщо судові рішення не набрало законної сили, перегляд здійснюється в загальному порядку цивільного судочинства.

З метою усунення прогалин у вітчизняному законодавстві пропоную:

1. Чітко визначити поняття "істотних обставин" щодо кожної підстави перегляду.
2. Передбачити обов'язковий перегляд у разі виявлення завідомо неправильної оцінки доказів судом.
3. Збільшити строк подачі заяви до одного року.
4. Закріпити вичерпний перелік підстав для відмови у задоволенні заяви на законодавчому рівні.
5. Узгодити цивільне процесуальне законодавство з іншими актами щодо підстав перегляду.

Крім того, з огляду на зловживання правом на перегляд з метою затягування виконання рішень, варто посилити відповідальність за безпідставне звернення із заявою про перегляд. Це дозволить підвищити ефективність цієї процедури та авторитет судових рішень.

Я вважаю, що інститут перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами відіграє важливу роль у цивільному судочинстві. З одного боку, він дозволяє забезпечити законність та обґрунтованість судових актів, відновити порушені права сторін. Але з іншого боку, він становить виняток із принципу остаточності судових рішень, тому потребує ретельного нормативного врегулювання з чітким визначенням підстав та процедури перегляду.

Аналіз наукових джерел засвідчив наявність низки проблем теоретичного та практичного характеру у сфері перегляду рішень за нововиявленими обставинами. Це стосується, зокрема, недосконалості законодавчого визначення самого поняття нововиявлених обставин, неоднозначного трактування певних обставин як підстав для перегляду в судовій практиці, колізій між нормами ЦПК та іншими актами, а також процедурних питань.

З огляду на виявлені проблемні аспекти, у роботі були сформульовані рекомендації щодо вдосконалення відповідного правового регулювання. Вони включають конкретні пропозиції змін до чинного законодавства, зокрема щодо уточнення поняття істотних обставин, розширення переліку підстав перегляду,

збільшення строку звернення, узгодження різних нормативних актів тощо. Реалізація цих пропозицій на практиці дозволить усунути наявні прогалини та забезпечити більш ефективне функціонування інституту перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в Україні.

Водночас варто пам'ятати, що оптимізація процедури перегляду не має призводити до підриву принципу остаточності судових рішень та авторитету правосуддя. Тому паралельно мають бути передбачені засоби недопущення зловживань правом на перегляд, зокрема шляхом посилення відповідальності за безпідставне звернення із заявою.

Отже, комплексне реформування інституту перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами на основі сформульованих пропозицій дозволить забезпечити баланс між принципами остаточності рішень та всебічного й об'єктивного розгляду справи в цивільному судочинстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильєв С.В. Цивільний процес: навчальний посібник. Харків: ТОВ "Оберіг", 2016. 344 с.
2. Ізарова І.О. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами в цивільному судочинстві України // Приватне право і підприємництво. 2016. №16. С. 54-58.
3. Цивільний процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст.492). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 13.03.2024)

Кадірова Аріна Олександрівна

здобувач вищої освіти 3-го курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів

Національної поліції

ДДУВС

Науковий керівник

Логінова Марина Вікторівна

викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АПЕЛЯЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Апеляційне провадження є важливою стадією цивільного процесу. Дефініцію поняття «апеляційне провадження» у цивільному процесі трактують по різному. Через різне сприйняття даної стадії можуть виникати проблемні питання, які є предметом розгляду багатьох наукових праць, де і вирішують саму сутність даної стадії та завдання які, виникають у процесі судової діяльності.

Так, наприклад Ю.С. Червоний дотримувався думки, що апеляція є основним способом перевірки законності та обґрунтованості судових рішень і ухвал суду першої інстанції, що не набрали законної сили, в суді вищої інстанції (апеляційному суді), як правило, в межах доводів апеляційної скарги та вимог, заявлених у суді першої інстанції [1, с. 327].

Дане твердження, на мою думку, є досить суперечливим та не враховує усі характерні риси даної стадії цивільного процесу. Для повного дослідження даного твердження необхідно розібрати основні риси, або ознаки. У науковій літературі виокремлюють такі ознаки апеляційного провадження:

- 1) апеляція може подаватись лише на рішення суду, яке ще не набрало законної сили, але за виключними обставинами, може продовжити цей строк;
- 2) усі справи про апеляцію підпадають під розгляд наступної інстанції, тобто вищестоящому суду;
- 3) апеляція подається за умовою, якщо особа яка подала дану скаргу має підстави вважати, про неправильність рішення суду першої інстанції, можливо, також посилається на неправильне встановлення фактичних обставин, неправильне застосування закону, чи інші випадки;
- 4) право на апеляцію надається лише один раз;
- 5) апеляційних суд при розгляді поданої скарги обмежений самою апеляційною скаргою, тобто не може виходити за рамки поставлених у скарзі умов чи підстав, також предметом рішення суду першої інстанції [2, с.107].

Найбільш влучним, на мою думку, є визначення яке надає А.Д. Кейлін. Він вважав, що апеляція – це перегляд справи, тобто повторний розгляд справи по суті в повному обсязі або в якій-небудь частині з постановленням нового рішення. Подача апеляції можлива при неправильності рішення суду першої інстанції, що проявляється в неправильному тлумаченні та застосуванні закону або в неправильному встановленні фактичної істини справи [3, с.62].

У даному твердженні було враховано ознаки апеляційного провадження, які були згадані вище. Згідно з наданою інформацією можна виокремити завдання апеляційного провадження, які полягають у: 1) забезпеченні законності та справедливості судових рішень; 2) виправлення судових помилок, допущених судом першої інстанції; 3) усунення невідповідності прийнятого судового рішення фактичним обставинам справи та нормам права.

Розглянувши більш теоретичне питання, варто звернути увагу на практичні питання. Найбільш поширеними помилками, які виникають при апеляційному оскарженні у практичній діяльності є:

1. Неналежне оформлення апеляційної скарги.
2. Недотримання строків апеляційного оскарження.
3. Необґрунтованість апеляційної скарги.

Дані проблеми найчастіше зустрічаються у практичній діяльності. Для їх вирішення варто лише звернутись до професіоналів, які обізнані і даних питаннях, для того щоб процес йшов швидше та якісніше.

Отже, апеляційне провадження у цивільних справах є важливим етапом, для захисту свої прав та інтересів учасниками цивільної справи. Для розгляду даної стадії варто звертати увагу як на теоретичні аспекти, так і враховувати практичні аспекти, для якісного, своєчасного та належного розгляду апеляційної скарги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний процес України : Підручник. За ред. Ю.С. Червоного. К.: Істина, 2007. 392 с.
2. Трач, О. М. "Ознаки апеляційного провадження у цивільному процесі України." *Університетські наукові записки* 2 (2011): 106-114.
3. Іліопол І.М. Апеляційне провадження в цивільному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Іліопол Інна Михайлівна. - Одеса, 2018. - 250 с.

Кадірова АрінаОлександрівна

здобувач вищої освіти 3-го курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Логінова Марина Вікторівна

викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОКРЕМЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ У СПРАВАХ ЩОДО ВИЗНАННЯ ОСОБИ БЕЗВІСНО ЗНИКЛОЮ ЧИ ПОМЕРЛОЮ

В Україні наразі діє воєнний стан, який вносить свої корективи у життя громадян. В умовах воєнного стану в Україні питання захисту прав та інтересів громадян набуває особливої актуальності. В цивільному судочинстві розглядаються багато різних категорій справ. Одним із інструментів, який використовується для цього, є окреме провадження у цивільному судочинстві.

Для початку необхідно розглянути саму дефініцію, ч.1 ст.293 ЦПК України визначає поняття окремого провадження як -вид непозовного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав, свобод та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав. ЦПК також у ЦПК України є чіткий перелік справ які розглядаються у порядку окремого провадження та передбачається ч.2 ст.293 ЦПК України [1].

Розглядаючи дане питання можна виокремити певні особливості, які стосуються окремого провадження під час дії воєнного стану. Найактуальніше питання пов'язане із окремим провадженням, що я б хотіла зазначити є збереження для громадян можливості встановлення юридичних фактів. Незважаючи на складні обставини, громадяни мають можливість встановити юридичні факти, що мають значення для їхніх прав та свобод, наприклад, факт народження, смерті, трудового стажу тощо. Дана особливість є важливою під час дії воєнного стану, бо однією з категорій справ яку розглядають у порядку окремого провадження відповідно до п.4 ч.2 ст.293 ЦПК України є - « визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою». Дане питання є актуальним через бойові дії, які наражають на небезпеку багато людей. Нажаль, велика кількість військовослужбовців виконуючи свої службові обов'язки можуть загинути, потрапити до полону. Варто звернути увагу у цьому питанні на постанову Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2022 року No 511 «Деякі питання виконання Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин», затверджено Положення про Уповноваженого з питань

осіб, зниклих безвісти за особливих обставин та Порядок утворення та діяльності пошукових груп з пошуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин [2]. Члени сім'ї особи, зниклої безвісти за особливих обставин, мають право на соціальний захист у порядку визначеному законодавством України [3, с. 90]. Для того щоб такі люди могли звернутись за соціальним захистом, їм необхідний юридичний факт, який вони можуть підтвердити за допомогою окремого провадження у цивільному судочинстві.

Розглядаючи дану тематику, проаналізувавши судові рішення у справах про визнання особи померлою, часто зустрічаються такі випадки, коли військовослужбовця вважають безвісно зниклим, під час виконання певних бойових завдань, під час можливих боїв і обстрілів, крім випадків, самовільного залишення військової позиції, повідомляють про це родину, а його побратими, або командир стверджують, що саме цей військовослужбовець загинув, але його тіло не змогли вони забрати з позицій, у цьому випадку також є право звернутись до суду з заявою та відповідними доказами. Після цього у порядку окремого провадження дана справа буде вирішена.

Прикладом є Рішення Баглійського районного суду міста Дніпродзержинська, Дніпропетровської області від 23 квітня 2024 р № 207/966/24, про оголошення фізичної особи померлою [4]. Доказами у даній справі були сповіщення сім'ї, від військової частини про те що військовослужбовець безвісти зник та акт службового розслідування за ініціативою командира військової частини у якій ніс службу даний чоловік. Особу визнали померлим. Тобто мету судового розгляду окремого провадження-встановлення наявності або відсутності факту виконана

Тобто даний вид провадження є актуальним та необхідним на даному етапі життя українців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний процесуальний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/conv#n8249> (дата звернення: 03.05.2024).
2. Деякі питання виконання Закону України “Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин”. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: (дата звернення: 03.05.2024).
3. Голубенко, І. І. Правові аспекти визнання фізичної особи зниклою безвісти за особливих обставин в умовах правового режиму воєнного стану в Україні / Голубенко І. І. // *Юридичний науковий електронний журнал*. – 2023. – № 1. – С. 87-90.
4. Рішення Баглійського районного суду міста Дніпродзержинська, Дніпропетровської області від 23 квітня 2024 р № 207/966/24. Єдиний державний реєстр судових рішень. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/118736265>(дата звернення: 03.05.2024).

Кісільова Вероніка Ігорівна

Здобувач вищої освіти навчальної групи СР-142

3 курсу ННІПФППН

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Логінова Марина Вікторівна

Викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ТА ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Державна соціальна політика, що проводиться в НПУ, є складовою та невід'ємною частиною загальнодержавної соціальної політики. Її розвиток відбувається під впливом інституційних та соціально-економічних перетворень, що проводяться в Україні. Вона має ті самі цілі, завдання, тенденції та закономірності розвитку, які має загальнодержавна соціальна політика. Поряд із цим, державна соціальна політика, що проводиться в НПУ, має свої особливості та специфіку. Одним з найважливіших напрямів державної соціальної політики, що проводиться в НПУ, яке відображає специфіку правоохоронної діяльності в НПУ, є соціальне страхування.

Соціальне страхування працівників – це система забезпечення соціального захисту працюючого населення. Наслідком є - отримання фінансової допомоги у разі виникнення таких ситуацій, як хвороба, інвалідність, безробіття, старість чи смерть годувальника [1].

Соціальне страхування є системою, що встановлюється державою, з метою забезпечення соціальних послуг та фінансової підтримки громадян у різних ситуаціях, таких як хвороба, повна, часткова або тимчасова втрата працездатності, втрата годувальника, безробіття з причин, незалежних від особи, старість та інші випадки, передбачені законодавством. Це забезпечується шляхом формування фінансових ресурсів шляхом сплати страхових внесків роботодавцями та працівниками, а також виділення бюджетних коштів у випадках, визначених законодавством [2]

Перш за все, держава гарантує право на соціальний захист, закріплюючи його в статтях Конституції України, яка визнає людину, її життя та здоров'я, честь та гідність, недоторканність та безпеку як найвищу соціальну цінність, а стаття 46 встановлює право громадян на соціальний захист [3].

Важливим нормативно-правовим актом, який закріплює основні правові принципи соціального захисту, є Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 року.

Поряд з тим, існує ряд спеціальних норм, які регулюють означене питання ключовим серед яких є Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015

р., а саме розд. IX «Соціальний захист поліцейських» [4]. До гарантій соціального захисту працівників поліції положеннями Розділу віднесено: особливий розподіл службового часу поліцейських, відпустки, грошове, житлове та пенсійне забезпечення поліцейських, одноразову грошову допомогу в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського, навчання дітей поліцейських, право утворювати професійні спілки тощо

Специфічність соціального страхування працівників поліції полягає в адаптації стандартних механізмів до особливостей їх професійної діяльності. Вони включають підвищені ризики, асоційовані з виконанням службових обов'язків, та вимагають особливих умов щодо пенсійного забезпечення, зокрема раннього виходу на пенсію та пільгових умов розрахунку пенсій.

Згідно зі ст. 102 Закону України «Про національну поліцію», пенсійне забезпечення працівників поліції та виплата одноразової грошової допомоги після їх звільнення зі служби в поліції відбуваються у порядку і на умовах, які були встановлені Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 226-ХІІ [5]. Цей закон визначає механізми пенсійного забезпечення, які спеціально адаптовані для осіб, які відслужили в поліції, враховуючи специфіку їх служби, та забезпечує право на отримання пенсії на пільгових умовах, а також одноразову грошову допомогу при завершенні служби.

Отже, реалізація права соціального страхування та забезпечення працівників має велике значення для створення справедливої та збалансованої соціальної системи. Правовими основами забезпечення соціального захисту та пенсійного забезпечення працівників Національної поліції є Конституція України, Закон України «Про Національну поліцію», в якому міститься цілий розділ із відповідною назвою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кислякова Є. Соціальне страхування та пенсійне забезпечення працівників. Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 9-10 червня 2023 року. Львів: Львівський науковий форум, 2023.–141 с.: 116.

2. Бондаренко Н. В. Соціальне страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. 2023.

3. Конституція України //Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст..141

4. Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41, ст.379.

5. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 9 квіт. 1992 р. № 2262-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1992, № 29, ст.399.

Колісник Богдан Андрійович

здобувач вищої освіти 1-го курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник:

Копилов Едуард Володимирович

викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПЛАНУВАННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ПЕРЕВІРКИ ОТРИМАНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Інформація, отримана від негласних співробітників, є надзвичайно цінним інструментом у розкритті злочинів та забезпеченні безпеки. Важливо пам'ятати, що ця інформація повинна бути ретельно перевірена для того, щоб гарантувати її достовірність. Планування перевірки цієї інформації - це складний процес, який має ґрунтуватися на принципах законності, конспірації, об'єктивності, комплексності та своєчасності [1].

Процес перевірки інформації, отриманої від негласних співробітників, починається з ретельного аналізу отриманих даних. Це включає вивчення змісту повідомлення, оцінку його важливості для розслідування чи оперативної роботи, а також первинну оцінку достовірності. На цьому етапі аналізуються такі фактори, як відповідність інформації відомим фактам, логічність викладу, наявність деталей, що можуть бути перевірені з інших джерел.

Після первинного аналізу розробляється детальний план перевірки інформації. Цей план включає вибір оптимальних методів та засобів перевірки, встановлення конкретних термінів виконання кожного етапу, а також розподіл завдань між відповідальними виконавцями. Вибір методів залежить від характеру інформації, її обсягу та складності перевірки [2].

Для отримання повної та об'єктивної картини подій застосовуються різноманітні методи, що доповнюють один одного. Оперативно-розшукові заходи, такі як спостереження, прослуховування, контроль поштових відправлень, оперативні закупівлі, дозволяють отримати додаткові докази та підтвердити або спростувати інформацію. Аналіз відкритих джерел, включаючи ЗМІ, соціальні мережі, бази даних, допомагає зібрати інформацію про фігурантів справи, їх зв'язки, діяльність та можливі мотиви. Проведення експертиз, таких як дактилоскопічна, почеркознавча, балістична, дозволяє встановити автентичність документів, зброї, записів розмов та інших речових доказів. Під час здійснення перевірки використовуються різноманітні стратегії та методи, такі як систематичне спостереження, прослуховування, контроль та аналіз комунікаційних потоків, детальне дослідження соціальних мереж та баз даних, а також проведення різноманітних технічних та експертних експертиз, що

включають у себе дактилоскопічні та інші спеціалізовані методи. Додатково, для підтвердження або спростування отриманої інформації може бути здійснений детальний допит свідків та очевидців, що сприяє уточненню та перевірці отриманих даних [3].

Важливою є роль керівництва у контролі за процесом перевірки та забезпечення безпеки негласного співробітника, зберігаючи таємницю його особи. Всі етапи планування та проведення перевірки повинні бути задокументовані згідно з вимогами законодавства [4].

За допомогою уважного та детального планування, а також застосування різноманітних методів перевірки, інформація, яка надходить від негласних співробітників, стає надійним та ефективним інструментом у боротьбі зі злочинністю, забезпеченні громадського порядку та забезпеченні безпеки суспільства в цілому. Глибокий аналіз та обробка отриманої інформації дозволяють ефективно виявляти та запобігати злочинним діям, забезпечуючи тим самим стабільність та безпеку у суспільстві.

Отже, отримання оперативної інформації дозволяє отримувати правоохоронним органам об'єктивну картину про спостережувані об'єкти або явища для подальшого аналізу та інтерпретації результатів дослідження, чим значно покращує якість роботи при проведенні оперативно-розшукової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформаційне забезпечення ОРД. URL: <http://mego.info>. Мего інфо. Юридичний портал 1. Юридична Бібліотека України (дата звернення 18.10.202).
2. Отримання оперативно-розшукової інформації.
URL: <http://4ua.co.ua/pravo/ord/otrimannya-operativno-rozshukovoyi-informatsiyi.html> (дата звернення 13.04.2018).
3. Оперативно-розшукова тактика Р.В. Мукоїда, А.О. Шелехов, С.В. Албул, В.Б. Любчик. Навчальний посібник Оперативно розшукова тактика
URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/befaa0b3-4258-46c9-b788-4a55249fda16/content> (дата звернення 23.04.2024).
4. Оперативно-розшукове документування як пошуково-пізнавальний процес і складник оперативно-розшукової діяльності. А.Саковський. Підприємство, господарство і право. 2020.URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/7/64.pdf> (дата звернення 13.04.2024).

Кондратьєва Анна Олександрівна

Здобувач вищої освіти 3-го курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Логінова Марина Вікторівна

викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АТИПОВИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ

Сучасний світ свідчить про значний розвиток атипових форм зайнятості, таких як дистанційна робота та аутсорсинг. Ці новітні у сфері праці створюють як нові можливості для робітників та роботодавців, так і нові виклики для правового регулювання. В доповіді розглянемо важливі аспекти правового регулювання атипових форм зайнятості та його вплив на різні суб'єкти праці.

Очевидним є той факт, що наш світ не стоїть на місці, ми постійно прагнемо до чогось нового, сучаснішого. Інтенсивна інтеграція України у світовий простір, зростання масштабів використання мережі Інтернет, постійні процеси глобалізації, стрімкий розвиток інформаційних технологій – усе це зумовило впровадження та розвиток нових можливостей для реалізації та забезпечення людських прав у сфері соціально-трудових відносин [1].

Ці нові можливості значно впливають на правове регулювання атипових форм зайнятості, адже з'являються нові форми атипової зайнятості: фріланс, гнучкі графіки роботи, онлайн-платформи для пошуку роботи, crowdsourcing тощо. Змінюється характер роботи: багато завдань, які раніше виконувалися людьми, автоматизуються, що призводить до зменшення потреби у традиційних працівниках. Зростає мобільність робочої сили: люди все частіше змінюють роботу та місце проживання, що ускладнює регулювання трудових відносин.

В цих умовах важливо адаптувати правове регулювання атипових форм зайнятості до нових реалій, щоб: Забезпечити захист прав працівників: незалежно від форми зайнятості, всі працівники повинні мати право на справедливу винагороду, безпечні умови праці та соціальний захист.

Сприяти розвитку гнучкого ринку праці: законодавство повинне стимулювати розвиток нових форм зайнятості та надавати людям більше можливостей для самореалізації. Атипові форми зайнятості, не повинні зазнавати дискримінації з боку роботодавців або держави.

Для цього необхідно внести зміни до чинного законодавства: прийняти нові закони та нормативні акти, які б враховували особливості атипових форм зайнятості. Проводити інформаційно-просвітницьку роботу: люди повинні знати про свої права та про те, як їх захистити.

Регулювання атипових форм зайнятості – це складне завдання, яке потребує комплексного підходу. Однак, важливо зробити все можливе, щоб

захистити права працівників та сприяти розвитку гнучкого та справедливого ринку праці.

Конституцією України, як Основним Законом, в статті 43 закріплено, що «кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно оби-рає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб» [2].

Офіційне визначення поняття «дистанційна робота» надається в Кодексі законів про працю України, який є кодифікованим нормативно-правовим актом, що визначає правові засади і гарантії здійснення громадянами України права розпоряджатися своїми здібностями до продуктивної і творчої праці. На підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу», який був прийнятий Верховною Радою України 4 лютого 2021 року і набув чинності 27 лютого 2021 року, було внесено зміни, зокрема, до статті 60-2 КЗпП: «дистанційна робота – це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією власника або уповноважено-го ним органу, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій» [3].

Характерними ознаками дистанційної роботи є: виконання роботи працівником поза робочим приміщенням; ненормований робочий час; використання інформаційно-комунікаційних технологій; гнучкість соціально-трудо-вих відносин тощо.

Отже, важливо адаптувати законодавство до цих нових реалій, щоб забезпечити захист прав працівників, сприяти розвитку гнучкого ринку праці та запобігти дискримінації. Для цього необхідно вносити зміни до чинного законодавства, ратифікувати відповідні міжнародні конвенції та проводити інформаційно-просвітницьку роботу. Регулювання атипових форм зайнятості потребує комплексного підходу для забезпечення справедливого та гнучкого ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Таран І., Васечко Л. Правове регулювання дистанційної роботи в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/249949/247296>.

2. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

3. Демченко О.В. Механізм правового регулювання дистанційної зайнятості за трудовою регламентацією. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2019. Вип. 2. С. 42–45.

Кондратьєва Анна Олександрівна

Здобувач вищої освіти 3-го курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Логінова Марина Вікторівна

викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВОГО ПРАВА

Трудове право як одна з фундаментальних галузей права, покликана регулювати трудові відносини між працівниками та роботодавцями, нині стикається з низкою викликів та потребує адаптації до сучасних тенденцій розвитку суспільства та економіки. Стрімке поширення цифрових технологій, формування цифрової економіки та зміни у сфері зайнятості населення закономірно позначаються й на трудових правовідносинах. Очевидно, що ці тенденції вимагають переосмислення традиційних підходів до правового врегулювання трудової діяльності та адаптації чинного законодавства до нових реалій. Водночас наявна система трудового права має низку проблем та прогалин, які ускладнюють її ефективне застосування в сучасних умовах.

Останнім часом у світі, в тому числі й Україні, відбуваються інноваційні зміни у сфері праці [1].

Погоджуюсь з Є.В. Красновим, який серед основних тенденцій у розвитку трудових прав називає поглиблення індивідуалізації трудових відносин, посилення гнучкості їхнього правового регулювання [2, с. 33]. А Г. А. Капліна справедливо звертає увагу на тенденцію структурних змін у сфері зайнятості населення, що пов'язані з розвитком цифрової економіки та суспільства в Україні [3, с. 154].

Цифрова трансформація економіки та поширення інформаційно-комунікаційних технологій справляють суттєвий вплив на сферу трудових відносин. Дистанційна зайнятість, гнучкий графік роботи, використання цифрових платформ для пошуку тимчасових проектів стають все більш поширеними явищами. Це вимагає перегляду багатьох традиційних підходів до регулювання праці.

Однією з ключових проблем стає забезпечення однакового рівня соціального захисту для працівників цифрової економіки порівняно із стандартними формами зайнятості. Необхідно вдосконалювати законодавство для врегулювання питань робочого часу, оплати праці, гарантій зайнятості для працівників платформ та інших нетипових категорій.

Для вирішення цієї проблеми необхідно комплексно реформувати трудове законодавство. По-перше, слід чітко визначити правовий статус нетипових форм

зайнятості та поширити дію трудових норм на всі відносини найманої праці. По-друге, потрібно адаптувати положення щодо робочого часу, оплати праці, соціальних гарантій до специфіки дистанційної роботи та діяльності на цифрових платформах. Важливо також забезпечити залучення таких працівників до системи соціального страхування, створити умови для захисту їхніх інтересів через профспілки.

Окрім законодавчих змін, актуальним є запровадження концепції "розумного регулювання", яка передбачає гнучкість та адаптивність норм трудового права до швидких змін у цифровому середовищі. Це дозволить забезпечити баланс між захистом прав працівників та потребами цифрової трансформації економіки.

Отже, система трудового права України потребує невідкладної модернізації для ефективного врегулювання новітніх викликів, пов'язаних із цифровізацією економіки та поширенням нестандартних форм зайнятості. Основними напрямками реформування мають стати імплементація положень щодо правового статусу нетипових працівників, розробка гнучких норм регулювання дистанційної праці, адаптація системи соціального захисту до нових реалій. Водночас актуальним є запровадження концепції "розумного регулювання" трудового законодавства, що забезпечить баланс між захистом прав працівників та потребами цифрової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Юшко А.М. Тенденції розвитку трудового права в Україні. II КРУГЛИЙ СТИЛ "Економіко-правові проблеми розвитку та сприяння господарській діяльності в сучасних умовах" – збірник, м. Харків, 17 травня 2019 р., с.189-192.
2. Краснов Є. В. Основні трудові права: міжнародні стандарти і законодавство України: монографія. Одеса: Фенікс, 2012. 178 с.
3. Капліна Г. А. Тенденції зміни умов трудового договору щодо робочого місця у сучасному цифровому суспільстві. Розвиток трудового права і права соціального забезпечення: теорія і практика: тези доп. та наук. повідомл. учасників VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 5 жовт. 2018 р.) / за ред. О. М. Ярошенка. Харків: ФОП Панов А.Н., 2018. С. 151- 154.

Кондратьєва Анна Олександрівна

Здобувач вищої освіти 3-го курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Логінова Марина Вікторівна

викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ВИРІШЕННЯ СПОРІВ ПРО НЕОБҐРУНТОВАНІ АКТИВИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Питання цивільно-процесуального порядку вирішення спорів про необґрунтовані активи є актуальним напрямом наукових досліджень у галузі цивільного процесуального права. Хоча відповідні норми було запроваджено до Цивільного процесуального кодексу України у 2015 році, на практиці виникає низка проблем, пов'язаних із особливостями розгляду таких справ. Це зумовлює необхідність детального аналізу чинного законодавства та судової практики, а також пошуку шляхів удосконалення правового регулювання.

Відповідно до ст. 290 ЦПК України, позов про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення може бути пред'явлений органами Національного агентства з питань запобігання корупції до фізичної чи юридичної особи, активи якої суттєво перевищують доходи, законні джерела походження необґрунтованих активів не доведені та особа не зможе їх підтвердити [1]. Предметом доказування у таких справах є факт володіння активами, їх вартість, наявність в особи законних доходів для їх придбання та підстави набуття прав на них [2].

Стосовно проблемних аспектів цивільного судочинства у справах про необґрунтовані активи, треба звернути увагу саме на складність збору й оцінки доказів. Оскільки основним предметом доказування є відсутність в особи законних доходів для придбання певних активів, збір та оцінка доказів на цю тему є досить складним завданням. "Наразі відсутня єдина методика встановлення різниці між вартістю активів і законними доходами особи, яка б застосовувалась судами", - зазначає О.М. Коваль [3, с. 81]. Брак уніфікованої судової практики. Через відносну новизну цієї категорії справ судова практика їх розгляду ще не є достатньо сформованою та уніфікованою. Різні суди можуть по-різному підходити до вирішення схожих питань, зокрема щодо оцінки доказів, обрахунку необґрунтованих статків тощо [4]. Відсутність спеціального законодавства щодо захисту добросовісних набувачів. Чинне законодавство не передбачає належних гарантій для добросовісних набувачів активів або майнових прав, які можуть бути стягнуті державою в порядку справ про необґрунтовані активи. Це створює ризики для цивільного обороту.

Перспективи вдосконалення законодавства та судової практики можна здійснити такими способами, а саме шляхом закріплення на законодавчому рівні чітких критеріїв та методики встановлення необґрунтованості активів. Це дозволить уніфікувати підходи судів до обрахунку вартості активів та співвідношення із доходами особи. Запровадження належної перевірки добросовісності набувачів майна та надання їм додаткових гарантій. Це забезпечить баланс між інтересами держави та приватних осіб у цивільному обороті. Розробка науково-практичних рекомендацій для суддів щодо розгляду справ про необґрунтовані активи. Такі рекомендації сприятимуть підвищенню якості та ефективності судочинства.

Отже, цивільно-процесуальний порядок вирішення спорів про визнання активів необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави потребує вдосконалення.

Необхідно законодавчо закріпити чіткі критерії та методику визначення необґрунтованості активів, запровадити належну перевірку добросовісності набувачів майна та надати їм додаткові гарантії, а також розробити науково-практичні рекомендації для суддів щодо розгляду таких справ.

Ці заходи сприятимуть захисту прав та законних інтересів учасників цивільних правовідносин, а також ефективній боротьбі з корупцією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Цивільний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст.492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
2. Пунда О.О. Цивільно-процесуальний порядок вирішення спорів про необґрунтовані активи. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 11. С. 36-41. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/11/7.pdf>
3. Коваль О.М. Процесуальні особливості розгляду справ про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення. Часопис цивілістики. 2020. Вип. 36. С. 78-83. URL: https://chascynu.univ.kiev.ua/journals/36/36_2020.pdf
4. Комарова Т.В. Проблемні питання доказування у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення. Право України. 2021. № 2. С. 104-119. URL: <https://pravouniversum.nl.ua/index.php/pru/article/view/392>

Лаврентьєва К.В.

здобувачка вищої освіти III курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції

Науковий керівник

Логінова М. В.

викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ВАЖЛИВІСТЬ СУДОВОГО ВИКЛИКУ ТА ПОВІДОМЛЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У цивільному процесі судовий виклик і повідомлення відіграють ключову роль у забезпеченні справедливого та ефективного судочинства. Ці процедури становлять невід'ємну частину судового процесу, дозволяючи всім зацікавленим сторонам мати можливість брати участь у судовому розгляді та захищати свої права та інтереси.

Насамперед, статтею 128 Цивільного процесуального кодексу України (ЦПК України) передбачено порядок виклику судом учасників справи у судове засідання, якщо він визначає, що їх явка є обов'язковою. Якщо явка учасників справи є необов'язковою, суд повідомляє їх про дату, час і місце проведення судового засідання [1].

Судовий виклик використовується для повідомлення учасників цивільного процесу про дату, час і місце судового засідання, а також про необхідність їхньої явки. Він оформлюється у вигляді судової повістки про виклик.

Судове повідомлення використовується для інформування учасників цивільного процесу про вчинення процесуальних дій, в яких їхня участь не є обов'язковою. Він оформлюється у вигляді судової повістки-повідомлення.

Судова повістка про виклик має бути вручена завчасно так, щоб особи, які їх отримують, мали достатньо часу для підготовки до участі в судовому процесі. Але вона повинна бути вручена не пізніше, ніж за п'ять днів до запланованого судового засідання, а судова повістка-повідомлення - заздалегідь.

Відповідно до правил надсилання судових повісток, повідомлень або виклику у електронній формі, учасники судового процесу можуть отримувати через SMS-повідомлення за допомогою системи документообігу суду. Інформація про доступні програмні засоби для таких надсилок доступна в судовому приміщенні або на офіційному веб-порталі судової влади України. Судові виклики надсилаються за наявності відповідної заяви від учасника та відповідної технічної можливості. Якщо в учасника справи не має електронної пошти, суд повідомляє його за допомогою мобільного зв'язку, фіксуючи повідомлення або виклик шляхом надсилання текстового повідомлення.

Під час воєнного стану, якщо остання відома адреса місця проживання (перебування), місцезнаходження чи місця роботи учасників справи знаходиться на тимчасово окупованій території, суд викликає або повідомляє учасників справи, які не мають електронного кабінету, про дату, час і місце

першого судового засідання у справі через оголошення на офіційному веб-порталі судової влади України, яке повинно бути розміщене не пізніше ніж за двадцять днів до дати відповідного судового засідання [2].

Особливістю надсилання судової повістки, у разі ненадання учасником інформації щодо адреси листування, є те, що вони надсилаються:

- 1) судові повістки адресуються юридичним особам та фізичним особам – підприємцям – за їхньою адресою, яка вказана в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань;
- 2) для фізичних осіб без статусу підприємця повістки надсилаються за адресою їхнього місця проживання або перебування, яка зареєстрована згідно з вимогами законодавства.

У випадку відсутності в адресата офіційної електронної адреси судові повістки, адресовані фізичним особам, вручаються їм під розписку, а юридичним особам - відповідній службовій, яка розписується про одержання повістки [3].

Наслідками неприбуття за судовим викликом можуть бути:

- 1) суд може розглянути справу по суті за відсутності учасників, якщо їх явка є обов'язковою;
- 2) якщо явка є обов'язковою, неприбуття за судовим викликом може мати негативні наслідки, наприклад накладення штрафу, для особи, яка не з'явилася.

Отже, у контексті цивільного процесу судовий виклик і повідомлення є важливими інструментами, які допомагають забезпечити справедливість та ефективність судового процесу. Вони гарантують, що всі зацікавлені сторони мають можливість брати участь у судових засіданнях та захищати свої права і інтереси. Законодавство України чітко встановлює порядок надсилання судових повісток і повідомлень, забезпечуючи достатній термін для підготовки учасників до судових засідань. Використання електронних засобів сповіщення відображає сучасні тенденції та сприяє швидкому та зручному обміну інформацією між судом та учасниками справи. При цьому дотримуються встановлені законодавством вимоги щодо забезпечення конфіденційності та достовірності інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Цивільний процесуальний кодекс України, 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення 02.05.2024)
2. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18> (дата звернення 02.05.2024)
3. Постанова Верховного суду України від 15 квітня 2021 року в справі №655/94/18. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/96444125?fbclid=IwAR2c27Q_WJg8ZfMyXulS_Cnp3HEaAYnh5MgavcqGiLvn3pLbWe5MY28A3abo (дата звернення 02.05.2024)

Мозоль Катерина Олександрівна

Здобувач вищої освіти навчальної групи СР-142

3 курсу ННПФППН

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Логінова Марина Вікторівна

Викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ

Право на працю та захист від безробіття завжди було в фокусі уваги міжнародних організацій та предметом багатосторонніх договорів. Вже у преамбулі Статуту Міжнародної організації праці 1919 року було зазначено, що регламентація пропозиції робочої сили та боротьба з безробіттям належать до інструментів покращення умов праці людей, що, в свою чергу, буде сприяти встановленню соціальної справедливості та загальному і міцному миру у всьому світі [1]. Загальна декларація прав людини в ч. 1 ст. 23 проголосила право кожної людини на працю, на вільний вибір роботи, справедливі та сприятливі умови праці й на захист від безробіття [2]. Це право було також визначено ч.1 ст. 6 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права як право кожної людини отримати можливість заробляти собі на життя працею, котру вона вільно обирає чи на яку вона вільно погоджується [3]. Європейська соціальна хартія 1996 року (переглянута) в статті 1 зазначає необхідність досягнення й підтримання якомога високого та стабільного рівня зайнятості (до досягнення повної зайнятості); ...створювати безкоштовні служби працевлаштування для всіх працівників чи забезпечувати їхнє функціонування; забезпечувати належну професійну орієнтацію, підготовку і перекваліфікацію чи сприяти їм [4].

Політика зайнятості є сукупність заходів, розроблених і реалізованих державою та соціальними групами на вирішення проблем зайнятості працівників у суспільстві. Вона є основним засобом забезпечення зайнятості для безробітних та нової робочої сили.

Політика зайнятості є сукупність заходів, розроблених і реалізованих державою та соціальними групами націлених на вирішення проблем зайнятості працівників у суспільстві. Вона є основним засобом забезпечення зайнятості для безробітних та нової робочої сили.

Мета політики зайнятості полягає у задоволенні потреб організацій та підприємств у кваліфікованих кадрах та ефективному їх використанні з урахуванням можливостей самореалізації кожного працівника. У філософії управління людські ресурси, трудові ресурси є найбільш цінним капіталом, який необхідно берегти та примножувати. Це дає особливі вимоги до формування політики зайнятості у державі.

Безпосередні цілі політики зайнятості можна звести до двох аспектів: по-

перше, вирішити проблему повторного працевлаштування безробітних; по-друге, вирішити проблему початкового працевлаштування нової робочої сили. Фундаментальною причиною безробіття та труднощів з працевлаштуванням є низький рівень соціально-економічного розвитку та нездатність суспільства забезпечити працівникам повну зайнятість. Таким чином, основним засобом забезпечення повної зайнятості для країни є сприяння швидкому соціальному та економічному розвитку. Безперечним фактом є те, що економічний розвиток збільшує зайнятість, тоді як економічна стагнація чи спад скорочують зайнятість. Тому ключем до фундаментального вирішення проблеми зайнятості є сприяння соціально-економічному розвитку.

Основні принципи, на основі яких має ґрунтуватися державна політика зайнятості, зафіксовані в ст. 15 Закону України «Про зайнятість населення» [5], за якою державна політика України зайнятості населення базується на таких принципах:

1) пріоритетності забезпечення повної, продуктивної та вільно обраної зайнятості в процесі реалізації активної соціально-економічної політики держави;

2) відповідальності держави за формування та реалізацію політики у сфері зайнятості населення;

3) забезпечення рівних можливостей населення у реалізації конституційного права на працю;

4) сприяння ефективному використанню трудового потенціалу та забезпечення соціального захисту населення від безробіття [6].

Основи соціального захисту населення у сфері трудових відносин закладені в Конституції України і в Законі України «Про зайнятість населення» [5].

Ключову роль у реалізації державної політики на ринку праці відіграє біржа праці, інституційну роль якої виконує Державна служба зайнятості, створена на підставі згаданого Закону. Завданням цієї служби є не лише надання інформації про наявні вакансії, але й сприяння зайнятості населення, в тому числі через професійне навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації.

Державна служба зайнятості також відіграє важливу роль у виявленні і моніторингу тенденцій ринку праці, що допомагає визначати потреби в робочій силі та напрямки розвитку ринкової інфраструктури. Водночас, заходи соціального захисту, які реалізуються через систему біржі праці, дозволяють мінімізувати негативні наслідки для осіб, які зіштовхнулися з проблемою безробіття, гарантуючи їм підтримку та допомогу у пошуку нового місця роботи.

Отже, в Україні зайнятість та працевлаштування населення базується на положеннях Конституції та деталізується в Законі України «Про зайнятість населення», що визначає права та обов'язки громадян у сфері трудової діяльності, а також регламентує діяльність державних органів, що займаються питаннями зайнятості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ILO Constitution. NORMLEX: Information System on International Labour Standards. International Labour Organization. URL: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:62:0::NO:62:P62_LIST_ENTRIE_ID:2453907:NO

2. Загальна декларація прав людини ООН; Декларація Міжнародний документ від 10.12.1948 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

4. Європейська соціальна хартія (переглянута). Рада Європи; Хартія, Міжнародний документ від 03.05.1996 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text

5. Закон «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#n579>

6. Руданецька О. С., О. Ю. Соколовська. Державна політика України у сфері зайнятості та працевлаштування. Актуальні проблеми сучасної науки та освіти (частина II): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 15-16 квітня 2020 року. Львів: Львівський науковий форум, 2020. 64 с.

Наліжитий Вадим Віталійович

Здобувач вищої освіти навчальної групи СР-142

3 курсу ННІФППН

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Нагорна Олена Олександрівна

Старший викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОЦЕСУАЛЬНА ФОРМА ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Судова система відіграє важливу роль у забезпеченні правосуддя та захисті прав і свобод громадян, що закріплені в Конституції України. Останні роки свідчать про певний прогрес у роботі цивільних судів, який виявляється у дотриманні законодавства, системності процесу та високій кваліфікації суддів.

Механізм цивільного судочинства відображає послідовність етапів судового процесу, де всі учасники залучені до взаємодії для вирішення конкретних правових спорів. Процесуальна форма це не лише технічна складова, але й гарантія правомірності й обґрунтованості судових рішень [3, с.90].

У зв'язку з складною політичною ситуацією та воєнним станом, цивільні суди стикаються з новими викликами, які вимагають адаптації законодавства до нових реалій. Зміни в суспільстві та виклики національної безпеки впливають на хід судового процесу та вимагають від судів нових підходів до вирішення правових питань.

У таких умовах важливо забезпечити доступ до правосуддя для всіх громадян, навіть тих, хто знаходиться за межами країни або переживає складні обставини через конфлікт. Набуття юридичної сили судовим рішенням та його виконання стають важливими завданнями судової системи в умовах нестабільності. Сучасні виклики вимагають від судової системи гнучкості та глибокого розуміння ситуації для забезпечення ефективного правосуддя та захисту прав і свобод громадян [2, с.55].

Подивімося, як сучасні обставини впливають на застосування і використання норм цивільно-процесуального права, зокрема на рішення про прийняття судової справи до розгляду. Закон України «Про правовий режим воєнного положення» чітко визначає повноваження суддів, забороняючи припинення діяльності судів у період воєнного стану та обмежуючи зменшення або скасування форм судочинства.

У зв'язку з цим, рекомендації Ради суддів України враховують складні обставини, що виникають в умовах воєнного конфлікту. Суддям рекомендується при необхідності відкладати розгляд справ, зокрема невідкладних, або виключати їх з порядку денного, зважаючи на учасників процесу, які можуть бути обмежені у можливості звернутися до суду через обставини, пов'язані зі станом інфраструктури або змінами у військовій службі. Законодавчі зміни,

зокрема прийнятий у березні 2022 року Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статут суддів»», враховують потреби судів у період воєнного стану. Тепер суди можуть бути припинені у разі стихійного лиха або воєнних дій, але з визначенням іншого суду, який візьме на себе справи припиненого суду та найближчий за територією [1, с. 72].

У воєнний час, коли справи перед судом можуть стати проблематичними через складні обставини, які обмежують можливість участі у судових процесах, суди зазвичай враховують клопотання про відкладення судових розглядів. Однак за наявності зв'язку і технічних можливостей, справу все ж можна розглянути, особливо якщо немає загрози життю учасників процесу або суду.

Норми Цивільного процесуального кодексу України, зокрема стаття 135, передбачають передачу справи з одного суду до іншого у порядку, встановленому законодавством. Проте, у воєнний час, механізми передачі справи можуть ускладнитися, зокрема у контексті письмового, машинописного, відео або аудіо запису.

З метою вдосконалення законодавства, можна розглянути доповнення статті 135 ЦПК України, яке визначатиме усі можливі способи передачі цивільної справи між судами, звертаючи увагу на сучасні технологічні можливості, зокрема фіксацію судового процесу за допомогою відео- та аудіозапису [5].

Нова редакція статті 247 ЦПК України, що стосується фіксації судових засідань технічними засобами, враховує сучасні вимоги та можливості. Вона передбачає можливість відеозаписування судових засідань за заявою учасників справи або ініціативою суду, що сприяє збереженню об'єктивної інформації та забезпечує доступність доказів [5].

Після вивчення системи застосування «Електронного суду» можна зробити деякі висновки щодо ефективності цього методу, відомого як «дистанційне судочинство».

Судочинство є одним з найбільш консервативних напрямків людської діяльності, з основними принципами, які існують вже сотні років. Запровадження «Електронного суду» в суті є спробою адаптувати ці традиційні принципи до цифрової мови. Відомо, що електронний документообіг має свої системні відмінності, які дозволяють оптимізувати адміністративні процеси на основі нових принципів та технологій. Хоча «дистанційне цивільне процесуальне ведення» є альтернативою традиційному судочинству і може сприяти ефективності, його застосування може мати певні недоліки. Деяким учасникам судового процесу може бракувати базових цифрових навичок, що ускладнює їх участь у дистанційних судових засіданнях [4, с.744].

Поміж інших проблем можуть бути технічні перешкоди, такі як системні збої або неможливість доступу до електронних матеріалів справи. Це може призвести до необхідності відкладення судового засідання для того, щоб всі учасники могли ознайомитися з матеріалами.

Незважаючи на ці труднощі, українська судова система продовжує працювати навіть у складних умовах воєнного стану. Деякі судді демонструють гнучкість та надсилають сканкопії справ через електронну пошту [2, с.56].

Судове рішення є основним актом судової влади і повинне відображати реалізацію конституційних принципів. Воно має бути зрозумілим та переконливим для всіх учасників процесу, включаючи тих, хто не має спеціалізованих юридичних знань. Якісне судове рішення гарантує порушення законності та прав осіб. Завдання цивільного судочинства полягає у справедливому та неупередженому розгляді цивільних справ для захисту прав та інтересів усіх сторін. Процес цивільного судочинства може бути проведений в дистанційному режимі, що вимагає від учасників справи технічних навичок та знань у сфері юриспруденції [3, с. 91].

Підготовка та представлення позовної заяви та апеляційної скарги є важливими етапами в цивільному процесі, які вимагають від позивача розуміння юридичних норм та вміння правильно формулювати вимоги. Впровадження електронного судочинства передбачає переведення всіх документів у електронний формат і забезпечення захисту від несанкціонованого доступу [4, с. 745].

Отже, введення процесуальної форми цивільного судочинства під час воєнного стану стає складною, але необхідною задачею. Зокрема, в умовах дистанційного судочинства підвищується вимога до технічної компетентності та знань учасників процесу. Важливо забезпечити доступність і зрозумілість судових рішень для всіх сторін, зберігаючи при цьому відповідність законодавству та правам осіб. Реалізація цих завдань вимагає ретельного вивчення та адаптації до нових вимог процесуальної форми, що відображає сучасні реалії та впроваджує електронні технології в судочинство. Важливо забезпечити не лише захист прав і свобод громадян, але й збереження ефективності та дотримання принципів справедливості навіть у найскладніших умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Електронний суд» в Україні. Досвід та перспективи: монографія. О.В. Бринцев. Х. : Право, 2016р. 72 -73с.
2. Привиденцев О. Г. Особливості здійснення цивільного судочинства в умовах воєнного стану. Прикарпатський юридичний вісник № 1 (42) 2022р. 54-57с.
3. Смишляєва А. В., А. О. Ткачук. Особливості здійснення цивільного судочинства в умовах воєнного стану. Сімдесят перші економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та 2022р. 90с.
4. Цивільний процес України: Підручник; за загальною ред.. д.ю.н.. доцента М.М. Ясинка. Алерта, 2014р. 744 -745 с.
5. Цивільний процесуальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Осаволюк Р.В., аспірант
Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Гармаш Є.В.
к.ю.н., доцент, проректор з навчальної роботи
Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ПРИ ЗДІЙСНЕННЯ ВЕРХОВНИМ СУДОМ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Не зважаючи на те, що термін «правоохоронна діяльність» в Україні не має чіткого нормативного визначення, більшість науковців сходяться до того, що під правоохоронною розуміється діяльність спеціально уповноважених державою органів, установ та організацій, яка здійснюється у суворій відповідності до приписів діючого законодавства з метою забезпечення дотримання прав та свобод фізичних і юридичних осіб, а також законності та правопорядку, шляхом застосування юридичних заходів впливу.

При цьому, правоохоронна діяльність може здійснюватися не будь-яким чином, а тільки у суворій відповідності до вимог діючого законодавства, із забезпеченням принципу верховенства права.

Як зазначено в рішенні Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року №15-рп/2004 верховенство права - це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо [1].

Європейська комісія за демократію через право (Венеційська комісія) в своєму Докладі про верховенство права (2011 р.) серед ключових складових верховенства права (яких визначено шість) зазначила необхідність забезпечення в державі доступу до правосуддя, що забезпечується незалежними та неупередженими судами. Зазначивши, про те, що в державі, яке засноване на верховенстві права, найважливіше значення має роль судової системи. Саме вона є гарантом правосуддя – основоположної цінності в правовій державі [2].

З огляду на зазначене, саме ефективна діяльність органів судової влади є запорукою забезпечення дотримання прав та свобод фізичних та юридичних осіб, запобіжником від свавілля з боку інших учасників правоохоронної діяльності, в тому числі – органів державної влади.

Зважаючи на це, прискіплива увага, в тому числі, з боку науковців-правників, до діяльності органів судової влади є вкрай важливою задля постійного моніторингу та аналізу ефективності її здійснення як одного із основних інструментів забезпечення правоохоронної діяльності в державі. І тут мова іде звичайно не про втручання у діяльність відповідних органів судової

влади, а, насамперед, про дослідження ефективності їх діяльності для визначення проблемних аспектів, з метою пропонування відповідних шляхів їх подолання.

При цьому, ключовою ланкою системи органів судової влади нашої держави, як і багатьох інших держав, є Верховний Суд.

У відповідності до частини 1 статті 36 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України [3].

В цілому, діяльність Верховного Суду позитивним образом впливає на забезпечення дотримання прав та свобод фізичних та юридичних осіб. Рішення зазначеного органу доволі часто мають достатньо прогресивний та навіть інноваційний характер, що сприяє підвищенню довіри як до самого Верховного Суду, так і до органів судової влади взагалі.

Проте, можна виділити й деякі проблемні аспекти забезпечення верховенства права в правоохоронній діяльності Верховного Суду в сфері цивільного права:

1. Проблемні питання забезпечення Верховним Судом сталої судової практики.

У відповідності до пункту 6 частини 2 статті 36 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» Верховний Суд забезпечує однакове застосування норм права судами різних спеціалізацій у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом.

Згідно з частини 6 статті 13 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» Висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду, враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права [3].

З огляду на це, висновки Верховного Суду щодо застосування норм права в тих чи інших правовідносинах, зокрема в частині норм Цивільного кодексу України, є певним дороговказом, орієнтиром для судів першої та апеляційної інстанції, завдяки яким можливо забезпечити єдність правозастосування, не допускаючи недоречного різноманіття, а інколи і відвертого свавілля судів різних інстанцій в застосуванні одних і тих самих норм права.

Сталість і певна незмінність висловлених Верховним Судом правових позицій є ознакою стабільності правозастосування та надійним фундаментом стабільної правової визначеності всіх учасників процесу здійснення судочинства, як етапу правоохоронної діяльності.

Чи може на даний час судова практика Верховного Суду бути визначена як стабільна та повністю ефективна? Напевно що ні.

На сьогодні в Єдиному державному реєстрі судових рішень можна знайти достатньо велику кількість судових актів самого ж Верховного Суду, в яких одні і ті самі норми права трактуються та застосовують абсолютно по-різному.

Правові позиції Верховного Суду щодо застосування конкретної норми права можуть змінюватися кардинально протягом незначного періоду часу.

Так, у відповідності із статистичними даними, оприлюдненими на офіційному сайті Верховного Суду станом на березень 2023 року, зазначається про те, що загальна кількість постанов Великої Палати Верховного Суду, у яких

було здійснено відступ від правових висновків, за 5 років роботи Верховного Суду становить 142, із них 58 – з питань процесуального права і 84 відступи від висновків щодо застосування норм матеріального права.

Водночас загальна кількість постанов, у яких ставилося питання про відступ від раніше сформованих раніше позицій, однак такого відступу не було зроблено, становить 99 [4].

Як здається, 142 відступи від правових позицій за п'ять років діяльності є дуже великим показником. Така ситуація негативним чином впливає не тільки на правову визначеність учасників правовідносин, а й на цінність зазначених правових висновків для судів першої та апеляційної інстанції, які об'єктивно не можуть відноситись до них, як до «стовпів» правозастосування, з огляду на те, що ці висновки навіть протягом року можуть бути викладені в абсолютно протилежному сенсі.

2. Проблемні питання доступу до правосуддя в Верховному Суді:

2.1. Касаційний розгляд малозначних справ та справ з невеликою ціною позову.

У відповідності до пункту 2 частини 3 статті 389 Цивільного процесуального кодексу України не підлягають касаційному оскарженню судові рішення у малозначних справах та у справах з ціною позову, що не перевищує двохсот п'ятдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, крім деяких випадків, зазначених в цій же статті.

Аналогічні приписи містяться в частині 3 статті 287 Господарського процесуального кодексу України, проте ціну позову тут вже збільшено до п'ятисот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

З урахування того, що станом на 01.01.2024 року прожитковий мінімум для працездатних осіб складає 3028,00 грн., касаційний розгляд виявився неможливим для оскарження рішень суду за позовами, ціна яких є меншою 757 000, 00 грн. – для справ, що розглядаються в рамках цивільного судочинства, та 1 514 000, 00 грн. – для позовів, які розглядаються за нормами господарського процесуального кодексу України.

Ці обмеження стосуються ледь не більшої частини позовів, що розглядаються на сьогоднішній день в судах. При цьому обмеження щодо можливості відстояти свої права в суді касаційної інстанції за даною категорією позовів на мою думку виглядає досить дискримінаційно. Передбачені ж в зазначених вище статтях ЦПК та ГПК умови, при яких рішення в даних справах можуть бути оскаржені в Верховному Суді, мають досить абстрактне трактування, що перешкоджає реалізації своїм правам з боку фізичних чи юридичних осіб, права яких порушені.

2.2. Високі ставки судового збору.

У відповідності до частини 2 статті 4 Закону України «Про судовий збір» розмір ставки судового збору за подання до Верховного Суду касаційної скарги становить 200% від розміру ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви в суд першої інстанції [5]. Враховуючи те, що при поданні позову майнового характеру до суду першої інстанції передбачена ставка 1% - для

фізичних осіб та 1,5% для юридичних осіб, при поданні касаційної скарги до Верховного Суду позивач має сплатити 2% або 3% від ціни позову – відповідно.

Отже, якщо, наприклад, фізична особа вирішить з метою захисту права власності від протиправних посягань третіх осіб на свою ж середньостатистичну двокімнатну квартиру вартістю, наприклад, 1 600 000,00 грн. (приблизно 40 000,00 доларів США), звернутись до суду першої інстанції з відповідним позовом, вона буде змушена сплатити за це судовий збір в розмірі 16 000,00 грн. При цьому за подання до Верховного Суду касаційної скарги при оскарженні рішення судів першої та/або апеляційної інстанції в такій справі, їй доведеться сплатити вже 32 000,00 грн. У випадку з юридичною особою, зазначені вище суми є ще більшими.

Ці суми є досить значними, а неможливість їх сплати відповідною особою позбавляє її права на захист свого порушеного або оспорюваного права в суді.

Щоправда, діюче законодавство України передбачає звільнення від сплати судового збору переважно вузькому колу пільгових категорій фізичних осіб. Проте, переважна більшість фізичних, а тим більше - юридичних осіб, позбавлені таких преференцій. Відсутність же диференційованого підходу при визначенні розміру судового збору з урахуванням саме майнового стану конкретної фізичної або юридичної особи робить їх обмеженими в реалізації свого права на звернення до відповідних судових органів, в тому числі – й до Верховного Суду, що є дискримінаційним.

2.3. Тривалі строки розгляду касаційних скарг.

Ще одним проблемним питанням фактичного доступу до правосуддя в Верховному Суді є доволі тривалі строки розгляду справ, що перебувають у провадженні.

Судових рішень за результатами здійснення судочинства Верховним Судом доводиться чекати місяцями, а іноді – майже рік.

З урахуванням же того факту, що звернення до Верховного Суду з касаційною скаргою не зупиняє автоматично виконання оскаржуваних рішень судів першої та/або апеляційної інстанції, такий тривалий термін розгляду касаційної скарги Верховним Судом іноді зводить нанівець весь позитивний результат касаційного оскарження.

Отже, не зважаючи на провідну роль Верховного Суду в забезпеченні верховенства права при здійсненні судового захисту прав та свобод фізичних й юридичних осіб, його діяльність містить ряд проблемних питань як в забезпеченні відсутності дискримінації в доступу до правосуддя, так і в забезпеченні сталої та зрозумілої для учасників судового процесу судової практики. Вирішення зазначених може полягати як у відповідному корегуванні відповідних норм права, так і в удосконаленні підходів самого Верховного Суду до визначення правових позицій щодо застосування конкретних норм права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року №15-рп/2004: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text>

2. Доповідь Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська комісія) від 4 квітня 2011 року № 512/2009, схваленої Комісією на 86-му пленарному засіданні 25–26 березня 2011 року «Верховенство права» (CDL-AD (2011) 003rev). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr) (дата звернення: 01.05.2024)

3. Закону України «Про судоустрій та статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n249> (дата звернення: 01.05.2024)

4. Обговорення результатів аналізу практики ВП ВС щодо відступів від раніше сформованих правових позицій: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1399652/>

5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 №1618-IV: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n8791> (дата звернення: 01.05.2024)

6. Закону України «Про судовий збір» від 08.07.2011 № 3674-VI: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text> (дата звернення: 01.05.2024).

Риндич Анастасія Володимирівна

Здобувач вищої освіти III курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Логінова Марина Вікторівна

Викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Протягом десятиліть незалежності України організація судової системи була дискусійною. Постійні зміни в законодавстві спочинили спори між науковцями та практиками, а також проблеми у процесі судового захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання.

Забезпечення єдності судової практики, покращення доступу до правосуддя, приведення судової системи у відповідність до європейських стандартів) у науковій літературі показано необхідність демонтажу налагодженої системи господарських та адміністративних судів. Можливо, за задумом авторів таких заяв, судовий захист інтересів і законних інтересів суб'єктів господарювання є простою категорією судових справ, що не вимагає спеціальних знань у господарській сфері. Такий підхід призведе до хаосу в усій системі економіко-правових відносин, що в свою чергу негативно позначиться на економіці України в цілому. [3]

Спори щодо захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання є особливими, для їх своєчасного та законного вирішення вимагаються фахівці, які мають значний досвід та досвід у сфері захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання. На сьогоднішній день зросла кількість корпоративних спорів, спорів, пов'язаних з комерційним розкраданням, спорів між суб'єктами господарювання та контролюючими органами (податковою, митною). Через прогалини та неузгодженість українського законодавства такі спори не мають остаточного законодавчого вирішення, потребують глибоких знань матеріального та процесуального права та практичного досвіду у сфері захисту прав та законних інтересів сторін. суб'єкт господарювання. Щоб отримати такі знання та досвід, потрібні роки наполегливої праці.

Одним із аргументів є те, що ліквідація існуючої системи судового захисту прав та інтересів юридичних осіб є корупцією в цій системі. Загальновідомо, що в усій без винятку судовій системі України є корупція. Але ніхто не позбавлений ідеї ліквідації всієї української судової системи. Тому держава має забезпечити такі умови для правосуддя, які допоможуть позбутися корупціонерів у цій сфері. Але при цьому забувають, що одним із головних критеріїв для інвесторів, особливо іноземних, при виборі країни для інвестування є законодавча гарантія професійної системи судового захисту їхніх прав та інтересів. На цьому етапі

розвитку України стоїть завдання привести правосуддя до європейських стандартів. Заяви європейських політиків свідчать про те, що існуючу судову систему в Україні потрібно модернізувати за європейськими стандартами, а не руйнувати. [4]

Право суб'єкта підприємництва на захист – це представлена їм і забезпечена нормами права й відповідними обов'язками інших суб'єктів можливість самостійно діяти з метою відновлення порушеного права і законного інтересу.

1. Держава забезпечує захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та споживачів.

2. Кожний суб'єкт господарювання та споживач має право на захист своїх прав і законних інтересів. Права та законні інтереси зазначених суб'єктів захищаються шляхом: визнання наявності або відсутності прав; визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, ущемлюють права та законні інтереси суб'єкта господарювання або споживачів; визнання недійсними господарських угод з підстав, передбачених законом; відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання; припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення; присудження до виконання обов'язку в натурі; відшкодування збитків; застосування штрафних санкцій; застосування оперативно-господарських санкцій; застосування адміністративно-господарських санкцій; установа, зміни і припинення господарських правовідносин; іншими способами, передбаченими законом.

3. Порядок захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів визначається цим Кодексом, іншими законами. [5]

Підсумовуючи, хочу зазначити, що підірвати існуючу судову систему неважко, але без професійних методів неможливо створити ефективну судову систему для захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, а також активно розвинути та усунути прогалини, недоліки законодавства. Завдання законодавця – з одного боку не втратити наявні позитивні результати, а з іншого – усунути прогалини та недоліки законодавства, щоб ефективно вирішувати судові спори щодо захисту прав та інтересів бізнесу. суб'єктів з високим професійним рівнем.

У сучасних умовах, переглядаючи розуміння судів як інститутів державної влади та їх роль у судовому управлінні господарськими справами, необхідно також чітко визначити сутність категорії «судовий захист» у такий спосіб. «Підприємці також мають право захищати свої права за допомогою конституційно-правових механізмів захисту. Юридичні особи та фізичні особи-підприємці часто використовують цей механізм для захисту своїх захищених законом прав». [4]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41; 41-42; 43; 44-45. <http://visnyk.kh.ua/uk/article/rol-verkhovnogo-sudu-v-mekhanizmi-zabezpechennya-stalosti-ta-yednosti-sudovoyi-praktiki-okremi-aspektihttps://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/h/1139-sudovij-zakhist-prav-sub-ektiv-pidpriemnitstva-teoretichni-i-praktichni-aspekti.html>
3. Господарський кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144)

Сич Олександр Вікторович

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Логінова Марина Вікторівна

викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СУТНІСТЬ МИРОВОЇ УГОДИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Мирова угода є важливим елементом цивільного процесу, який сприяє вирішенню спорів між сторонами без необхідності продовження судового процесу. Є. О. Ятченко зазначає, що мирова угода - «це правочин, що укладається сторонами процесуальних та виконавчих правовідносин з метою врегулювання спору або закінчення виконавчого провадження, регламентується нормами матеріального та процесуального права, має встановлені законодавцем обмеження щодо змісту і підлягає затвердженню судом або іншою посадовою особою» [1, с. 47]. Цей інструмент дозволяє сторонам досягти компромісу та вирішити свої суперечки шляхом укладення угоди за взаємною згодою. Сутність мирової угоди полягає в тому, що вона є результатом добровільної згоди сторін. Це означає, що обидві сторони визнають наявність своїх інтересів і готові до поступок для досягнення спільно прийнятного рішення. Мирова угода може бути укладена на будь-якому етапі судового процесу, від передачі позовної заяви до вирішення питання під час розгляду справи на суді.

Важливим аспектом мирової угоди є те, що вона має бути здійснена відкрито та з дотриманням процедурного порядку. Це означає, що сторони повинні мати можливість ознайомитися з умовами угоди, висловити свої зауваження та узгодити кінцевий варіант. При узгодженні прав та обов'язків сторін стосовно об'єкта суперечки у мировій угоді важливо дотримуватися певних загальних принципів. Якщо ці принципи не дотримані, суд може не погодитися з угодою. Перше правило стверджує, що сторонам необхідно уникати визначення своїх прав та обов'язків стосовно об'єкта суперечки, який вилучений або обмежений в цивільному обігу. Друге правило обмежує сторони в розпорядженні об'єктом суперечки, на який вони мають права. Третє правило забороняє розпоряджатися об'єктом суперечки, який перебуває під арештом або є предметом іншої судової справи, оскільки це може порушити права інших осіб. Ігнорування цих загальних принципів при укладенні мирової угоди може призвести до того, що суд відмовить у її затвердженні. Але тут можливо скористатися виключенням, а саме що сторони мають право звернутися до суду із заявою про визнання зміни способу чи порядку виконання мирової угоди до спливу строку пред'явлення її до примусового виконання [2, с. 123]. Наприклад, у одній цивільній справі суд не схвалив мирову угоду через те, що спірне майно було предметом договору іпотеки, під час якого майно перебувало під арештом та було обмежено стороною старшого державного виконавця. Дотримання цих

принципів гарантує справедливість та законність укладеної угоди.

Але результати цієї процедури можуть порадувати як позивача, так і відповідача. Оскільки однією з переваг мирової угоди є економія часу та ресурсів, які зазвичай витрачаються на судовий процес. Замість того, щоб чекати на вирішення справи судом, сторони можуть швидко досягти компромісу та продовжити свої справи без зайвих затримок. Це особливо важливо в сучасному світі, де час є одним з найцінніших ресурсів. Крім того, мирова угода дозволяє сторонам зберегти власну автономію та контроль над ситуацією. Вони можуть самостійно вирішувати спірні питання і не покладатися на рішення суду, яке може не враховувати всі аспекти ситуації. Проте, важливо зауважити, що мирова угода не завжди може бути досягнута. Іноді існують ситуації, коли сторони не можуть знайти спільно прийнятний компроміс, або коли одна зі сторін не хоче визнавати свою вину чи здійснювати поступки. У таких випадках справа продовжується у суді, і рішення приймається суддею на підставі представлених доказів та аргументів сторін.

У підсумку, мирова угода в цивільному процесі є важливим інструментом, який сприяє вирішенню спорів між сторонами шляхом укладення добровільної угоди. Вона дозволяє економити час та ресурси, зберігати автономію сторін, а також сприяє позитивному вирішенню конфліктів без необхідності проведення довготривалого судового процесу. Однак успішне укладення мирової угоди вимагає від сторін готовності до компромісу та дотримання процедурних правил.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ятченко Є. О. Укладення мирової угоди під час здійснення судочинства та у виконавчому провадженні. Судова апеляція. 2015, №4. Ст. 41-48.
2. Бортнік О.Г. Мирова угода в цивільному судочинстві: дис... канд. рид. наук: 12.00.03. Харків, 2007. 189 с.

Тугова Вікторія Володимирівна

здобувач вищої освіти 3 курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Логінова Марина Вікторівна

викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Підготовче провадження є важливим етапом цивільного процесу, оскільки воно дозволяє сторонам збирати докази, встановлювати факти та підготовлювати справу до розгляду на судовому засіданні. Цей етап дозволяє сторонам ефективно підготуватися до судового розгляду, зменшуючи ризик помилок та забезпечуючи справедливе та обґрунтоване вирішення спору судом.

Слід зауважити, що підготовче провадження є необхідною частиною розгляду справ у загальному позовному провадженні. В цьому режимі відбувається розгляд найбільш складних цивільних справ, тому важливо правильно підготувати справу до її розгляду. Основним завданням підготовчого провадження є визначення процесуальних дій, які повинні бути проведені судом і учасниками справи [1, с. 74]. Правильне визначення судом предмету суперечки, предмету позову та їх правового характеру на етапі підготовчого провадження дозволяє суду оцінити заявлені вимоги стосовно їх відповідності. Іншими словами, суд може визначити, чи відповідає порушене, невизнане або оспорюване право тим вимогам, які висуває позивач у своєму позовному зверненні, не переходячи при цьому до безпосереднього вирішення цивільної справи [2, с. 78].

Відповідно до Цивільного процесуального кодексу України, основними завданнями підготовчого провадження є:

- 1) встановлення предмету спору та характеру спірних правовідносин, позовних вимог та складу учасників судового процесу;
- 2) розгляд та врегулювання заперечень проти позовних вимог;
- 3) збір та оцінка доказів з метою встановлення обставин справи;
- 4) вирішення питань щодо відводів;
- 5) встановлення порядку розгляду справи;
- 6) проведення інших заходів для забезпечення правильного та безперешкодного розгляду справи по суті [3].

У цивільному процесі підготовче провадження має на меті забезпечити конфліктні сторони можливістю детально висвітлити всі обставини справи, вирішення питань про наявність доказів, узгодження питань, які будуть предметом доказування на судовому засіданні, а також забезпечення своєчасного

і правильного вирішення справи та ухвалення законного і обґрунтованого рішення.

У зв'язку з постійним розвитком суспільства та змінами в законодавстві, підготовче провадження у цивільному процесі стикається з рядом викликів. Однією з основних проблем підготовчого провадження є забезпечення сторонам рівного доступу до всіх доказів, що можуть бути важливими для вирішення справи. Це може включати проблеми з отриманням доказів від третіх осіб, а також з обмеженням доступу до конфіденційної інформації. Також, вагомою проблемою може бути недостатня підготовка сторін до підготовчого провадження, що може вплинути на якість доказів та на результат справи. Наприклад, сторони можуть не мати достатніх знань про процесуальні правила або не мати можливості отримати кваліфіковану юридичну допомогу.

Вивчення значення та ролі підготовчого розгляду учасником підготовчого процесу є важливим аспектом цивільного процесу з численних причин, серед яких особливу важливість надається: новизна цього явища, недостатнє законодавче врегулювання, складнощі правозастосування. Особливість підготовчого провадження полягає в тому, що воно з одного боку підтримує вже здійснені дії підготовки, а з іншого - є важливим кроком для подальшого розгляду справи за сутністю [4, с. 55].

Другою проблемою є недостатня можливість сторін залучення експертів для підготовки своїх доказів. Це може бути обумовлено фінансовими обмеженнями, а також складністю процедур залучення експертів у цивільних справах. Проте, за допомогою вдосконалення процедур підготовчого провадження та впровадження сучасних технологій можна подолати ці виклики та забезпечити більш ефективне та справедливе вирішення спорів у цивільному процесі.

Для вирішення проблем підготовчого провадження у цивільному процесі необхідно проводити аналіз документів та доказів, які подані сторонами в справі і визначити їхню значимість для вирішення спору. Суд має визначити потребу у збиранні додаткових доказів та свідчень, якщо вона є і прийняти відповідні рішення щодо проведення експертиз, аудитів тощо. Також, необхідно розглянути можливість укладення мирової угоди між сторонами для вирішення спору поза судом.

Мирова угода між сторонами укладається з метою вирішення конфлікту на основі компромісу і має стосуватися виключно прав і обов'язків сторін [5, с. 43]

Можна дійти висновку, що дослідження деяких аспектів підготовчого провадження у цивільному процесі відкриває широкі можливості для поглибленого розуміння процесу здійснення правосуддя та розроблення ефективних рекомендацій для вдосконалення даного етапу судочинства. Правильне визначення судом предмету спору, предмету позову та їх правового характеру є ключовим етапом, який дозволяє суду адекватно оцінити заявлені вимоги і визначити їх відповідність визначеним категоріям. Такий підхід дозволяє забезпечити більш об'єктивне та засноване на праві рішення у цивільних справах, сприяючи зміцненню правової доктрини та практики. Отже, розуміння та вивчення деяких аспектів підготовчого провадження у цивільному

процесі є важливим для кожного учасника цивільного процесу, оскільки це дозволяє забезпечити справедливе та ефективне вирішення спорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цал-Цалко, Юлія Юліївна, and Ю. Ю. Цал-Цалко. "Сутність підготовчого провадження." (2019). URL: <http://www.clj.nuoua.od.ua/archive/34/16.pdf>
2. Ясинок, М. М., & Бойко, В. Б. (2022). Характеристика завдань підготовчого провадження через призму завдання цивільного судочинства. *Право і суспільство*, (3), 74-82.
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 16 січня 2003 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (Дата звернення 26.03.2024).
4. Кравчун, Злата Вадимівна. "ПІДГОТОВЧЕ СУДОВЕ ЗАСІДАННЯ ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНА ФОРМА ПІДГОТОВКИ СПРАВИ ДО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ." *EDITORIAL BOARD* (2021): 54.
5. Сенік, Світлана. "Особливості постановлення ухвали суду про затвердження мирової угоди в цивільній справі." *Підприємництво, господарство і право № 4 2020* (2020).

Яковлева А.А.

Здобувач вищої освіти 3-го курсу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Логінова М.В.

Викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИСУДОВОЇ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах розвитку правової держави для української правової системи традиційною формою захисту прав людини та вирішення конфліктів є судова. Враховуючи кардинальні зміни в економічній та соціальній сферах, судовій системі, процесуальному законодавстві, ми бачимо динаміку зростання звернень до суду.

У зв'язку з цим перед вітчизняною системою правосуддя постала проблема ефективного та оперативного вирішення конфліктів між суб'єктами права та виникла нагальна необхідність впровадження альтернативних способів вирішення конфліктів у судову систему. З метою зменшення великої кількості справ та підвищення ефективності судової системи, забезпечення прав і свобод людини та громадянина в цілому, на нашу думку є необхідним активно впроваджувати в практику медіативні процедури, що у закордонному та міжнародному праві виразили себе дуже ефективно.

Медіація (eng. mediation) – один із методів взаємовигідного вирішення конфлікту за сприяння третьої незацікавленої та незалежної сторони (медіатора) [1].

Медіатор надає сторонам спору допомогу в аналізі конфліктної ситуації таким чином, щоб у них була змога самостійно обрати такий напрям вирішення конфліктних моментів, який буде відповідатиме інтересам кожного з обох сторін [2].

На сьогоднішній день поняття медіації трактується як альтернативний метод вирішення спорів, який є поширеним, ефективним і застосовується в усьому світі. Основною відмінністю медіації від інших альтернативних методів вирішення спору є залучення до вирішення такого спору третьої сторони – медіатора, який має керівництво над процедурою медіації та допомагає сторонам спору дійти до взаємної згоди.

Присудова медіація – це форма медіації, інтегрована в судову провадження. Зазвичай вона використовується для вирішення спорів, які вже, як правило є предметом судового розгляду, за згодою сторін або за призначенням чи рекомендацією судді.

Цувіна Т.А розрізняє медіацію на присудову (судову) та досудову. Присудова медіація (courtrelated mediation, court-annexed mediation) – один із видів медіації, що застосовується після звернення особи до суду та інтегрована у

цивільне судочинство, на відміну від досудової медіації, що проводиться без звернення до суду [3]

Модель медіації в суді передбачає безпосередню медіацію працівниками суду або суддями, або наявність альтернативної інституції з вирішення спорів (наприклад, центру медіації, бюро медіації), що діє при суді.

Наразі в Україні присудова медіація не є широко поширеною практикою. Існує ряд законодавчих та практичних бар'єрів, які ускладнюють її впровадження. Зокрема, недостатня законодавча база, низька обізнаність населення та професіоналів правової сфери про переваги медіації, та обмежені ресурси для підготовки кваліфікованих медіаторів [4].

Запровадження інституту присудової медіації в Україні має кілька перспективних аспектів, які можуть сприяти ефективності правосуддя та зниженню навантаження на судову систему. На нашу думку: по-перше, присудова медіація може допомогти вирішувати конфлікти без повного судового розгляду, що зменшить кількість справ, що дійшли до суду, і звільнить ресурси для більш складних кейсів; по-друге, зменшення часу та ресурсів, витрачених на судові процеси, може значно знижувати витрати, пов'язані з юридичними спорами, як для сторін, так і для держави; по-третє, медіація, на відміну від суду, добровільна.

Отже, присудова медіація допомагає значною мірою спростити процес врегулювання спору та досягти сторонам бажаного результату сторонам і заощадити час та кошти на судові тяжби та адвокатів. Важливо розуміти, що успіх такого нововведення залежить не тільки від законодавчих змін, а й від культурних та освітніх факторів, що сприяють прийняттю медіації як дієвого інструменту вирішення спорів. Тому важливо звернути увагу на проблеми присудової медіації, як одного із пріоритетних напрямків, створити ефективну систему відбору кадрів та механізм підготовки з кваліфікації та підготовки суддів які будуть залученні до таких процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пашкова К. І. Медіація в Україні скрізь призму зарубіжного досвіду. Чинники розвитку юридичних наук у XXI столітті, 2020. С. 117.
2. Лупійчук В. О., О. М. Калашник. Медіація в цивільному процесі. Наукові розвідки з актуальних проблем публічного. 2021. С. 45.
3. Цувіна Т.А. Впровадження інституту присудової медіації як перспективний напрямок реформування цивільного процесуального законодавства України. Збірник наукових праць Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства. 2017. С. 195- 200.
4. Іванов О. Особливості врегулювання спору за участю судді, як форма присудової медіації. Вплив інтеграційних тенденцій на розвиток національного права : матеріали міжнародної науково - практичної конференції м. Одеса, 31 березня 2023 р. / редкол. В.П. Маковій та ін. Одеса, ОДУВС, 2023. С. 152.

***Підписано до друку 15.05.2024. Формат 60×84 1/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 0,5. Облік.-вид. арк. 0,47. Тираж 100 прим.
Замовлення No 1000.***

***Дніпро: Університет митної справи та фінансів
(свідоцтво про видавничу діяльність ДК No 5022 від 14.12.2015 р.)
49000, м. Дніпро, вул. Володимира Вернадського, 2/4***